DÓGEN ZEN

Sóbógenzó-zuimonki

Eihei Dógen zen-mester tanításai
Feljegyezte: Kóun Edzsó

FILOSZ
Budapest 2004

Fordította Boros Dókó László

Lektorálta Fábián Mokuden Gábor
Borítóterv Kaunitz Ervin és Sitkéry Horai Zoltán
Nyomdai előkészítés Nagy Kanboku László
Előszó Boros Dókó László és Sitkéry Horai Zoltán

Hungarian translation © Boros Dókó László, 2003
Hungarian edition © Filosz-Humán Bt, 2004
Illusztráció © Kaunitz Ervin, 2004

Tartalom

[7] Bevezető
[27] I. könyv
[83] II. könyv
[131] III. könyv
[159] IV. könyv
[193] V. könyv
[239] VI. könyv
[269] Dógen mester írásos hagyatéka
[270] Zen-átadásvonalak

Bevezető

Dógen zendzsi

Dógen zendzsi (1200–1253) az a japán zen-mester, aki a szótó-zen tanítását Kínából hazájába vitte. Kétségtelen, hogy élete és alapítói munkája révén ő tekinthető Japán legjelentősebb zen-mesterének. Sokan látják benne a legfontosabb vallási személyiséget is, és számtalan buddhista iskolában szentként, bódhiszattvaként tisztelik. Jelentőségét azonban gyakran félreértik, amikor filozófusként hivatkoznak rá, és így méltatják: „a legalaposabb és legeredetibb gondolkodó, aki valaha is született Japánban". Ebben az a félreértés, hogy írásai, még ha a legalapvetőbb egzisztenciális kérdéseket feszegetik is, valójában nem képviselnek életfilozófiát. Az, amit Dógen írt, nem filozófiai tépelődések eredménye, nem is gondolkodási folyamat végterméke, hanem a zen élő igazságáról szerzett közvetlen belső tapasztalat kifejezése.

Életéről számos forrás ad számot, amelyekből, ha egyes nevek és epizódok változataitól eltekintünk, egységes és szellemileg is jól követhető élettörténet

kerekedik ki. A jelen változat több forrás összevetésével készült, és különös mértékben támaszkodik a Denkó-rokura, vagyis A lámpás átadására. Ezt a művet néhány évtizeddel Dógen halála után egy híres zen-mester, Keizan állította össze, hogy megörökítse benne a zen-pátriárkák sorának felébredéstörténetét, Sákjamuni Buddhától Eihei Dógenig.

Dógen főbb életszakaszai:

- Gyermekévek; a földi dolgok mulandóságáról szerzett első tapasztalat.
- Belépés a buddhista szerzetesrendbe tizenhárom évesen; a Hiei-hegyi tanulmányokkal és vallási élettel eltöltött idő.
- A Kínába utazás évei; az Út gyakorlása és megvalósítása Tendó Njodzsó mester vezetésével, „test és tudat félredobása".
- Visszatérés Japánba; a Kósó-dzsi, az első teljesen önálló japán zen-templomkolostor megalapítása Kiotó mellett.
- Az Eihei-dzsi templomkolostor létrehozása Fukui tartományban.

Dógen mester, aki Murakami császár kilencedik generációs leszármazottja volt, 1200-ban látta meg a napvilágot. Születésekor szemügyre vette őt egy jósképességgel megáldott ember, és megállapította:

– Ez a gyermek a szentség jeleit hordozza. Kettős pupillája van, bizonyosan nagy ember lesz. Egy régi könyvben az áll, hogy ha szent születik az emberek közé, annak az édesanyja veszélyben van. Ez a gyermek bizonyosan elveszíti az anyját, amikor eléri hetedik életévét.

Dógen édesanyja nem ijedt meg e szavak hallatán. A lehető legnagyobb szeretettel és tisztelettel vette körül gyermekét.

A kisfiú még kétéves sem volt, amikor apja politikai merénylet áldozata lett, nyolcévesen pedig anyját is elragadta a halál. Bár ez az esemény egy évet késett a jövendöléshez képest, sokak szerint mégis egybevágott a jós szavaival.

A kisgyermek kimagasló intelligenciája korán megmutatkozott. Negyedik évének telén Dógen már kínai verseket olvasgatott nagyanyja ölében. Hétéves korában már saját maga írt kínai nyelven. A környezetében lévő emberek néhány híres konfuciánus tudóssal egyetemben csodagyereknek tekintették.

A nyolcéves fiút mélyen lesújtotta édesanyja elvesztése. Amikor a temetésen látta, mint tűnik a semmibe a füstölő felszálló csíkja, ráébredt az élet állandótlanságára, és elszánta magát a megvilágosodás keresésére. Kilencedik évének tavaszán már Vaszubandhu Abhidharmakósa-sásztráját olvasta. Ebben a szövegben idős buddhista papok azt állították valakiről, hogy olyan ragyogó volt, mint Mandzsusrí, a bölcsesség megtestesítője, és rendelkezett az egyetemes buddhizmus tanításához szükséges különleges képességekkel. Dógent már gyermekkorában fellelkesítették ezek a szavak.

Ekkortájt történt, hogy Fudzsivara Moroie, a japán császári régens és főtanácsadó – minden uralkodó és miniszter méltó példaképe – magához vette, és örökbe fogadta Dógent. Beavatta a fiút a titkaiba, és megtanította neki a politika lényegét. Amikor Dógen tizenhárom éves lett, a régens nyilvános szereplést biztosított

számára azzal a szándékkal, hogy elindítja udvari pályafutását. Dógen azonban megszökött a birtokról, és elment a Hiei-hegyre, a tendai buddhista iskola fő rezidenciájára. Ott felkereste másik nagybátyját, egy magas rangú arisztokratát, aki közismerten a buddhizmus elkötelezettje volt. Dógen arra kérte, hogy segítse őt szerzetessé válni. A nagybátyja teljesen meglepődött:

– A nevelőapád biztosan dühös lesz. Nem gond ez számodra?

– Édesanyám a halálos ágyán azt mondta nekem, hogy hagyjam hátra az otthon biztonságát, és kövessem az Utat. Magam is úgy gondolom, hogy ezt kell tennem. Nem szeretnék belebonyolódni a világ hiábavalóságaiba. Egyszerűen csak magam mögött szeretném hagyni az otthont, és szerzetes akarok lenni. Így kívánom leróni anyám és nagyanyám iránti hálámat.

Nagybátyja megkönnyezte a fiú szavait, és úgy döntött, hogy közbenjár érdekében. Végül tizenhárom évesen Dógent szerzetessé avatták a Hiei-hegyen, a tendai buddhista tudomány központjában.

A következő néhány évben a mahájánát, azaz a nagy járművet és a hínajánát, azaz a kis járművet, valamint a buddhizmus különféle ezoterikus változatait tanulmányozta mestere, Kóen apát irányításával. Tizennégy éves korában azonban mély kétség ébredt benne a buddhista tanítás egy pontjával kapcsolatban: ha, ahogy a szútrák mondják, minden élőlény rendelkezik buddha-természettel, miért van az, hogy az embernek fáradhatatlanul törekednie kell a buddha-természet megvalósítására a megvilágosodás elérése érdekében? Dógen remélte, hogy Kóen képes lesz megszabadítani őt kétségeitől, de amikor problémáját

feltárta előtte, az apát képtelen volt választ adni rá. Dógen úgy döntött, elhagyja a Hiei-hegyet, hogy keressen valakit, aki meg tudja nyugtatni a tudatát. Többek között meglátogatta Kónin mestert, a mai Siga tartományban lévő Miidera-kolostor vezető szerzetesét, aki ha választ nem is, de útbaigazítást adott számára:

– Ezt a kétségedet én nem tudom eloszlatni. Hallottam azonban egy Bódhidharma nevű nagymesterről, aki annak idején Indiából érkezett Kínába, hogy átadja a Buddha pecsétjét. Bódhidharma tanítása azóta sokfelé elterjedt, és zen-iskolaként idehaza is ismeretes. Ha szeretnéd tisztázni magadban ezt az ügyet, keresd fel Eiszai mestert, a Kennin-kolostor apátját, és kérdezd meg őt.

Az apát tanácsát követve Dógen elutazott a Kennin-dzsibe, a rinzai-zen korabeli központjába. Amikor Eiszainak feltette kérdését, a mester így válaszolt:

– A három idő minden buddhájából egy sincs tudatában annak, hogy rendelkezik a buddha-természettel, a macskák és ökrök azonban igencsak tudatában vannak annak.

E szavak mélyen megrendítették Dógen világszemléletét, és egy időre eloszlatták kétségeit is. Bizalmat táplálva Eiszai iránt úgy döntött, hogy az ő vezetésével tanulmányozni fogja a rinzai-iskola tanításait. Szerencsétlen módon azonban Eiszai a rákövetkező évben meghalt.

Eiszai a Dharmát hét tanítványának adta át. Ezek egyike volt Mjózen, aki mellett Dógen további kilenc évig folytatta zen-tanulmányait. Eiszai idejében a hozzá érkező tanítványok csak három év után kaptak rá

engedélyt, hogy zen-szerzetesek legyenek. Dógennek azonban megengedték, hogy még érkezésének évében magára öltse a zen-szerzetesek öltözetét. Késő ősszel megkapta a legbecsesebb köntöst, és úgy tekintették őt, mint a Tan edényét.

Dógen a Mjózen mellett folytatott, hosszú évekig tartó képzés ellenére is hiányát érezte a szellemi beteljesedésnek. Így azután huszonhárom éves korában elszánta magát, hogy merész utazást tesz Kína földjére Mjózennel, így mélyítve el a buddhizmusban való jártasságát. 1223 márciusában hagyták el Japánt, s április első felében érkeztek meg Kínába, a Mingcsou kikötőbe. A számos tanító közül, akit Kínában felkeresett, Rutan volt az első. A mester rögtön jövetele felől érdeklődött:

– Mikor érkeztél ide?

– Négy hónappal ezelőtt.

– Úgy jöttél, mint valamely iskola követője?

– Mit jelent az, hogy „úgy jönni", de iskola követése nélkül?

– Ez még mindig úgy jövés, iskolát követve.

– De hát ha ez „úgy jövés, iskolát követve", akkor mi a helyes?

Rutan ekkor egy csapást mért Dógenre, majd hozzátette:

– Micsoda szószátyár szerzetes!

– Nem az a kérdés, hogy szószátyár-e a szerzetes, vagy sem, hanem hogy mi a helyes.

– Nos, jó, maradj hát egy teára.

Dógen Sicho mesterrel is találkozott, akinek azt a kérdést tette fel:

– Mi a Buddha?

– Az ott, az oltáron – felelte Sicho.

– Ha az oltáron az ott egy Buddha, hogyan képes átjárni az egész mindenséget?

– Átjárva a mindenséget! – kapta a rövid választ.

– Akkor ez a szavak virágoskertje! – szögezte le csalódottan Dógen.

Miután efféle párbeszédet folytatott jó néhány tanítóval, kezdte igencsak nagyra tartani magát, azt gondolván, hogy se Japánban, se Kínában nem találni a megértéséhez méltó partnert. Már éppen azon volt, hogy elindul vissza Japánba, amikor valaki felhívta a figyelmét Tendó Njodzsó mesterre, mondván, hogy ő az egyetlen ember Kínában, akinek megadatott az Út látása. Az illető azt ajánlotta neki, keresse fel őt. Bár Dógen megfogadta a tanácsot, mégis jó egy évnek kellett eltelnie, amíg módja nyílt rá, hogy találkozzon vele.

Ez idő tájt történt, hogy Njodzsó zen-mestert éppen megválasztották egy bizonyos kolostor apátjává, elhunyt elődje helyére. Dógen, mivel már párbeszédük elején kudarcot vallott, nem tudván követni Njodzsót megértése mélységeibe, kérte, hogy a tanítványa lehessen. Dógennek az volt a szándéka, hogy teljessé tegye tanulmányait, ezért a következő levelet írta Njodzsónak: „Szívemet már kora gyermekkoromban a megvilágosodásnak szenteltem, és bár a legkülönbözőbb tanítóknál kerestem az Utat odahaza, megtudva egyet s mást az ok-okozat alapjairól, mégsem tudtam megérteni a buddhizmus végső célját. Egyre csak a nevek és formák külsődleges megértésével vesztegettem az időt. Később beléptem Eiszai zen-mester gyakorlóinak körébe – ott hallottam először a rinzai-zen útjáról –, majd pedig Mjózen mesterrel útra keltünk Kínába.

Mostani találkozásunkkal megnyílt számunkra a lehetőség, hogy csatlakozzunk a gyülekezetedhez. Ezt a szerencsét múltbéli áldás vezérelte. Most azért könyörgök hozzád, hogy nagy együttérzésedben engedd meg egy idegenből érkezettnek, egy távolról jött, jelentéktelen embernek, hogy ha a tanításról akar kérdezni, szabad bejárása legyen a szobádba, legyen az bármikor és bármilyen módon. Kérlek, légy oly könyörületes és jóindulatú, hogy megengeded ezt nekem."

Njodzsó elfogadta Dógen kérését, hogy nappal is, éjjel is tetszés szerint bemehessen hozzá, mivel úgy tekintette őt, mint az apa, aki megbocsátja fiának modorbéli hiányosságait.

Ettől fogva Dógen a legkülönbözőbb időpontokban kereste fel tanítóját, személyesen részesülve abból, ami messze túl van a szavakon.

Egy éjszakai ülő meditáció idején történt, hogy Njodzsó a hajnalt megelőző órában belépett a meditációs csarnokba, és néhány elszenderedett szerzetest e szavakkal figyelmeztetett:

– A zen-gyakorlás test és tudat félredobása. Nincs szükség hozzá füstölőégetésre, leborulásra, Buddha nevének ismételgetésére, megbánó szertartásokra vagy szútra-olvasásra. Megvalósíthatod azt a puszta üléssel.

E szavakat hallva Dógen hirtelen átélte a felébredést. Szeme teljességgel felnyílt. Njodzsó szobájába lépve, hogy hitelesíttesse megvilágosodásának valódiságát, füstölőt gyújtott, és leborult mestere előtt.

– Mit akar ez jelenteni? – kérdezte Njodzsó.

– Megtapasztaltam test és tudat félredobását – válaszolta Dógen.

Megértve, hogy Dógen megvilágosodása valódi, Njodzsó így szólt:

– Te valóban félredobtad a testet és a tudatot!

Dógen azonban tiltakozott:

– Csak most értettem meg a megvilágosodást. Ne add a beleegyezésed olyan könnyen.

– Nem adom könnyen a beleegyezésemet.

Dégen, még mindig elégedetlenül, kitartott:

– Mi az alapja annak a kijelentésednek, hogy nem adod könnyen a belelegyezésedet?

– Test és tudat félre van dobva! – válaszolta Njodzsó.

Ezt hallva Dógen mély tisztelettel és hálától eltelve leborult mestere előtt, megmutatva, hogy valóban meghaladta a kettőségek tudatát.

Dógen a felébredését követően még mintegy két évig folytatta gyakorlását Njodzsó irányításával. Ez a körülmény a legkevésbé sem különös a szótó-zen hagyományában, ahol a felébredést és a gyakorlást egy és ugyanazon princípiumnak tekintik. Ott-tartózkodása alatt Dógen időnként felkeresett más mestereket is, hogy elmélyítse és tökéletesítse megértését. Időközben tanítója és útitársa, Mjózen megbetegedett, s negyvenkét éves korában elhunyt. Dógen elérkezettnek látta az időt, hogy visszatérjen szülőföldjére. Ekkor már csaknem öt éve tartózkodott Kínában. Hallva szándékáról, Njodzsó azt mondta neki:

– A buddhák felébredésének továbbadásához meg kell haladni minden elképzelést, ami a múltra, a jövőre és a jelenre vonatkozik: tisztán kell látni, hogy a felébredés mindig jelenvaló, ott és abban a pillanatban, soha véget nem érő.

Ezt követően a megfelelő formában Dógenre ruházta az átadás pecsétjét, majd így szólt hozzá:

– Teljes őszinteséggel adom ezt neked, külföldi szerzetesnek. Ha hazatértél, légy azon, hogy országod minden emberének szellemét megvilágosítsd. Ne élj nagy városok közelében, ne élvezd gazdag és befolyásos emberek pártfogását. Távol tartva magad miniszterektől, uralkodóktól és tábornokoktól, maradj inkább mélyen a hegyek között, messze a világi üzelmektől, és add át a zen-buddhizmus lényegét a tanítványoknak, hacsak egyetlen igaz bódhi-keresőnek is.

Dógen feltehetően 1227 augusztusában indult el Kínából, ahogy egy helyütt írja, „üres kézzel" térve haza. Nem vitt magával szútrákat, kommentárokat vagy kultikus tárgyakat. Amit magával vitt, az a Buddha-Dharma volt, ahogy azt Njodzsótól megkapta. Miután visszatért a Kennin-dzsibe, és Mjózen hamvait eltemette, munkához látott, hogy megírja első értekezését, a Fukanzazengit. Ebben körvonalazta a zazen elméleti és gyakorlati megközelítését: „A Buddha-Dharma határtalan, mindent felölelő, és nincs benne jövés-menés. Ha viszont megjelenik a dolgok közötti különbségtétel, akkor szempillantás alatt elszakadunk az Úttól, és zavarodottságba esünk. A zazen a megvilágosodás és a gyakorlás összhangja. Ülj egyenesen, elhagyva minden gondolatot – jót, rosszat, megvilágosodást, káprázatot –, és nyilvánítsd meg az Utat. Ha test és tudat összhangban van, akkor a gyakorlás és a felébredés nem két különböző dolog. A zazen a béke és öröm Dharma-kapuja" – írja. Mindenkit arra bátorít, hogy kövesse az Utat, amelyet a buddhák és a pátriárkák bejártak.

Sajnos azonban a Kennin-dzsiben nem minden szerzetes volt fogékony Dógen elképzeléseire. Távolléte alatt a morál és a fegyelem nagyon megromlott, s egykori mestere, Eiszai szelleme teljesen odalett. A szerzetesek ellustultak, és felütötte fejét a mohóság, a veszekedés. Ráadásul Dógenhez eljutott a hír, hogy Njodzsó 1228. július 17-én meghalt. Érezte, hogy eljött az ígéret teljesítésének ideje – a zazen gyakorlatának bevezetése –, de azt is látta, hogy erre a Kennin-dzsi kolostora nem alkalmas. 1230-ban úgy határozott, hogy átköltözik egy vidéki kis templomba, a Fuka-kuszánál lévő Antó-dzsibe, ahol belekezdett híres műve, a Sóbógenzó írásába. Érkezése után hamarosan már annyi szerzetes gyűlt köré, hogy az épület kicsinek bizonyult. Miután egy romos kolostor épületeit helyreállították, Dógen 1233-ban odaköltözött, és elnevezte a helyet Kannondórinak. Itt történt 1234 telén, hogy tanítványává szegődött Kóun Edzsó (1198–1280), Dógen későbbi fő tanítványa és Dharma-örököse. Edzsó vállalt feladata volt a mesterétől származó írott anyagok gondozása, de emellett lejegyzett számos élőszóban elhangzott beszélgetést is, amely a kedvelt és közérthető Sóbógenzó-zuimonkiban maradt fenn. A tanítványok száma egyre növekedett, és Dógen végül elhatározta, hogy épít egy igazi dódzsót, meditációs csarnokot, egy olyan helyet, amely kizárólag az Út gyakorlását szolgálja. Egy év alatt elegendő adomány gyűlt össze az építkezés megkezdéséhez, majd pedig a munkálatok végeztével, 1236-ban megtartották Kósóhórin-dzsi, az első független japán zen-kolostor avatószertartását.

Az ezt követő időszak nagyon termékeny volt Dógen életében. Sok lelkes tanítványa és számtalan vi-

lági hívője lett, továbbá ott volt egy jól működő kolostor, ahol az emberek a hagyományos zen-gyakorlás szabályaihoz tartották magukat. Tanítványait arra buzdította, hogy mindent vessenek alá az Út megvalósításának. Szigorú volt, és sokat követelt, ahogy azt mestere, Njodzsó is tette. A szomszédos Hiei-hegy szerzetesei nem nézték jó szemmel Dógen radikális, egyszerű és világos tanításának szemmel látható kibontakozását. Egy alkalommal odáig mentek, hogy megpróbálták porig égetni az egész kolostort.

Dógent nyugtalanították ezek a fejlemények, és a legközelebbi tanítványokkal elhagyta Kósóhórin-dzsit, hogy először egy kis templomban, a Josiminében telepedjen meg. Ez a hely a japán tengerparton található, Ecsizen (a mai Fukui) tartományban. Ott a tartomány daimjója, azaz földesura, a buddhista érzületű Hatano Josisige támogatásával és oltalma alatt Dógen a Sóbógenzó újabb huszonnégy fejezetét írta meg.

Dógen végül a Daibucu-dzsiben találta meg a gyakorlás számára legmegfelelőbb helyet. A kis templomépületet Josisige építtette Dógen közössége számára. Két évvel később a templom neve Eihei-dzsire (Az örök béke temploma) változott, ezzel utalva a kínai történelem Eihei-korszakára, a buddhizmus felvirágzásnak idejére.

Sok nehézség és viszontagság után végül megadatott Dógennek, hogy egy olyan kolostort alapítson, ahonnan az igaz Dharma minden lény javára terjedhet. A Dharma Dógen tanítása szerint messze túl van az iskolák és szekták korlátjain; ő maga még azt is elutasította, hogy az általa tanított utat zennek vagy szótó-zennek nevezzék.

1247-ben Dógen kissé vonakodva bár, de elfogadta Hodzsó Tokijori tábornok meghívását, és mintegy hat hónapot töltött Kamakurában. Tokijori próbálta tovább is ott marasztalni, és egy új templomot építtetni számára, de Dógen ezt elutasította, és visszatért az Eihei-dzsi magányába. Egészsége időközben megrendült, de ő erre nem volt tekintettel – ugyanolyan pontosan tartotta magát szigorú napirendjéhez, mint korábban. Továbbra is nagy gondot fordított a tanítványok képzésére, és az írást is folytatta. Amikor azonban egészségi állapota tovább romlott, arra kényszerült, hogy Kiotóban keressen orvosi segítséget. Elindulása előtt néhány héttel Edzsót hivatalosan is kinevezte Dharma-örökösévé, majd útnak indult. Több orvosi vizsgálaton is átesett, de segítségre már nem volt mód. 1253. augusztus 28-án a nirvánába távozott, miután megírta búcsúversét :

Ötvennégy évig
Követtem az ég útját;
Minden akadály szétzúzva,
Most továbbugrom.
Elképesztő! Minden ragaszkodást eldobva,
Élve lépek a holtak országába.

A Zuimonki keletkezése

A Zuimonki Dógen zendzsinek azokat az intelmeit, mondásait tartalmazza, amelyeket a Kósóhórin-dzsiben adott tanítványainak, és amelyeket Edzsó jegyzett le tanítványságának első három évében. Dógen

ez idő alatt azon dolgozott, hogy létrehozzon egy olyan helyet, ahol továbbadhatja a Dharmát, ahol szerzeteseket taníthat, és terjesztheti a zazen gyakorlását.

Amikor Dógen a tanítványaihoz beszélt, dorgálta, utasította vagy a gyakorlásra buzdította őket, akkor Edzsó szobájába visszatérve gyorsan papírra vetette a gyakran kötetlen beszélgetések során elhangzott legfontosabb mondatokat, amelyekre vissza tudott emlékezni. Edzsónak nem volt szándéka ezeket a jegyzeteket közreadni. Halála után azonban személyes holmijai között tanítványai megtalálták, és rendezték azokat, majd Zuimonki vagyis a Dógen által „mondottak hűséges jegyzetei" címen a Sóbógenzóhoz mellékelték. Így a jegyzetek hat füzet formájában megjelentek. Tartalmuk Dógen tanítása, amit azért adott tanítványainak, hogy segítsen nekik megérteni Buddha igazságát, de ma is mindenkihez szól, aki komolyan arra törekszik, hogy megértse az igazság keresésének ezt az útját.

A Zuimonki első fametszetes kiadása a Tokugavakorban, 1651-ben készült el. Tizennyolc évvel később ugyanezt a szöveget szélesebb körben is elterjesztették egy nagyobb példányszámú kiadás révén. Mivel azonban egyiknek sem volt előszava vagy kommentárja, a szöveg szerkesztésének körülményeiről nincsenek ismereteink.

Menzan Zuihó (1683–1769) mesternek tudomására jutott, hogy léteznek a fanyomattól eltérő régi kéziratok is. Kutatni kezdett ezek után, és talált is egy példányt, amelyet összehasonlított a fanyomatokkal. Az általa 1758-ban írt, kommentált változat 1770-ben jelent meg. Attól kezdve egészen napjainkig ez ma-

radt fenn, és a legszélesebb közönséghez ez jutott el. Ezt a szöveget rufu-bonnak, azaz népszerű változatnak nevezik. Ezen a változaton alapul Ivanami Bunko 1929-es kiadása, amelyet Sóhaku Okumura fordított le angolra.

1942-ben Dósú Okubó zen-mester és professzor az Aicsi tartományban található Csóendzsi-templomban felfedezett egy régi, az Edó-korszak elején lemásolt változatot, amelyről két kutató, Minoru Nisio és Jaoko Mizuno munkája nyomán kiderült, hogy az eredeti kézirat maradványa. Mivel a két változat között vannak kisebb eltérések, Okumura Menzan Zuihó kiadását a Csóendzsi-bon változattal is összevetette.

A magyar fordítás alapvetően Okumura angol szövegén alapul, de figyelembe vettük Kengan D. Robertnek a Csóendzsi-bon változaton alapuló francia nyelvű fordítását is (Enseignements du maître zen Dogen – Shobogenzo Zuimonki, Éditions Sully, 2001).

Noha Dógen zendzsinek a Sóbógenzó a főműve, a Zuimonki mégis páratlan abban, ahogy az egyes helyzetekre adott válaszokból kirajzolódik az a hozzáállás, amely az Út gyakorlásához szükséges. A Zuimonkiban található intelmek egyik legfontosabbika az állandótlanság felismerése. Az 1–4. fejezetben Dógen így beszél:

„Megtanulni a gyakorlást és kitartani az Úton annyi, mint felhagyni az egóhoz való ragaszkodással és a tanító utasításait követni. Ennek az a lényege, hogy mentesnek kell lennetek a mohóságtól. Ahhoz, hogy véget vessetek a mohóságnak, először is meg kell válnotok az egocentrikus éntől. Ahhoz pedig, hogy meg-

váljatok az egocentrikus éntől, a legfontosabb, hogy lássátok az állandótlanságot."

Az egocentrikusság alapvetően illúzió. Gyakorlásunk abban áll, hogy látjuk minden dolog egonélküliségét és állandótlanságát, s ennek alapján mohó vágyak nélkül élünk. A Gakudójódzsinsúban Dógen zendzsi azt is mondja, hogy a bódhi-tudat felébredése az állandótlanság felismerése.

„Amikor valóban látjuk az állandótlanságot, sem az egocentrikus tudat, sem a dicsőséggel vagy személyes haszonnal kapcsolatos gondolatok nem jelennek meg. Gyakorolj olyan lázas igyekezettel, mintha a fejed tetején égő tüzet akarnád eloltani, mert a napok és éjszakák gyorsan peregnek. Tested mulandóságát szem előtt tartva gyakorolj szorgalmasan, Buddha példáját követve."

A Zuimonkiban Dógen *az állandótlanság felismerésének fontosságáról beszél* (I–4., I–20., II–6., II–14., II–25., III–2., III–3., VI–8. és VI–9. fejezet).

Az *állandótlanság felismerése* és az *egocentrikus éntől való megszabadulás* (I–4., I–19., III–3., IV–1., V–9., V–16., V–20. és VI–12.) az alapja a Dógen zendzsi által megmutatott Út gyakorlásának, valamint hogy Sákjamuni Buddha állandótlanságra és egonélküliségre vonatkozó tanításait egész testünkkel és tudatunkkal a mindennapi életünkben is megvalósítsuk. Ekkor azonban nagyon fontos, hogy ne tévesszük össze az állandótlanság felismerését vagy az egonélküliséget valamiféle pesszimizmussal. Pontosan azért kell a rendelkezésünkre álló időt kihasználnunk, mert minden állandótlan, és gyorsan változik; az egonélküliség teszi lehetővé, hogy másokért dolgozzunk.

Az állandótlanság felismeréséből és az egonélküliségből a következő attitűdök származnak:

1. *a haszonelvűség hiánya* (I–9., III–3., III–10., V–23.),
2. *a Buddha és a mester tanításainak követése* (I–4., I–13., II–4., II–12., II–19., II–24., III–3., V–2., VI–17.),
3. *a személyes nézetektől való megszabadulás* (I–13., IV–1., IV–3., IV–7., V–2., V–13., VI–17.),
4. *a világi érzelmek feladása* (I–21., II–1., II–4., III–13., V–9.),
5. *az együttérzés és a szüllői tudat megjelenése, mások javára való munkálkodás* (I–7., I–12., I–19., I–20., III–3., III–6., III–7., VI–10., VI–15.),
6. *szegénység az ételhez és ruházathoz való ragaszkodás nélkül* (I–16., II–3., II–6., III–4., III–7., III–11., III–12., IV–14., IV–15., V–2., V–5., V–21., V–22., VI–3., VI–4., VI–5.),
7. *a dicsőség- és haszonvágy feladása* (I–16., I–19., II–3., II–15., III–5., IV–8., V–15., V–20.),
8. *a testhez és a tudathoz való ragaszkodás félredobása* (III–1., III–3., V–1., VI–2., VI–17.),
9. *harmónia másokkal* (I–10., IV–13., V–7., V–22.),
10. *a komoly törekvés kifejlesztése* (II–14., II–20., V–5., V–12., VI–16.),
11. *összpontosítás egyetlen gyakorlásra* (I–5., I–11., I–14., VI–13.).

Ezeknek az attitűdöknek az alappillére *a zazen, a sikantaza gyakorlása* (I–1., I–2., I–4., I–14., II–6., II–9., II–22., II–25., II–26., IV–4., IV–14., V–10., V–16., V–23.).

Dógen ezenkívül hangsúlyozza azt is, hogy menynyire fontos kolostorba vonulni és *másokkal együtt gyakorolni* (VI–9.).

Tehát az állandótlanság felismerése, az egocentrikus éntől való megszabadulás, a Buddha-Dharma gyakorlása magáért a Buddha-Dharmáért, az összpontosítás a zazenben való ülésre a haszon gondolata nélkül, a szegénységben eltöltött élet és a másokért való munkálkodás: ez az az életmód, amelyre Dógen zendzsi biztat bennünket a Zuimonkiban.

Az élethez való efféle hozzáállás látszólag teljesen ellentétes a modern emberiség megszokott értékrendjével. Vajon ezek a tanítások tényleg csak azokra vonatkoznak, akik a XIII. századi japán zen-kolostorokban gyakoroltak? Semmi közük sincs hozzánk, akik a XXI. században élünk?

Az élet soha nem veszti el kapcsolatát saját gyökereivel, és az embernek minden korban szembe kell néznie a lét értelmének kérdésével. Dógen látásmódja ezért ma is érthető annak számára, aki hajlandó azt fontolóra venni. Olyan kérdéseket vet fel, amelyek kortól és hagyománytól függetlenek és közvetlenül létbe vágóak.

A Dógen által felvázolt életmód a vágyak beteljesítése helyett azt hangsúlyozza, hogy az embernek tisztába kell jönnie valódi önmagával, s a gyakorlás révén ki kell fejeznie önmagát. Ez a bódhiszattva útja.

Dógen zendzsi a Gendzsókóanban így fogalmazott:

„Buddha útját tanulmányozni annyi, mint önmagunkat tanulmányozni. Önmagunkat tanulmányozni annyi, mint elfelejteni önmagunkat. Önmagunkat elfelejteni annyi, mint minden dolog által megvilágo-

sodni. Minden dolog által megvilágosodni annyi, mint eldobni önmagunk és mások testét és tudatát."

Hisszük, hogy önmagunk tanulmányozása és tisztázása – mindig, mindenhol és mindenki számára – rendkívül fontos.

Őszintén kívánjuk, hogy ez a kis könyv segítséget nyújtson azoknak, akikben megvan a vágy, hogy valódi természetüket megismerjék.

I. könyv

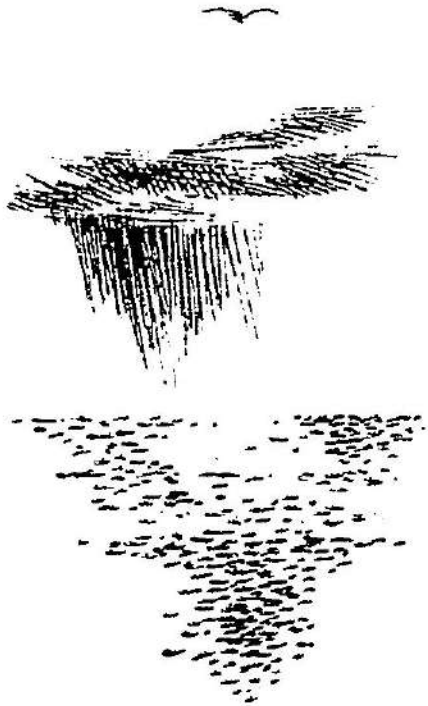

Egy nap Dógen így szólt:

– A Zokukószódenben[1] van egy történet a szerzetesről, aki egy bizonyos zen-mester közösségében élt. A szerzetes egy aranyozott Buddha-képmást imádott, és Buddha relikviáit[2]. Még a hálóhelyiségben[3] is állandóan füstölőt égetett, leborulásokat végzett a tiszteletükre, és felajánlásokat tett nekik.

Egy napon a mester azt mondta a szerzetesnek:

„A Buddha képe és a relikviák, amelyeket imádsz, ártalmasak is lehetnek a számodra."

A szerzetest ez nem győzte meg. A mester folytatta:

„Ez Pápíjasz[4] démon műve. Azonnal dobd el őket!"

Amikor a szerzetes dühösen távozni készült, a mester utánakiáltott:

„Nyisd ki a dobozt, és nézz bele!"

A szerzetes dühösen kinyitotta a dobozt, és egy mérges kígyót talált benne összetekeredve.

Nekem az a véleményem erről a történetről, hogy Buddha képeit és relikviáit tisztelni kell, mert ezek a Tathágata[5] által hátrahagyott maradványok, de hamis nézet[6] azt gondolni, hogy elérhetitek a megvilágosodást csupán azáltal, hogy ezeket imádjátok. Az ilyen nézetek eredménye, hogy megszáll benneteket a démon és a mérges kígyó.

Minthogy Buddha tanításának érdemei nem változnak, a képek és relikviák tisztelete egészen biztosan ugyanolyan áldást hoz az emberi és mennyei lényekre[7], mint az élő Buddha tisztelete. Általában igaz, hogy ha tisztelitek a három drágaság világát[8], és felajánlásokat tesztek neki, akkor a hibáitok eltűnnek, és érdemeket szereztek. A gonosz birodalmakba[9] ve-

zető karma megszűnik, és az emberi vagy a mennyei lények birodalmaiban születtek újra. De hibás nézet azt remélnetek, hogy így elérhetitek a Dharma megvilágosodását.

Mivel Buddha gyermekének[10] lenni azt jelenti, hogy Buddha tanításait követjük, és közvetlenül érjük el a buddhaságot[11], a tanítás követésének kell szentelnünk magunkat, és minden erőnket az Út követésére kell fordítanunk. Az igaz gyakorlás, amely összhangban van a tanítással, nem egyéb, mint a sikantaza[12], amely az élet lényege ma, ebben a kolostorban[13]. Ezt mélyen gondoljátok át!

✦ ✦ ✦

[1] A Zokukószódent (kín. Hszü-kao-szeng-csuan, Híres szerzetesek életrajzainak folytatása) Nanzan Dószen (kín. Nansan Tao-hszüan) (596–667), a nanzanricu iskola alapítója szerkesztette. Ez a harminckötetes gyűjtemény szerzetesek életrajzait tartalmazza a Liang-dinasztiától (502–557) a Tang-dinasztia (618–907) kezdetéig.

[2] Szkt. saríra. Sákjamuni halála után földi maradványait nyolc részre osztották, és világi hívei által felállított sztúpákban helyezték el India különböző részein. Azóta imádat tárgyát képezik a világi hívek számára.

[3] Jap. surjó. Terem a zen-kolostorokban, amely tanulásra, teafogyasztásra, pihenésre stb. szolgál. A surjóban őrzik Kannon bódhiszattva szobrát.

[4] Jap. Tenma-Hadzsun. A tenma mennyei démon, a paranirmita-vasavartin menny (jap. takeidzsizai-ten) királya, amely akadályokat emel azok útjába, akik a buddhista utat követik. E démon neve Hadzsun (szkt. Pápíjasz).

[5] Jap. Njorai. Buddha jelzőinek egyike. Szó szerinti jelentése „aki így jött" vagy „aki így ment", amit népszerűen úgy értelmeznek, hogy „aki az olyanságból jött" (illetve „az olyanságba távozott").

[6] Hamis nézet az, amely szemben áll a Dharmával, vagy amely megakadályozza az embert abban, hogy a valóságot úgy lássa, ahogyan van, illetve az, amely nem vesz tudomást az ok-okozat elvéről.

[7] Az emberi és mennyei lények világa még a szamszárához tartozik. Az áldásként fordított japán szó, a fukubun, az okot jelenti, amely az emberi és mennyei világban a boldogságot okozza. A fukubunnal szemben viszont a dóbun az az ok, amely a szamszárát – vagyis az emberi és mennyei világot – meghaladó Út okozója.

[8] A buddhizmusban a három drágaság a következő: 1. a Buddha, aki ráébredt a valóságra, és azt tanítja, 2. a Dharma, a tanítás, amely rámutat a valóságra, 3. a szangha, a tanítást követő emberek közössége. A három drágaság világa alapvetően különbözik az illúziókon és vágyakon alapuló szamszára világától.

[9] A szamszára hat birodalomra osztható: a pokollakók, az éhes szellemek, az állatok, a félistenek, az emberek és a mennyei lények világára. Az első hármat gonosz birodalomnak, az utóbbi hármat pedig jó birodalomnak nevezik, más osztályozás szerint az első négy gonosz, és az utolsó kettő jó.

[10] Az emberi lények azáltal válnak Buddha gyermekeivé, hogy az avatás során felveszik Buddha előírásait.

[11] A Sóbógenzó Szandzsúsicsi-bon-bodai-bunpó (Az igazság harminchét eleme) című fejezetében Dógen így ír: „Sákjamuni, a nagy tanító nem azért nem követte apját a királyi rangúak sorában, mert az nemtelen dolog, hanem azért, mert a buddha-rangúak sorát kellett követnie, ami összehasonlíthatatlanul értékesebb. A buddha rangja az otthontalan szerzetesek rangja. Ez az, amelyet minden mennyei és emberi lény tisztel. Ez a legmagasabb rendű tudatosság rangja (szkt. anuttara-szamjak-szambódhi)."

[12] Szó szerinti jelentése „csak ülés". A Sóbógenzó Bendóva (Beszéd az igazság keresséről) című fejezetében Dógen tanítóját idézve írja: „A hibátlanul továbbadott hagyomány szerint ez a Buddha-Dharma, amelyet egyedül és közvetlenül adtak tovább, minden összehasonlítás fölött áll. Attól fogva, hogy gyakorolni kezdesz egy tanító irányítása alatt, a füstölőégetés, a leborulás, a nenbucu (recitálás), valamint

a szútra-olvasás és a megbánás gyakorlatai fölöslegesek. Egyszerűen csak gyakorold a zazent (sikantaza), félredobva a testet és a tudatot."

A sikantaza nem más, mint a zazen, amelyet úgy gyakorolunk, hogy nem várunk semmilyen ellenszolgáltatást, még a megvilágosodást sem. Éppen csak saját magunk vagyunk, pontosan most, pontosan itt.

[13] A kolostornak fordított szórin szó szerint olyan erdőt jelent, amelyben különféle fák élnek együtt. A kolostorban a gyakorlók eltérő jellemükkel, képességeikkel és hátterükkel élnek együtt, egységes test-tudattal. Ezért a zen-kolostorokat szórinnak nevezik.

Dógen azt mondta:

– Be kell tartanotok az előírásokat és az étkezési szabályokat[1] (naponta egy étkezés dél előtt stb.). Mégis helytelen azonban ezekhez mint lényegi dolgokhoz ragaszkodni, ezeket tenni a gyakorlás tárgyává és azt várni, hogy betartásuk révén megvalósítjuk az Utat. Egyszerűen csak követjük ezeket a szabályokat, azért, mert ezek a zen-szerzetesek[2] tevékenységei, és ez Buddha gyermekeinek életmódja. Bár helyes dolog az előírásokat betartani, mégsem tekinthetjük ezt a gyakorlás elsődleges módjának. Nem azt akarom mondani, hogy szegjétek meg az előírásokat, és ne tagadjatok meg magatoktól semmit! Az ilyen hozzáálláshoz való ragaszkodás hibás nézet, és ilyet egy buddhista gyakorló nem követ. Egyszerűen csak megtartjuk az előírásokat vagy szabályokat, mert egy buddhista számára ezek képezik a normát, és ez a zen-kolostorok hagyománya. Amikor kínai kolostorokban éltem, senkivel sem találkoztam, aki elsődleges jelentőséget tulajdonított volna az előírásoknak.

Az Út igaz megvalósításához a buddhák és pátriárkák[3] által átadott egyetlen módszer az, hogy minden erőtöket a zazen gyakorlásának szentelitek. Ezért az egyik gyakorlót, Gogenbót, aki a néhai Eiszai[4] zenmester tanítványa volt, arra tanítottam, hogy hagyjon fel a szabályok betartásához való szigorú ragaszkodással és az Előírások szútrájának[5] éjjel-nappal való recitálásával.

Edzsó megkérdezte:

– Amikor a zen-kolostorban az Utat tanulmányozzuk és gyakoroljuk, be kell tartanunk a Hjakudzsó

zen-mester által alkotott tiszta szabályokat[6], ugye? Az előírások elején az áll, hogy a szabályok felvétele és betartása alapkövetelmény. Ebben a hagyományban az élet alapvető szabályai is mestertől tanítványnak adódnak tovább. A szóbeli és szemtől szemben történő átadás során a tanítványok felveszik a nyugatról (Indiából) érkező szabályokat. Ezek a bódhiszattva szabályai. Az Előírások szútrájában az is szerepel, hogy a szútrát éjjel-nappal recitálni kell. Miért akarod, hogy abbahagyjuk ezt a gyakorlást?

Dógen így felelt:

– Igazad van. Az Út gyakorlóinak feltétlenül be kell tartaniuk Hjakudzsó szabályait. A szabályok betartásának formája az, hogy megfogadjuk, és betartjuk az előírásokat, zazent gyakorolunk, stb. Amikor az Előírások szútrája azt mondja, hogy éjjel-nappal recitáljátok ezt a szútrát, és tántoríthatatlan tudattal tartsátok be a szabályokat[7], annak az értelme nem más, mint hogy gyakoroljátok a sikantazát, ahogyan a régi mesterek tették. Hiszen amikor zazent gyakorolunk, melyik szabályt nem tartjuk be? Milyen érdemet nem valósítunk meg? Az a mód, ahogyan a régi mesterek gyakoroltak, mély jelentéssel bír. Tekintet nélkül arra, hogy mi személy szerint mit részesítünk előnyben, a közösséggel kell tartanunk, és ezt a módot kell követnünk.

+ + +

[1] A Kamakura-időszakban, amikor Dógen élt, voltak olyanok, akik elhanyagolták az előírásokat és a szabályokat, s voltak mások, akik hangsúlyt fektettek azok betartására. Az előbbiek közé tartoztak a „tiszta föld" (jap. dzsódokjó)

buddhista iskolájának követői, különösen Sinran, az utóbbiak közé pedig például Eiszai. Úgy tűnik, hogy Dógen a középutat kereste, vagyis hogy be kell tartani a szabályokat, anélkül hogy ragaszkodnánk hozzájuk, anélkül hogy bármiféle ellenszolgáltatást várnánk cserébe azért, hogy betartjuk azokat. Dógen azt hangsúlyozta, hogy egyszerűen csak tartsuk be a szabályokat, de ne szennyezzük be emberi érzelmekkel.

[2] A Dógen által használt kifejezés (nószó) japánul szó szerint foltos ruhájú szerzetest jelent. A foltokból álló ruha a kesza (szkt. kasája), amely kidobott rongyokból készült. A szerzetesek az eldobott rongyokat darabokra szabták, és összevarrták. Mivel a zen-szerzetesek ilyen, foltokból álló ruhát viseltek, foltos ruhájú szerzeteseknek nevezték őket.

[3] A Sóbógenzó Sohó-dzsisszó (Minden dharma valóságos forma) című fejezetében Dógen ezt írta: „A buddhák és pátriárkák megnyilatkozása a végső realitás megnyilatkozása. Tehát buddhának lenni vagy pátriárkának lenni nem más, mint lenni úgy, ahogy vagyunk."

[4] Dógen itt Eiszai zen-mestert (Mjóan Eiszai) (1141–1215) másik nevén, Jódzsó Szódzsónak nevezi. A szódzsó a buddhista hierarchiában a legmagasabb rangot jelenti. Eiszai eredetileg a tendai (kín. tien-taj, az írott tanításokon alapuló egyik iskola) papja volt. Amikor másodszor látogatott el Kínába, és öt évig ott maradt, tanulmányozta, majd később Japánban is elterjesztette a rinzai zent. Ő alapította a Kennin-dzsi kolostort, ahol azután Dógen is gyakorolt Mjózen (Bucudzsu Mjózen) (1184–1225) irányításával, aki Eiszai tanítványa volt. Dógen igen nagyra becsülte Eiszait, és a Zuimonkiban dicséri cselekedeteit. A tudósok eltérően vélekednek arról, hogy valóban találkozott-e Eiszaijal, vagy sem.

[5] Az utalás a Bonmó-kjóra (kín. Fan-vang-csing, szkt. Brahmadzsála-szútra, Brahma hálójának szútrája) vonatkozik, amelyet Kumáradzsíva (344–413) fordított le kínaira. A szútra a mahájána-buddhizmus előírásait tartalmazza a bódhiszattvák számára. A bódhiszattva előírásainak vagy alapvető előírásoknak nevezik őket, és tíz fő, valamint negyvennyolc kisebb előírásból állnak. A legutóbbi tudományos vélekedések szerint ezeket Kínában írták.

[6] Jap. singi (kín. csing-kuj). A zen-kolostorban gyakorló tanítványok által betartandó szabályok. Az első singit Hjakudzsó Ekai (kín. Paj-csang Huj-haj) (720–814) állította össze, ezért őt tekintik a zen-kolostori szabályok megalapítójának. A Hjakudzsó-singi már nem létezik. A Zennen-singi (kín. Csan-jüan-csing-kui) első fejezete azonban az előírások felvételéről, a második pedig azok betartásáról szól. Az első fejezetben ezt olvashatjuk: „A zen tanulása és az Út keresése során az előírások elsődleges jelentőségűek. Ha nem hagysz fel a rossz cselekedetekkel, és nem véded meg magad a rossztól, hogyan tudnál buddhává vagy pátriárkává válni?"

[7] A Bonmó-kjó (lásd az 5. lábjegyzetet) harminc négy kisebb szabályról szóló fejezetében az áll, hogy a szabályokat be kell tartani, és éjjel-nappal recitálni kell azokat.

Egy alkalommal Dógen így szólt:

3

– Bussó[1] zen-mester szanghájában volt egy szerzetes, aki húst[2] akart enni, amikor megbetegedett. A mester megengedte neki. Egy este a mester elment a gyengélkedőre, és látta a beteg szerzetest, amint éppen húst eszik a gyér lámpafénynél. Egy démont látott, amely a szerzetes fejébe kapaszkodva ette a húst. A szerzetes azt gondolta, hogy a saját szájába teszi a húst, de valójában nem ő evett, hanem a démon. Ez után az eset után, amikor valamelyik szerzetes megbetegedett, a mester mindig megengedte neki, hogy húst egyen, mert tudta, hogy démonok szállták meg.

Ha erre a történetre gondolunk, alaposan meg kell fontolnunk, hogy megengedjük-e ezt, vagy sem. Goszo Hóen[3] szanghájában is előfordult húsevéssel kapcsolatos eset. Mindenesetre akár megengedték, akár tiltották, az biztos, hogy a régi mesterek mindegyikének megvolt a maga mély megfontolása.

✦ ✦ ✦

[1] Bussó (kín. Fu-csao) Szecuan Tokkó (kín. Cso-an Tökuang) (1121–1203) tiszteletbeli neve, aki Muszai Rjóha (kín. Vu-csi Liao-paj) (1149–1224) tanítója volt. Muszai volt a Tendó- (kín. Tien-tung-) kolostor apátja, amikor Dógen Kínába utazott. Halála után Tendó Njodzsó (kín. Tien-tung Zsu-csing) vette át a helyét. Ez a rész a Zuimonki csóendzsi-bon változatában nem szerepel.

[2] A Bonmó-kjó harmadik kisebb szabálya szerint a mahájána-buddhizmus gyakorlói számára tilos a hús fogyasztása, mert az elvágja a nagyszerű együttérzés csíráját.

[3] Goszo Hóen (kín. Vu-cu Fa-jen) (?–1104) a rinzai-zen kínai mestere volt. Azt tartják, hogy ő és követői honosították meg a kóan gyakorlását.

4 *Egyszer Dógen a következőket mondta:*

– Tudnotok kell, hogy ha olyan családba születtetek volna, amely egy bizonyos mesterséget folytat, és ti is arra az útra léptetek volna, először meg kellene tanulnotok azt a munkát, amelyet a család végez. Nem jó olyasmit tanulni, aminek semmi köze az utatokhoz vagy a foglalkozásotokhoz.

Most, mivel elhagytátok otthonotokat, csatlakoztatok Buddha családjához, és szerzetesek lettetek, Buddha gyakorlását kell megtanulnotok. Megtanulni a gyakorlást és kitartani az Úton annyi, mint felhagyni az egóhoz való ragaszkodással[1], és a tanító utasításait követni. Ennek az a lényege, hogy mentesnek kell lennetek a mohóságtól. Ahhoz, hogy véget vessetek a mohóságnak, először is meg kell válnotok az egocentrikus éntől. Ahhoz pedig, hogy megváljatok az egocentrikus éntől, a legfontosabb, hogy lássátok az állandótlanságot.

Sok olyan ember van a világon, aki azt szeretné, hogy hírnévre tegyen szert, és megbecsüljék, nemcsak mások, hanem saját maga is. Mégsem csupa jót mondanak róluk, nem mindig dicsérik őket. Ha fokozatosan felhagytok az egóhoz való ragaszkodásotokkal, és követitek, amit tanítótok mond, haladni fogtok. Ha vitába szálltok vele, és úgy tesztek, mintha tudnátok az igazságot, de közben képtelenek vagytok bizonyos dolgokkal felhagyni, és belekapaszkodtok abba, amit előnyben részesítetek, egyre mélyebbre fogtok süllyedni.

Egy zen-szerzetes számára önmaga fejlesztésében a legfontosabb a sikantaza gyakorlása. Akár okosak vagytok, akár ostobák, természetes módon javulni fogtok, ha gyakoroljátok a zazent.

[1] Az egóhoz való ragaszkodás az, ha feltételezzük, hogy létezik a testben az ego, amely valójában különböző elemek ideiglenes együttese. Azt gondoljuk, hogy örökkévaló és lényeges, s kötődünk hozzá. Az egocentrikusság egy alapvető illúzió. Gyakorlásunk abban áll, hogy látjuk minden dolog egonélküliségét és állandótlanságát, s ennek alapján mohó vágyak nélkül élünk. A vágyak konkrétan abban nyilvánulnak meg, hogy dicsőségre és haszonra törekszünk. Ezért hangsúlyozta Dógen, hogy a Buddha-Dharmát magáért a Buddha-Dharmáért kell gyakorolni, anélkül hogy bármilyen jutalmat, azaz dicsőséget vagy hasznot várnánk el tőle.

5 *Dógen mondta:*

– Nem lehetséges sokat tanulni és széles körű tudásra szert tenni. Határozd el magad, és hagyj fel ezzel a próbálkozással. Irányítsd figyelmedet egyetlen dologra. Tanulmányozd azokat a dolgokat, amelyeket tudnod kell, és azok hagyományos példáit. Kövesd elődeid gyakorlási módját. Koncentráld erőfeszítésedet egyetlen gyakorlásra[1].

Ne tégy úgy, mintha mások tanítója vagy vezetője lennél!

✦ ✦ ✦

[1] Egyetlen gyakorlat kiválasztása és az arra való koncentrálás a japán buddhizmus jellemzője: Dógen számára a zazen, Hónen és Sinran számára a nenbucu ismételgetése, Nicsiren számára a daimoku (a Namu-Mjóhó-renge-kjó, vagyis a „Tisztelet a Lótusz-szútrának" recitálása) stb.

6

Egyszer Edzsó megkérdezte:

– Mit jelent az, hogy nem vagyunk vakok az ok és okozat törvényének meglátására?[1]

– Azt, hogy nem indítjuk el az ok és okozat folyamatát – felelte Dógen.

– Akkor hogyan szabadulhatunk meg? – folytatta Edzsó.

– Az ok és okozat nyilvánvaló.[2]

– Akkor az ok idézi elő az okozatot, vagy az okozat az okot? – kérdezősködött tovább Edzsó.

– Ha ez minden esetben ugyanúgy van, akkor mi a helyzet azzal, hogy Nanszen megölte a macskát?[3] Amikor tanítványai semmit sem tudtak mondani, Nanszen azonnal megölte a macskát. Amikor később Dzsósú meghallotta, mi történt, fejére tette szalmaszandálját, és kiment. Ez pompás válasz volt.

Dógen hozzátette:

– Nanszen helyében én azt mondtam volna: „Ha nem tudtok mondani valamit, megölöm, de ha tudtok mondani valamit, akkor is megölöm. Ki harcol a macskáért? Ki tudja megmenteni a macskát?" A tanítványok helyében pedig azt mondtam volna: „Nem tudunk semmit sem mondani, mester. Rajta, öld meg a macskát!" Vagy azt: „Mester, csak ahhoz értesz, hogy egy csapással két részre vágd, de nem tudod egy csapással egy részre vágni!"

– Hogy lehet egy csapással egy részre vágni? – *kérdezte Edzsó.*

– Maga a macska – *felelte Dógen, majd hozzátette:*

– Ha Nanszen helyében lettem volna, amikor a tanítványok nem tudtak megszólalni, elengedtem volna a macskát, mondván, hogy a tanítványok már szól-

tak. Egy régi mester azt mondta: „Amikor a nagyszerű működés megmutatkozik, nincsenek rögzített szabályok."[4]

Dógen ezt is mondta:

– Amit Nanszen tett, azaz hogy kettévágta a macskát, a buddha-természet nagyszerű működésének megnyilvánulása. Ez egy kulcsszó[5]. Ha nem lenne az, akkor nem lehetne azt mondani, hogy a hegyek, a folyók és a nagyszerű föld nem más, mint a kitűnő, tiszta és fényes tudat.[6] Sem azt nem lehetne mondani, hogy a tudat maga a buddha. E kulcsszó hallatán magát a macskát úgy kell látni, hogy az semmi más, mint a buddha-test. E szó hallatán a tanítványoknak azonnal meg kell világosodniuk. Ez a tett, azaz a macska kettévágása semmi más, mint a buddha tette.

– Minek nevezzük? – *kérdezte Edzsó.*

– Nevezzük a macska kettévágásának – *felelte Dógen.*

– Ez bűn, vagy sem?

– Igen, ez bűn.

– Hogyan vagyunk képesek megszabadulni tőle?

– Buddha tette és a bűntett elkülönül, mégis ugyanabban a tettben fordul elő.

– Ezt értik a prátimóksa-szabály[7] (esetről esetre történő megszabadulás) alatt? – *kérdezte Edzsó.*

– Igen, ezt. Bár ez teljesen rendben van, mégis jobb nem használni ilyen módszereket.

– A „szabályok megszegése" kifejezés csak azokra a bűnökre vonatkozik, amelyeket a szabályok betartásának megfogadása után követünk el, vagy azokat is a szabályok megszegésének nevezzük, amelyeket a fogadalomtétel előtt követtünk el?

Dógen így felelt:

– A „szabályok megszegése" kifejezés csak azokra a bűnökre vonatkozik, amelyeket a fogadalomtétel után követünk el. Azokat, amelyeket előtte követtünk el, egyszerűen bűnöknek vagy rossz cselekedeteknek nevezzük. Ezeket nem kell a szabályok megszegésének nevezni.

– A negyvennyolc kisebb szabály[8] között van egy, amely azt mondja, hogy a fogadalomtétel előtt elkövetett bűnöket is a szabályok megszegésének nevezzük – *vetette ellen Edzsó.*

– Nem így van. Ez azt jelenti, hogy aki fogadalomtételre készül, annak meg kell bánnia[9] a múltban elkövetett rossz cselekedeteit. A tíz fő és a negyvennyolc kisebb szabály szerint az ilyen rossz cselekedeteket a szabályok megszegésének nevezzük. A korábban elkövetett bűnöket nem nevezzük a szabályok megszegésének.

Edzsó megkérdezte:

– Az Előírások szútrája azt mondja, hogy amikor valaki fogadalmat tesz a szabályok betartására, meg kell bánnia a korábban elkövetett rossz cselekedeteket. A mesternek meg kell tanítania a fő és a kisebb szabályokat, a tanítványnak pedig recitálnia kell azokat. A szútra következő részében viszont az áll, hogy nem szabad a szabályokról olyan embereknek prédikálni, akik még nem tettek fogadalmat. Hogyan oldható fel ez az ellentmondás?

– A fogadalomtétel és a szabályok recitálása két különböző dolog. Az Előírások szútrájának recitálása megbánás céljából nem egyéb, mint szútra-olvasás. Olyan valaki, aki még nem tett fogadalmat, szintén

elolvashatja az Előírások szútráját. Nem lehet helytelen, ha elmagyarázzuk neki. Amiről a szútra második részében szó van, az az, hogy ne prédikáljátok a szabályokat haszonszerzés gondolatával olyanoknak, akik még nem tettek fogadalmat. Azzal a szándékkal, hogy az emberek megbánják rossz cselekedeteiket, mindenképpen lehet tanítani a szabályokat.

Edzsó megkérdezte:

– Bár a szútra azt mondja, hogy olyan embernek, aki a hét főbűn[10] valamelyikét elkövette, nem lehet megengedni, hogy fogadalmat tegyen, a szútra első részében az áll, hogy a hét főbűnt is meg kell bánni. Mit jelent ez?

Dógen így felelt:

– Feltétlenül meg kell bánni. Annak a szakasznak, amely szerint „nem lehet megengedni, hogy fogadalmat tegyen", az a célja, hogy megakadályozza a hét főbűn elkövetését. Az első részben szereplő mondat pedig azt jelenti, hogy ha valaki meg is szegi a szabályokat, megtisztul, ha újra fogadalmat tesz. Amikor megbánást tanúsít, tiszta. Ez más, mint egy olyan ember esete, aki még nem tett fogadalmat.

– Ha valakinek, aki a hét főbűn valamelyikét elkövette, megengedjük, hogy megbánást tanúsítson, akkor újra fogadalmat tehet?

– Igen. A néhai Eiszai mester maga is erősen hangsúlyozta ezt. Ha valakinek, aki elkövette a hét főbűn valamelyikét, megengedjük, hogy megbánja, akkor újra fogadalmat tehet. A tanítónak meg kell engednie, hogy aki megbánást tanúsított, újra fogadalmat tegyen, még akkor is, ha a hét főbűn valamelyikét követte el. Még ha ezzel maga a tanító meg is szegi a

szabályokat, bódhiszattvaként, az illető megmentése érdekében akkor is meg kell engednie neki, hogy fogadalmat tegyen.

+ + +

[1] Idézet a Hjakudzsó Ekairól (kín. Paj-csang Huj-haj) (720–814) és egy öregemberről szóló történetből, amely két XII. századi kóan-gyűjteményben is szerepel: a Sójó-roku (kín. Cung-zsung-lu) 8. története és a Mumonkan (kín. Vu-men-kuan) 2. története.

„Volt egy öregember, aki, valahányszor Hjakudzsó előadást tartott, mindig eljött. Amikor a szerzetesek az előadás után elmentek, ő is elment. Egyszer az öregember ott maradt az előadás után. Hjakudzsó megkérdezte tőle:

– Ki áll előttem?

Az öregember így felelt:

– Régen, Kásjapa buddha idejében itt éltem, ezen a hegyen. Egyszer egy tanítvány megkérdezte tőlem, hogy vajon egy olyan emberre, aki a nagyszerű gyakorlást folytatja, vonatkozik-e az ok és okozat törvénye. Azt feleltem neki: nem, egy ilyen emberre nem vonatkozik. E válaszom miatt ötszáz életen át vad rókaként éltem. Könyörgöm, mondj nekem egy kulcsszót!

Hjakudzsó így felelt:

– Az ilyen ember nem vak az ok és okozat törvényének meglátására."

Dógen a Sóbógenzó Daisugjó (A nagy gyakorlás) és a Sindzsin-inga (Az ok és okozat törvényébe vetett mély hit) című fejezetében kommentálja a történetet.

[2] A Csóendzsi-bon változatban ez így hangzik: „az ok és az okozat nyilvánvaló, és egyidejűleg jelenik meg", természetesebbé téve a kapcsolatot a mondat és a következő között.

[3] Hivatkozás a Nanszen Fugan (kín. Nan-csüan Pu-jüan) (748–834) és tanítványai között lezajlott esetre, amely a Sójó-rokuban (9. történet) és a Mumonkanban (14. történet) szerepel.

„Nanszen kolostorában a keleti és a nyugati csarnok szerzetesei egy macskán vitatkoztak. Nanszen ezt látva megfogta a macskát, és azt mondta:

– Ha valaki szólni tud, nem ölöm meg a macskát.

A gyülekezetből senki sem tudott mondani semmit. Erre Nanszen kettévágta a macskát. Később Nanszen elmesélte az esetet Dzsósúnak – Dzsósú Dzsúsin (kín. Csao-csou Cung-sen) (778–895), Nanszen tanítványa, majd utódja –, és megkérdezte, mit gondol róla. Dzsósú levette a szandálját, a fejére tette, és kiment.

Nanszen erre így szólt:

– Ha ott lettél volna, megmentetted volna a macskát."

4 A kifejezés a Hekigan-roku (kín. Pi-jen-lu, Kékszikla-feljegyzések) kóangyűjtemény 3. történetében fordul elő.

5 Valamilyen erőteljes szó vagy kifejezés, amelynek hallatán az, aki hallja, alapjaiban megváltozik.

6 A Sóbógenzó Szoku-sin-ze-bucu (A tudat itt és most buddha) című fejezetében Dógen egy régi mestertől idéz: „Milyen a kiváló, tiszta és fényes tudat? Hegyek, folyók és a nagyszerű föld, a nap, a hold és a csillagok." Dógen pedig azt mondja: „Világosan meg kell érteni, hogy a tudat hegyek, folyók és a nagyszerű föld, a nap, a hold és a csillagok."

7 Az előírások egyenként, külön-külön való betartásáról van szó, hogy megvédjük magunkat az annak megfelelő hibától, és így pontról pontra szabaduljunk meg a szenvedéstől. Például az élet kioltásának tilalmára vonatkozó szabály betartásával megóvjuk magunkat attól, hogy gyilkosságot kövessünk el. A házasságtörés tilalmának szabálya segítségével megvédjük a családot.

8 Lásd az I. könyv 2. fejezetének 5. lábjegyzetét.

9 A fuszacu szertartása alkalmával, valamint az avatásnál, fogadalomtételkor a tanítvány megbánja minden múltbeli rossz cselekedetét. Szútra-recitálás közben a megbánásra vonatkozóan a következő versszakot kell recitálni:

„Minden karmát, amit valaha létrehoztam a múltban mohóság, düh vagy tudatlanság miatt, amelynek nincs kezdete, amely a testemből, beszédemből vagy gondolataimból született, most teljesen és nyíltan bevallok."

[10] A hét főbűn: Buddha testének megsértése, az ember saját apjának meggyilkolása, az ember saját anyjának meggyilkolása, a tanító meggyilkolása, akitől az avatást kaptuk, a tanító meggyilkolása, akivel tanulunk, a szangha egységének megbontása, egy bölcs (szkt. arhat) meggyilkolása.

7 *Egy esti beszéd alkalmával Dógen azt mondta:*

– Ne dorgáld vagy szidalmazd a szerzeteseket durva szavakkal. Még ha rosszul vagy tisztességtelenül viselkednek is, ne táplálj magadban gyűlöletet irántuk, és ne használd ki őket felelőtlenül. Először is, amikor négynél több szerzetes gyűlik össze[1], akármilyen rosszak is, szanghát alkotnak, ami az ország számára felbecsülhetetlen kincs. Ezt a legnagyobb mértékben tisztelni és becsülni kell. Lehetsz apát, magas beosztású pap vagy csak mester, tanító, de ha rosszak a tanítványaid, együtt érző és szülői szívvel[2] tanítanod és vezetned kell őket. Ugyanakkor azonban, ha megütöd azokat, akiket meg kell ütnöd, vagy megszidod azokat, akiket meg kell szidnod, ne gyalázd őket, és ne hagyd, hogy gyűlölet ébredjen benned velük szemben.

Amikor néhai mesterem, Njodzsó[3] volt a Tendó-kolostor apátja, a papucsával verte vagy kemény szavakkal szidta a szódóban[4] ülő és zazent gyakorló szerzeteseket, hogy ébren tartsa őket. Mégis mindannyian hálásak voltak a verésért, és mélyen tiszteltek őt.

Egy hivatalos beszéd alkalmával Dógen azt mondta:

– Megöregedtem. Már vissza kellett volna vonulnom a kolostor vezetésétől, és remetének kellene lennem, hogy öreg napjaimra gondoskodjak magamról. Mégis én vagyok az apát és a ti tanítótok, akinek az a dolga, hogy eloszlassa mindegyikőtök illúzióit, és átadja nektek az Utat. Ezért néha nyers szavakkal szidalmazlak benneteket, vagy verlek a bambuszpálcámmal. Sajnálom, hogy ezt kell tennem, de ez a módja annak, hogy Buddha nevében lehetővé tegyem a Dharma

virágzását. Testvéreim, kérem, legyetek együtt érzők velem, és bocsássátok meg, amit teszek.

E szavakat hallva mindannyian könnyekben törtünk ki. Csak ilyen szellemmel lehet a Dharmát tanítani és terjeszteni. Lehetsz apát vagy magas rangú pap, helytelen a közösséget úgy vezetni és a szerzeteseket úgy kihasználni, mintha személyes tulajdonaid lennének. Ezenkívül ha nem vagy abban a helyzetben, nem kritizálhatsz másokat, és nem mondhatsz rosszat róluk. Nagyon-nagyon óvatosnak kell lenned.

Ha látod valakinek a hibáit, azt gondolod, hogy nincs igaza, és szeretnéd együttérzéssel tanítani, találnod kell valamilyen ügyes módszert, hogy ne keltsd fel a haragját, és úgy kell beszélned, mintha valami másról volna szó.

+ + +

[1] Indiában a szangha több mint négy (vagy öt), gyakorlás céljából együtt élő ember csoportját jelentette.

[2] A japán róbasin szó szerinti jelentése: idős asszony tudata. A Tenzo-kjókunban (a kolostor szakácsa számára szóló tanításban) Dógen háromféle tudatot említ: kisin (örömteli tudat), rósin (szülői tudat) és daisin (nagylelkű tudat). Azt mondja: „A rósin a szülői tudat vagy attitűd. Ahogyan a szülő vigyáz egyetlen gyermekére, ugyanúgy őrizd a három drágaságot a tudatodban."

[3] Tendó Njodzsó (kín. Tien-tung Zsu-csing) (1163–1228) 1224-ben, ötvennyolc éves korában lett a Tendó-kolostor apátja. Dógen a következő évben találkozott vele, és szegődött tanítványául. Körülbelül két és fél éven át gyakorolt vele. Dógen a hozzá intézett kérdéseit és Njodzsó válaszait Hókjó-ki című művében örökítette meg. Dógen 1227-ben megkapta Njodzsótól a Dharma-átadást, és visszatért Japánba.

[4] A szódó a sószódó rövidítése (a szent szerzetes, azaz Mandzsusrí bódhiszattva terme), amelyet azért hívnak így, mert

Mandzsusrí szobra van a közepén felállítva. A középpont körül egy körülbelül két láb magas emelvény található. Ezt tannak nevezik, és mindenki számára jut rajta hely, ahol a tatamiját (gyékénymatracát) elhelyezheti. A szerzetes ezen eszik, ezen alszik, és ezen gyakorol zazent. Ez a fajta szódó valószínűleg a Tang-dinasztia idején alakult ki, körülbelül Hjakudzsó Ekai idejében.

A következő történetet is Dógen mesélte:

8

– Amikor a császári gárda néhai tábornoka, Minamoto Joritomo[1] még a hjóe-fu[2] titkárhelyettese volt, egyszer egy különleges fogadáson vett részt. A császár titkos tanácsosa[3] mellett ült. Jelen volt egy ember, aki zavart keltett a fogadáson, és a miniszterhelyettes[4] utasította Joritomót, hogy fékezze meg.

Joritomo erre azt felelte, hogy a paranccsal forduljon Rokuharához[5], mert az illető a Taira-klán tábornoka.

A miniszterhelyettes tovább erősködött:

„De most te vagy itt."

Joritomo így hárította el:

„Nem az én feladatom, hogy megfékezzem."

Csodálatra méltó szavak. Ez a hozzáállás tette őt alkalmassá arra, hogy az országot kormányozza. Az Út gyakorlóinak is ilyen hozzáállással kell rendelkezniük. Nem szabad rendreutasítanunk másokat, ha az nem a mi feladatunk.

✦ ✦ ✦

[1] Minamoto Joritomo (1147–1199) a Kamakura-sógunátus első sógunja (tábornoka) volt. Minamoto Jositomo (1123–1160) harmadik gyermeke. Joritomót 1190-ben nevezték ki a császári gárda tábornokává, és 1192-ben lett szeii-dai-sógun, „barbárhódító nagy generális". Ő volt az első szamuráj, aki tényleges politikai hatalomhoz jutott.

[2] Az egyik szervezet azon a szamurájcsoporton belül, amelynek tagjai a császári udvar és a császár védelmét látták el, amikor az elhagyta a palotát.

[3] A titkos tanácsos a daifu fordítása. Joritomót 1159-ben, tizenhárom évesen nevezték ki a hjóe-fu titkárhelyettesévé. A következő évben a Minamoto-klánt legyőzte a Taira-klán. Joritomo apját megölték, őt magát pedig Izu szigetére száműzték. 1160-ban Dógen nagyapja, Macudono Motofusza

lett a titkárhelyettes. Dógen feltételezhetően tőle hallotta a történetet.

[4] A miniszterhelyettes a dainagon, „nagy tanácsos" fordítása.

[5] Rokuhara egy hely neve Kiotóban, ahol a Taira-klán birtoka volt. A Taira-klán rivalizált a Minamoto-klánnal, és abban az időben nagyobb hatalommal is rendelkezett. A klánok tovább háborúskodtak, mindaddig, amíg Joritomo meg nem alapította saját kormányzatát, a Kamakura-sógunátust. Japánban a régi időktől fogva az volt a szokás, hogy az embereket a földrajzi hely alapján nevezték el, ahol éltek.

Az egyik este Dógen így beszélt:

9

– Volt egy tábornok, akit Rocsúrennek[1] hívtak. Az alatt az idő alatt, amíg az országot Heigenkun[2] kormányozta, legyőzte az udvar minden ellenségét. Bár Heigenkun dicsérte, és sok arannyal, ezüsttel s egyébbel akarta megjutalmazni, Rocsúren nem fogadta el, mondván: „Csak azért győztem le az ellenségeket, mert egy tábornoknak ez a dolga. Nem azért csináltam, hogy jutalomra vagy birtokra tegyek szert." Mivel így beszélt, soha nem is kapta meg a jutalmat. Rocsúren híres volt becsületességéről és feddhetetlenségéről.

A böles emberek még a világi társadalomban is kizárólag azért hajtják végre feladataikat, hogy teljesítsék, amit szerepük megkíván. Nem várnak semmilyen jutalmat. Az Út gyakorlóinak ugyanilyen hozzáállással kell rendelkezniük. Ha egyszer ráléptél a Buddha útjára[3], a különféle dolgokat csak a Buddha-Dharma[4] kedvéért kell megtenned. Ne gondolj arra, hogy viszonzásul kapsz valamit. Minden tanítás, akár buddhista, akár nem, arra ösztönöz bennünket, hogy szabaduljunk meg a jutalom elvárásától.

✦ ✦ ✦

[1] Rocsúren (kín. Lu-csung Lien) híres kínai tábornok volt a háborúskodó államok korában (Kr. e. 403–221). A történet a Sikiből (kín. Si-csi, Történeti feljegyzések) származik, amelyet Sibaszen (kín. Sze-ma Csien) (kb. Kr. e. 145–86) szerkesztett. A japánok számára ezek a kínai hősök olyanok voltak, mint az európaiaknak a régi görögök vagy rómaiak.

[2] Heigenkun (kín. Ping-jüan Csün) híres kínai fejedelem volt a háborúskodó államok korában.

[3] Jap. dó, kín. tao, szkt. márga vagy bódhi. A márga az út, amelyen haladnunk, gyakorolnunk kell, hogy buddhává váljunk. A bódhi a tudatosság vagy megvilágosodás. Tehát a Buddha útjának kettős jelentése van: az egyik a megvilágosodáshoz vezető ösvény, a másik maga a buddha megvilágosodása. Tehát a Buddha útja az az út, amelyen mindennapi tevékenységünk során haladnunk kell a buddha felé, miközben minden egyes tevékenység nem más, mint a buddha megvilágosodásának megnyilvánulása. Ez a jelentése Dógen susó-icsi-njó (a gyakorlás és a megvilágosodás egyazon dolog) kifejezésének.

[4] A Buddha-Dharma több jelentéssel bír: 1. az igazság vagy valóság, amelyre a buddha ráébred; 2. a tanítások, amelyek megmutatják a valóságot; 3. a törvény vagy erkölcs, amely a valósággal, illetve a tanítással összhangban az életmódot meghatározza. Ezenkívül jelenti a létező dolgokat is (a miriád dharma, azaz jelenség).

10

Dógen egyik Dharma-beszédében azt mondta:

– Ha ésszerűen[1] érveltek, és beszélgetőtársatok valami ésszerűtlent mond, helytelen logikus érvekkel legyőzni. Másfelől nem helyes az sem, ha gyorsan feladjátok, mondván, hogy ti tévedtetek, miközben azt gondoljátok, hogy nektek van igazatok.

Se nem legyőzni, se nem visszavonulni azzal, hogy ti tévedtetek. A leghelyesebb, ha annyiban hagyjátok a dolgot, és nem vitatkoztok tovább. Ha úgy csináltok, mintha nem is hallottátok volna, és elfelejtitek az egészet, a másik is elfelejti, és nem dühödik fel. Ez nagyon fontos dolog, amit észben kell tartanotok.

+ + +

[1] Az eredeti japán szó a dóri (kín. tao-li), amelynek jelentése: 1. elv, igazság; 2. indok, érv.

11 *Dógen tanította:*

– Minden állandótlan, és gyorsan megváltozik: az élet és halál[1] kérdése a legfontosabb. Ha az alatt a rövid idő alatt, amíg élsz, tanulmányozni vagy gyakorolni akarsz valamilyen tevékenységet, csak gyakorold a Buddha útját, és tanulmányozd a Buddha-Dharmát. Mivel az irodalom és a költészet haszontalan, hagyj fel vele. Még ha a Buddha-Dharmát tanulmányozod, és Buddha útját gyakorlod is, ne vidd túlzásba a tanulást. Mondanom sem kell, hogy ne tanuld meg a szútra-magyarázó iskolák[2] exoterikus és ezoterikus írásait. Ne akarj túlzott mértékben tanulni, még a buddhák és pátriárkák mondásait sem. Nekünk, tehetségtelen és gyenge képességű embereknek nehéz akár egyetlen dologra is koncentrálni és azt véghezvinni. Egyáltalán nem jó egyszerre sok dologgal foglalkozni, és elveszíteni a tudat állhatatosságát.

✦ ✦ ✦

[1] Élet és halál vagy születés és halál. A sódzsi (szkt. szamszára) fordítása, amely az illúziók hat birodalma közötti vándorlást jelenti. A Sóbógenzó Sódzsi (Élet és halál) című fejezetében ugyanakkor Dógen azt mondja: „Az élet és halál Buddha értékes élete. Az emberi lény számára az élet és halál valóságának tisztázása a nagy kérdés."
Az állandótlanságot negatív értelemben is használják, bár Dógen a Sóbógenzó Bussó (Buddha-természet) című fejezetében a hatodik pátriárkát idézi: „Következésképpen a füvek, fák és bokrok állandótlanok, és nem mások, mint a buddha-természet. Az emberi lények és a dolgok, a test és a tudat állandótlanok, s nem mások, mint a buddha-természet. A föld, a hegyek és a folyók állandótlanok, mert nem mások, mint a buddha-természet. A legmagasabb rendű tudatosság (szkt. anuttara-szamjak-szambódhi) állandótlan,

mert nem más, mint a buddha-természet. A nagy nirvána buddha-természet, mert állandótlan."

[2] A „szútra-magyarázó iskolák" a kjóke vagy kjósú kifejezés fordítása: az írott tanításokon alapuló iskolákat jelenti. A kegon irányzat például a Kegon-kjó (kín. Hua-jen-csing, szkt. Avatamszaka-szútra, Virágfüzér-szútra) tanításaira épít. Ez ellenkezik a zenke vagy zensú híveinek felfogásával, akik szerint a zen kizárólag a buddha-tudaton alapul, nem pedig Buddha szóbeli tanításain. Az „exoterikus tanítások" kifejezés a kenkjó fordítása. Ez egy általános fogalom, amely valamenynyi buddhista tanításra vonatkozik, magában foglalva a hínajánát és a mahájánát is, kivéve az ezoterikus tanításokat (mikkjó). A mikkjó azokat a misztikus tanításokat jelenti, amelyeket közvetlenül a Dharma-test buddhája, Dainicsi (szkt. Mahávairócsana) tárt fel. Az ezt leíró szövegek Indiában jöttek létre, a hínajána és a mahájána iskoláinak megjelenése után. Japánban a mikkjót Kúkai (774–835) rendszerezte, és létrehozta a singon-irányzatot, amelyet a vadzsrajána buddhizmus iskolái közé sorolnak.

12

Dógen tanította:

– Ismeretes egy történet arról, hogyan ébredt fel a bódhi-tudat Csikaku[1] mesterben, és hogyan lett szerzetes. Csikaku állami hivatalnok volt, tehetséges és igazságos. Vidéki helytartóként törvénytelen módon állami pénzeket osztott ki az embereknek. A környezetében dolgozó tisztviselők egyike jelentette ezt a császárnak.

Amikor a császár meghallotta, meglepődött. Miniszterei is furcsának találták. Mivel azonban nagy bűnt követett el, úgy döntöttek, hogy halálra ítélik.

A császár azt mondta:

„Ez a tisztviselő tehetséges és bölcs ember, s mégis el merte követni ezt a bűnt. Lehet, hogy valamilyen mély megfontolás késztette erre. Ha megbánást és szomorúságot mutat, mielőtt levágnák a fejét, vágják le gyorsan. Ha nem így tesz, biztos, hogy valami komoly oka volt rá; akkor ne öljék meg."

Amikor a császár küldöttje a vesztőhelyre vitte, nem mutatott sem megbánást, sem szomorúságot, sőt inkább úgy látszott, örül. Azt gondolta magában:

„Odaadom ezt az életet az összes érző lénynek."

A császár követe meglepve és csodálkozva jelentette a császárnak.

A császár felkiáltott:

„Pontosan úgy van, ahogy gondoltam! Kellett, hogy legyen valami mélyebb oka."

Amikor a császár megkérdezte a tisztviselőt, hogy mi volt tettének oka, azt felelte:

„Vissza akartam vonulni az állami tisztségből, és el akartam dobni az életemet, hogy odaadjam minden érző lénynek, hogy eggyé váljak velük, és a buddhák

családjában szülessek újra, vagyis hogy szerzetessé váljak, és teljes szívemmel gyakoroljam a buddhák útját."

A császárt megindította a válasz, és engedélyezte, hogy szerzetessé váljon. Az Endzsu nevet kapta, ami azt jelenti, meghosszabbított élet, mivel megmenekült a halálbüntetéstől.

A mai szerzeteseknek is – legalább egyszer – ilyen vágyat kell magukban felébreszteniük. Az ilyen vágy felkeltése azt jelenti, hogy keveset törődünk saját életünkkel, mélyen együtt érzünk a többi érző lénnyel, és testi létezésünket Buddha tanítására bízzuk. Ha sikerült magunkban ilyen szándékot felkelteni, őrizzük meg, s ne veszítsük el egy pillanatra sem. Enélkül nem lehet megvalósítani a Buddha-Dharmát.

+ + +

[1] Csikaku zendzsi (kín. Csi-jüe zen-mester) Jómjó Endzsu (kín. Jung-ming Jen-sou) (904–975) tiszteletbeli neve. Kormánytisztviselőként szolgált, és huszonnyolc éves korában szerzetes lett. Tendai Tokusónak (kín. Tien-taj Tö-sao), a hógen (kín. fa-jen) zen-iskola második pátriárkájának tanítványa volt.

13

Egy este Dógen így beszélt:

– A pátriárkák hagyományában a zen gyakorlásáról szóló Dharma-beszédek megértésének igaz útja az, hogy tanítónk utasításait követve fokozatosan megreformáljuk azt, amit addig tudtunk és gondoltunk.

Még ha mostanáig azt gondoltátok is, hogy egy buddhának kiváló tulajdonságai[1] vannak – mint Sákjamuninak[2] vagy Amidának[3] –, hogy dicsfényt sugároznak, a Dharmát hirdetik, és jót tesznek az érző lényekkel, ám ha a tanítótok azt mondja, hogy a buddha nem egyéb, mint egy varangyos béka vagy egy nyomorult féreg, akkor hinnetek kell neki, és el kell vetnetek korábbi elképzeléseiteket. Ha azonban kiváló tulajdonságokat, dicsfényt vagy a buddha egyéb erényeit keresitek a varangyos békában vagy a féregben, akkor még mindig nem reformáltátok meg megkülönböztető tudatotokat. Ha csak egyszerűen megértitek, amit itt és most láttok, az már maga a buddha. Ha tanítótok utasításainak megfelelően folyamatosan így változtattok megkülönböztető gondolkodásotokon és alapvető ragaszkodásotokon, természetes módon egygyé váltok az Úttal.

A mai tanítványok azonban belekapaszkodnak megkülönböztető tudatukba. Gondolkodásuk saját személyes nézeteiken alapul, hogy a buddhának ilyennek és ilyennek kell lennie, s ha mégsem olyan, amilyennek képzelik, azt mondják, hogy a buddha nem lehet ilyen.

Akiknek ilyen a hozzáállásuk, és erre-arra tévelyegnek az illúziók között, azt keresve, ami megfelel előzetesen kialakult véleményüknek, azok közül kevés ér el bármilyen előrehaladást a Buddha útján.

Tegyük fel, hogy felmásztok egy száz láb magas pózna[4] csúcsára, és a tanítótok azt mondja, hogy engedjétek el a póznát, s a testi lét fontosságát félretéve másszatok egy lépéssel tovább. Ha ebben a helyzetben azt mondjátok, hogy csak akkor tudjátok Buddha útját gyakorolni, ha életben vagytok, akkor nem igazán követitek tanítótokat. Gondolkodjatok el ezen!

✦ ✦ ✦

[1] Különféle buddhista legendák szerint Buddha harminckét fizikai fő jellemzővel és a fizikai kiválóság nyolcvan jelével rendelkezett.

[2] Sákjamuni (a Sákja-klán bölcse) a buddhizmus alapítója. Szuddhódana király és Májá királyné gyermekeként született Kapilavasztuban, India középső részén. Sziddhárthának és Gautamának is nevezték. Megnősült, született egy fia, de huszonkilenc (más forrás szerint tizenkilenc) éves korában elhagyta családját, hogy az üdvözülés útját keresse. Kilenc év gyakorlás után elérte a megvilágosodást, és attól kezdve Buddhának (Megvilágosodottnak) nevezték. Sok embernek tanította az Utat, így létrejött a buddhista rend (a szangha). Nyolcvanéves korában halt meg. Születési és halálozási évére vonatkozóan a vélemények eltérnek, pl. J. Takakuszu szerint Kr. e. 565–486, H. Nakamura szerint Kr. e. 463–383. A théraváda buddhizmus hagyománya úgy tartja, hogy Kr. e. 624-től 544-ig élt.

[3] Amida (kín. A-mi-to, szkt. Amitábha) a mahájána-buddhizmus egyik legnépszerűbb buddhája. A Murjódzsu-kjó (szkt. Szukhávatí-vjúha-szútra) szerint Amitábha korábban király volt. Amikor találkozott egy buddhával, Szedzsizaióval (szkt. Lókésvararádzsa), benne is felébredt a vágy, hogy buddhává váljon. Ekkor lemondott a világi életről, és szerzetes lett. Buddhista neve Hózó (szkt. Dharmákara) lett. Felvette a negyvennyolc fogadalmat, és különféle bódhiszattva-gyakorlatokat végzett. Sok világkorszak elteltével teljesítette is azokat, s a végtelen fény és élet buddhája lett.

Földjét, amely nyugatra van, Gokurakunak (szkt. Szukhávatí) vagy paradicsomnak nevezik. Tizennyolcadik fogadalma szerint bárki, aki komolyan hisz benne, és a nevét recitálja, vagyis a nenbucut ismételgeti, az ő hatalma révén a nyugati paradicsomban születik újra. Amida transzcendens buddha, szemben a történeti Sákjamunival, és általában úgy tekintik, mint jutalmazástestet (jap. hódzsin, szkt. szambhógakája). Az Amidát középpontba helyező buddhista iskola „tiszta föld" néven ismert. Indiában jött létre, Kínában fejlődött tovább, majd Japánban még inkább kiteljesedett.

[4] A példa Csósa Keisin (kín. Csang-sa Csing-cen) (854–935) kínai zen-mester egyik verséből származik:

„Mozdulatlan ember száz láb magas póznán,
Bár az Útra lépett, nem igaz embere annak.
Egy lépéssel tovább kellene haladnia a csúcsról,
Az egész tízirányú világ a teste."

14

Egy este Dógen így beszélt:

– Még a világi életet élő embereknek is egyetlen dologra kell koncentrálniuk, és elég alaposan meg kell tanulniuk azt, ahelyett hogy egyszerre sokfélét tanulnának anélkül, hogy bármelyiket is igazán elsajátítanák.

Ez még sokkal inkább igaz a Buddha-Dharmára, amely meghaladja a földi világot, a kezdet nélküli kezdetektől fogva létezik, s nem lehet megtanulni és gyakorolni. Ezért van, hogy még mindig nem ismerjük. Képességeink is gyengék. Ha megpróbálunk sok mindent megtanulni a fenséges és határtalan Buddha-Dharmáról, semmit sem fogunk elérni. Még ha egyetlen dolognak szenteljük is magunkat, csekély képességeink és alacsonyrendű természetünk miatt nehéz lesz alaposan megvilágítani a Buddha-Dharmát egyetlen élet alatt. Tanítványok, koncentráljatok egyetlen dologra!

Edzsó megkérdezte:

– Ha ez így van, a Buddha-Dharma gyakorlásának számos lehetősége közül hogyan válasszuk ki, hogy melyiknek szenteljük magunkat?

Dógen így felelt:

– Az ember jellemétől és képességeitől függ, a pátriárkák közösségében azonban mindeddig a zazen volt az, amit továbbadtak, és amire koncentráltak. Ez mindenki számára alkalmas, és gyakorolhatják a kiváló, a közepes és a gyenge képességűek is. Amikor Kínában voltam, néhai mesterem, Tendó Njodzsó közösségében, miután meghallottam ezt az igazságot, éjjel-nappal zazent gyakoroltam. Amikor nagyon meleg vagy nagyon hideg volt, az ottani szerzetesek egy időre

abbahagyták az ülést, mert féltek, hogy megbetegszenek. Én úgy gondolkodtam: lehet, hogy megbetegszem és meghalok, de akkor is gyakorolnom kell a zazent. Mi haszna a ragaszkodásnak ehhez a testhez? Miért fosztanám meg magam a zazentől, amikor nem vagyok beteg? Meghalni egy olyan betegségben, amelyet gyakorlás közben kapok, megfelel eredeti célomnak. Először is szerencsés vagyok, hogy egy jó tanító irányítása alatt álló közösségben, a nagyszerű Kínában gyakorolhatok és halhatok meg, és ilyen nagyszerű emberek temetnek majd el hiteles buddhista temetési szertartással. Ha Japánban kellene meghalnom, lehetetlen volna, hogy ilyen emberek temessenek el buddhista rituálék szerint. Ha gyakorlás közben halnék meg, mielőtt tisztáznám a megvilágosodást, újra a buddhák családjában születnék meg, mivel már kialakítottam velük a kapcsolatot. Gyakorlás nélkül semmi értelme annak, hogy sokáig éljek. Haszontalan. Ezenkívül még ha igyekeznék is a testemet biztonságban és egészségesen tartani, belefulladhatok a tengerbe, vagy baleset során is meghalhatok. Milyen sajnálatos lenne![1]

✦ ✦ ✦

[1] Nem sokkal azután, hogy Dógen Tendó Njodzsóval találkozott, japán mestere, Mjózen – aki vele együtt érkezett Kínába – meghalt a kolostor gyengélkedőjén. A Kínából Japánba való utazás is igen sok veszéllyel járt, tehát Dógen elhatározásában nem volt túlzás.

Dógen tanította:

15

– Saját életünket feláldozni, saját húsunkat, kezünket vagy lábunkat levágni valamilyen érzelmi kitörés következtében nem túl nehéz. A világi életben sok embert látunk, aki ilyesmit tesz, akár a dicsőséghez való ragaszkodás miatt, akár személyes haszonért.

Mégis nagyon nehéz harmóniát teremteni a tudatban, amely minden pillanatban más-más dologgal és helyzettel találkozik. Aki az Utat tanulmányozza, annak le kell hűtenie a tudatát, mintha lemondana az életéről, és meg kell gondolnia, hogy amit mondani vagy tenni készül, az összhangban van-e a valósággal, vagy nincs. Ha igen, akkor ki kell mondania, meg kell tennie.

16

Dógen tanította:

– Az Út gyakorlói, ne aggódjatok az élelem és a ruházat miatt! Csak tartsátok be Buddha szabályait, és ne törődjetek világi dolgokkal. Buddha azt mondta, öltözzetek eldobott rongyokba[1], és kolduljatok az élelemért. Ugyan mikor fog ez a két forrás kimerülni? Ne feledjétek, hogy az állandótlanság gyorsan megváltoztatja a dolgokat, és ne engedjétek, hogy hiábavaló világi dolgok megzavarjanak. Addig, amíg emberi életetek tart, amely olyan, mint a harmatcsepp, egyedül csak Buddha útjára gondoljatok, és ne törődjetek semmi mással.

Valaki azt kérdezte Dógentől:

– Bár nehéz a dicsőséget és a hasznot feladni, mégis meg kell tennünk, mert ezek hajszolása komoly akadályt jelent az Út gyakorlásában. Mostantól fogva felhagyok velük. Bár a ruházkodás és az élelem kisebb jelentőségű dolog, a gyakorlók számára mégis fontos. Eldobott rongyokból készült ruhákat viselni és élelmet koldulni a legkiválóbb emberek gyakorlása. Ezenkívül Indiában ez volt a kialakult szokás. A kínai kolostoroknak birtokaik[2] vannak, amelyek a közösség tulajdonában állnak, így nem kell aggódniuk e dolgok miatt. Ugyanakkor ebben az országban a templomoknak nincs ilyen tulajdonuk, és a koldulás gyakorlatát sem vették át. Mit csináljanak az olyan hitvány emberek, mint én, akik nem tudják elviselni az ilyen gyakorlást? Ha olyasvalaki, mint én, megpróbál alamizsnát gyűjteni a világi hívektől, bűnt követ el, mivel erények nélkül fogad el adományt. Ha földművelőként, kereskedőként, harcosként vagy kézművesként keresem meg a kenyerem, szerzeteshez nem illő életmó-

dot folytatok. Ha mindent a sorsra bízok, nagyon szegény maradok a rossz karmám miatt. Ha szenvedek az éhségtől, vagy dermedt vagyok a hidegtől, akkor ez zavarni és akadályozni fog a gyakorlásban. Valaki a következő tanácsot adta nekem: „A te gyakorlási módod szélsőséges. Nem érted meg ezt a kort, és nem veszed figyelembe a képességeidet. Természetünk gyenge, és degenerált korban[3] élünk. Ha továbbra is így gyakorolsz, ez lesz az oka annak, hogy visszacsúszol az Úton. Keress valamilyen támogatót, viseld gondját a testednek úgy, hogy valamilyen nyugodt helyen élsz, ahol nem kell aggódnod a ruha és a táplálék miatt, s békében gyakorolhatod a Buddha útját. Ez még nem jelent mohó vágyat a tulajdon vagy a javak után. Gyakorolj azután, hogy gondoskodtál életed anyagi feltételeiről."

Végighallgattam ugyan a tanácsát, mégsem hiszek benne. Hogyan gondolkodjunk ezekről a dolgokról?

Dógen így felelt:

– Csak tanulmányozd alaposan a zen-szerzetesek viselkedését, a buddhák és pátriárkák életvitelét. Bár a három ország szokásai eltérőek, azok, akik igazán az Utat tanulmányozták, sohasem gyakoroltak úgy, ahogy elmondtad. Ne ragaszkodj a világi dolgokhoz, egyszerűen csak tanulmányozd az Utat.

Buddha azt mondta: „A ruhádon és a csészéden kívül ne legyen semmid. Minden fölös élelmet, amit koldulással szerzel, adj oda éhes érző lényeknek."

Ne halmozd fel még azt sem, amit neked adnak, és ne szaladgálj különféle dolgokat keresve. Egy nem buddhista szövegben az áll, hogy ha reggel elsajátítottuk az Utat, azt sem szabad sajnálnunk, ha estére meghalunk.[4] Még ha esetleg megfagyunk vagy éhen ha-

lunk is, követnünk kell Buddha tanítását, ha csak egy napig vagy egy óráig is.

Tízezer kalpán és életek ezrein át hányszor születünk meg, és hányszor halunk meg? Az életeknek ez az ismétlődése a szamszára, amelyet egyedül a világi dolgokhoz való vak ragaszkodás hoz létre. Buddha tanítását követni és közben éhen halni – ebben az egyetlen életben örök békét és örömöt hoz (ez a nirvána). Ezenkívül az összes buddhista szútrát végigolvasva a Dharmát továbbadó buddhák és pátriárkák között eggyel sem találkoztam, aki éhen halt vagy megfagyott volna. Ebben a világban mindenki szükségszerűen, ajándékképpen megkap bizonyos menynyiségű élelmet és ruhát. De ez nem úgy történik, hogy keressük. Csak bízd a sorsra, és ne aggódj miatta. Ha nem ébreszted fel magadban a bódhi-tudatot most, ebben az életben, arra hivatkozva, hogy ez degenerált kor, mikor fogod megvalósítani az Utat?

Még ha nem is vagy olyan nagyszerű, mint Szubhúti[5] vagy Mahákásjapa[6], képességeid legjavára támaszkodva gyakorolnod kell. Egy nem buddhista szövegben olvastam, hogy az a férfi, aki szereti a nőket, akkor is szeretné őket, ha nem lennének olyan szépek, mint Mósó vagy Szeisi[7], és hogy az az ember, aki csodálja a lovakat, akkor is így tenne, ha azok nem lennének olyan nagyszerűek, mint Hito vagy Rokudzsi[8]. Aki szereti az étel ízét, az szeretni fogja, akármilyen is az, függetlenül attól, hogy olyan finom-e, mint a sárkány mája vagy a főnixmadár veleje. Egyszerűen annyi bölcsességet kell használnunk, amennyivel rendelkezünk. A világi emberek is rendelkeznek ezzel a hozzáállással. A buddhista gyakorlóknak szintén ilyeneknek kell lenniük.

Ezen túlmenően Buddha ebben a degenerált korban élve életéből húsz évet ajánlott fel nekünk. Ebből következően az emberi és mennyei lények által az evilági kolostoroknak felkínált felajánlások és támogatások nem szűntek meg. Bár a Tathágatának rendkívüli képességei és erényei voltak, amelyeket tetszése szerint használt fel, egyszer egy teljes nyári gyakorlási időszak alatt csak a lovak takarmányául szolgáló búzát ette.[9] Hogyan is tehetnének mai tanítványai egyebet, mint hogy tisztelettel tekintenek a példájára?

Valaki megkérdezte:

– Ahelyett, hogy értelmetlenül, az előírásokat megszegve elfogadjuk az emberi és mennyei lényektől származó felajánlásokat, vagy pazarlóan elherdáljuk a Tathágata örökségét anélkül, hogy felébresztenénk a bódhi-tudatot, nem lenne-e jobb világi emberként élni, valamilyen hétköznapi foglalkozást űzve, eltartva magunkat, hogy folytathassuk az Út gyakorlását?

Dógen így válaszolt:

– Ki mondta, hogy szegd meg az előírásokat, vagy hogy bódhi-tudat nélkül élj? Kényszerítened kell magad, hogy feléleszt a bódhi-tudatot, és gyakorold a Buddha-Dharmát. Ezenkívül azt is mondják, hogy a Tathágata öröksége egyformán mindenkié, függetlenül attól, hogy betartja vagy megszegi az előírásokat, hogy kezdő vagy haladó gyakorló-e az illető. Sehol sincs az leírva, hogy vissza kellene térned a világi életbe, vagy hogy abba kellene hagynod a gyakorlást azért, mert megszegted az előírásokat, vagy mert nincs bódhi-tudatod. Kinek van bódhi-tudata kezdettől fogva? Felébresztve azt, amit nehéz felébreszteni, gyakorolva azt, amit nehéz gyakorolni... Így fogsz ter-

mészetes módon előrehaladni a Buddha-Dharmában. Mindannyiunknak buddha-természete van. Ne becsüld le magad értelmetlenül!

A Monzenben[10] ez áll: „Az ország virágzását egyetlen bölcs ember okozza. A régiek útja kihal egy későbbi bolond miatt." Ez azt jelenti, hogy ha csak egyetlen bölcs ember is megjelenik, az ország boldogulni fog, és egyetlen bolond is elég ahhoz, hogy a régiek útja eltűnjön.

Jól gondoljátok meg ezt!

✦ ✦ ✦

[1] Jap. funzóe, szkt. pámszukúla. Indiában a kesza, a buddhista szerzetesek ruhája a szemétben, temetőben stb. talált eldobott rongyokból készült. A Sóbógenzó Kesza-kudoku (A kesza érdemei) című fejezetében Dógen ezt írja: „Mint a buddhák nem változó útja, a funzóe a legjobb szerzetesi öltözék."

[2] A kínai zen-kolostorokban a szerzetesek, mivel dolgoztak, hogy eltartsák magukat, földet és egyéb dolgokat birtokoltak, amelyeket dzsódzsúmocunak neveztek. A zen-kolostorokat később a császár, az állam vagy a nemesség támogatta, és akkor a javakat tőlük kapták.

[3] Jap. mappó. Az a korszak, amelyben Buddha tanítása hanyatlásnak indul. Ez a Sákjamuni halálát követő három időszak közül a harmadik. Az igaz Dharma korában (jap. sóhó), amely ötszáz (egyesek szerint ezer) évig tart, Buddha tanítását helyesen gyakorolják, és a megvilágosodás elérhető. A formális Dharma időszakában (jap. zóhó), amely ezer (egyesek szerint ötszáz) évig tart, a tanítást gyakorolják, de a megvilágosodás már nem lehetséges. Az utolsó, a hanyatló Dharma időszakában, amely tízezer évig tart, bár a tanítás létezik, de nem gyakorolják, és nincs megvilágosodás. Az emberek úgy hitték, hogy az utolsó periódus 1052-ben kezdődött, és ez nagyban befolyásolta a japán buddhizmust a Heian- és Kamakura-korszakban.

[4] Idézet Konfuciusz válogatott írásainak (kín. Lun-jü, jap. Rongo) 4. fejezetéből.

[5] Szubhúti Buddha tíz fő tanítványának egyike volt. Azt mondják, mély megértéssel rendelkezett az ürességről (jap. ku, kín. kung, szkt. súnjatá).

[6] Mahákásjapa szintén Buddha tíz fő tanítványa közé tartozott. A zen hagyománya szerint Buddhától kapta a Dharma-átadást, és ő volt India első pátriárkája.

[7] Mósó (kín. Mao-csiang) és Szeisi (kín. Hszi-si) a kínai szépség szimbóluma volt. A Sundzsú (Csun-csiu – tavasz és ősz) időszakában éltek (Kr. e. 770–476).

[8] Hito (kín. Fej-tu, Repülő Nyúl) és Rokudzsi (kín. Lu-er, Zöld Fül) híres ló volt.

[9] Egyszer egy király meghívta Buddhát és ötszáz tanítványát, hogy töltse el a kilencvennapos nyári gyakorlási időszakot az országában. Buddha és gyülekezete elment az országba, de a király megfeledkezett a mindennapi étel felajánlásáról, így a tanítványok éheztek. Egy ember, akinek volt ötszáz lova, a lovak takarmányának felét felajánlotta Buddhának és tanítványainak. Buddha elfogadta a felajánlást, hogy a gyakorlási időszak folytatódhasson.

[10] A Monzen (kín. Ven-hszüan) a klasszikus kínai irodalom egyik híres antológiája, amelyet 530 körül adtak ki. Japánban az irodalmat tanulók körében volt népszerű.

17

Egy beszélgetés során Dógen azt mondta:

– A férfiak és a nők a világi társadalomban gyakran beszélgetnek sikamlós témákról. Ezt tudatuk és önmaguk szórakoztatására teszik. Valóban úgy tűnik, hogy a fölösleges beszéd elszórakoztatja a tudatukat, és egy időre elűzi az unalmat. A szerzeteseknek azonban messze el kell kerülniük az ilyen üres fecsegést.

A művelt, komoly emberek általában udvariasan beszélnek, s még a világi társadalomban sem kezdenek efféle beszélgetésbe. Csak akkor tesznek ilyet, ha részegek vagy gátlástalanok. Mondanom sem kell, hogy a szerzeteseknek csak Buddha útjával kell törődniük. Csupán néhány különc és erkölcstelen szerzetes vesz részt ilyen illetlen locsogásban. Mivel a kínai kolostorok lakói sohasem vesznek részt ehhez hasonló haszontalan fecsegésben, efféle kérdésekről nem is esik szó. Míg Eiszai, a Kennin-dzsi kolostor apátja élt, a mi országunkban sem lehetett ilyen beszédet hallani. Ez még halála után sem fordult elő, amíg tanítványai közül néhányan a kolostorban voltak. Mostanában, az utóbbi hét-nyolc évben a fiatal szerzetesek olykor üres fecsegésbe kezdenek. Ez igazán szégyenletes.

Az írásokban az áll: „Bár a durva és erőszakos tettek néha előidézhetik az ember felébredését, a hasztalan fecsegés csak akadályozza az igaz Utat." Legyen akár csak egyetlen szó, amely meggondolatlanul hagyja el az ember száját, az üres locsogás akadályozza az Utat. Sőt mi több, a sikamlós témájú beszéd felizgatja a tudatot. Nagyon figyelmeseknek kell lennetek. Ha felismeritek, hogy ez rossz, fokozatosan képesek lesztek leszokni róla anélkül, hogy kényszeríteni kellene magatokat, hogy ne használjátok ilyen nyelvezetet.

18

Egy esti beszédében Dógen ezt mondta:

– A legtöbb ember igyekszik jó tetteivel dicsekedni, a rosszakat pedig eltitkolni. Mivel a láthatatlan istenségek[1] nem kedvelik ezt a gondolkodásmódot, az ilyen emberek jó cselekedetei jutalom nélkül maradnak, rossz cselekedeteikért pedig büntetést kapnak. Ezért aztán azt a következtetést vonják le, hogy a jó tettekért nincs jutalom, és a Buddha-Dharmából kevés haszon származik. Ez téves nézet, amelyen feltétlenül változtatni kell. Hajtsatok végre jó cselekedeteket titokban, amikor senki sem látja, és ha hibát követtek el, vagy valami rosszat tesztek, valljátok be, és bánjátok meg nyilvánosan. Ha így cselekedtek, a titokban végzett jó cselekedetekért jutalmat kaptok, a rossz cselekedetek pedig feltárulnak, és megbánjátok azokat, így a büntetés elmarad. Ebből a jelenben természetes módon előnyök származnak, és biztosak lehettek a jövőbeli eredményben.

Ekkor odajött egy világi ember, és megkérdezte:

– Manapság, bár a világi emberek felajánlásokat tesznek a szerzeteseknek, és menedéket vesznek a Buddha-Dharmában, sok szerencsétlenség történik, ami miatt baljós gondolatok keletkeznek, és az emberek már nem hisznek a három drágaságban. Mit gondolsz erről?

Dógen így felelt:

– Ez nem a szerzetesek vagy a Buddha-Dharma hibája, hanem maguké a világi embereké. Ennek a következő az oka. Tisztelik azokat a szerzeteseket, és felajánlásokat tesznek nekik, akik a nyilvánosság előtt betartják az előírásokat, és a szabályoknak megfelelően étkeznek (egy étkezés dél előtt), de nem tesz-

nek felajánlásokat azoknak a szégyentelen szerzeteseknek, akik megszegik a szabályokat, alkoholt isznak és húst esznek, mivel őket értéktelennek tartják. Ez a részrehajló, megkülönböztető tudat teljesen szemben áll Buddha szellemével. Emiatt az ilyen emberek hite és tisztelete teljesen hiábavaló, és nem részesülnek jutalomban. Az előírások szövegeiben több helyen szerepelnek figyelmeztetések az ilyen gondolkodással kapcsolatban. Minden szerzetesnek felajánlást kell tennetek, tekintet nélkül arra, hogy rendelkezik-e valamiféle erénnyel, vagy sem. Különösen vigyázzatok arra, hogy ne ítélkezzetek a szerzetesek belső értékeiről a külsejük alapján. Bár a szerzetesek külső megjelenése ebben a degenerált korban elég furcsa, vannak náluk rosszabb gondolkodású és roszszabb tetteket elkövető emberek is. Ezért tiszteljétek Buddha minden tanítványát anélkül, hogy megkülönböztetnétek jó és rossz szerzetest, tegyetek nekik felajánlásokat, és vegyetek menedéket az egyenlőség szellemében. Így biztosan összhangban lesztek Buddha szellemével, és bőséges jutalomban részesültök.

Gondoljátok meg ezt a négy fogalmat is: láthatatlan tett – láthatatlan válasz, látható tett – látható válasz, láthatatlan tett – látható válasz, látható tett – láthatatlan válasz. Létezik a karma elve és annak hatása a három időben: az ugyanabban az életben, a következőben és a valamely későbbi életben visszatérő karma.[2] Tanulmányozzátok ezeket az elveket igen alaposan!

✦ ✦ ✦

[1] Láthatatlan istenségek, mint pl. Brahmá, Indra, a sárkánykirályok, Jama stb. Ezek az istenek a hinduizmusból és más

vallásokból kerültek átvételre. A buddhisták a Buddha-Dharma védőinek tartják őket.

[2] A Sóbógenzó Szandzsi-gó (A karma a három időben) című fejezetében Dógen kommentálta ezt a karmikus elvet és hatásait: „A buddhák és pátriárkák útját gyakorolva kezdettől fogva tanulmányoznunk kell és meg kell világítanunk ezt a karmikus elvet és annak hatásait a három időben. Ellenkező esetben téves nézetek áldozataivá válunk, sőt sötét birodalmakba kerülünk, és hosszú ideig fogunk szenvedni."

19

Egy esti beszéde során Dógen a következőket mondta:

– Tegyük fel, hogy valaki az üzleti ügyeiről kezd beszélni, s megkér benneteket, hogy írjatok egy levelet, és járjatok közben az érdekében valakinél, segítsetek neki egy bírósági perben vagy ilyesmiben, de ti elhárítjátok azzal, hogy nem vagytok világi emberek[1], visszavonultatok, semmi közötök a világi ügyekhez, s hogy egy ilyen visszavonultan élő embernek nem illendő ilyesmivel foglalkoznia. Bár úgy tűnhet, hogy a világtól elvonult embernek így kell viselkednie, mélyebben meg kell vizsgálnotok, hogy mi késztet benneteket erre. Ha azért nem teljesítitek a kérést, mert azt gondoljátok, hogy szerzetesek vagytok, akik maguk mögött hagyták a világot, és az emberek rosszat gondolhatnak rólatok, ha valami olyat mondotok, ami nem illendő egy visszavonultságban élő emberhez, akkor ez még mindig az ego dicsőséghez és haszonhoz való ragaszkodását mutatja.

Fontoljatok meg alaposan minden helyzetet, amivel szembekerültök, és tegyetek meg mindent, ami akár csak egy kicsit is hasznára van a másiknak, s ne törődjetek azzal, hogy az emberek mit fognak gondolni rólatok. Még ha el is távolodtok a barátaitoktól, vagy vitába keveredtek velük, mert azt mondják, hogy rossz és szerzeteshez nem illő dolgot tettetek, ez nem számít. Jobb, ha szakítotok az ilyen szűk látókörű emberekkel. Annak ellenére, hogy mások számára úgy tűnhet, valami helytelent tesztek, a legfontosabb az, hogy ti önmagatokban szakítsatok az egóhoz való ragaszkodással, és dobjatok el minden dicsőség iránti vágyat. Egy buddha vagy bódhiszattva még a saját húsát és végtagjait is képes odaadni, ha valaki segít-

séget kér tőle. Mennyivel inkább hajlandónak kell lennetek segíteni, ha valaki csak annyit kér, hogy írjatok egy levelet. Az, hogy nem teljesítitek a kérését, mert aggódtok a jó híretek miatt, a saját egótokhoz való mélységes ragaszkodásról árulkodik. Mások nyugodtan gondolhatják azt, hogy nem vagytok szent emberek, és mondhatnak akármit – ha nem törődtök a hírnévvel, és akár csak egy kis hasznot is hajtotok másoknak, akkor összhangban vagytok az igaz Úttal. A régi bölcsek között számos olyat találhatunk, aki így viselkedett. Én is azt gondolom, hogy ez a helyes. Nem nehéz egy levél megírásával segíteni egy kicsit, amikor támogatóitok vagy barátaitok arra kérnek, hogy írjatok meg a nevükben valakinek valamilyen váratlan hírt.

Edzsó így szólt:

– Ez valóban igaz. Természetesen segítenünk kell, hiszen jó cselekedetről van szó, közölni kell valakivel valamit, ami jó, számára kedvező. De mi a helyzet akkor, amikor valaki el akarja venni a másik tulajdonát valamilyen gonosz módszerrel, vagy rágalmazni próbálja a másikat? Az ilyen üzeneteket is továbbítanunk kell?

Dógen azt felelte:

– Nem nekünk kell eldöntenünk, hogy a levél tartalma elfogadható-e. El kell magyaráznunk, hogy azért írjuk meg a levelet, mert valaki megkért rá bennünket, és meg kell mondanunk, hogy kezelje azt megfelelőképpen. Aki a levelet megkapja, és akinek foglalkoznia kell a problémával, annak kell eldöntenie, hogy mi helyes, és mi helytelen. Az sem jó, ha az igazságot eltorzítva írjátok le.

Bár nyilván kellemetlen, ha van egy barátotok, aki tisztel benneteket, és úgy érzitek, hogy nem tudnátok ellene tenni, ő pedig a segítségeteket kéri, hogy rajtatok keresztül valami helytelen és elfogadhatatlan dolgot tegyen. Hallgassátok meg a kérését, és írjátok le, hogy ti csak megírtátok ezt a levelet, mert erre kértek benneteket, és hogy az illető kezelje az ügyet ennek megfelelően. Ha minden helyzetben így viselkedtek, senki sem fog neheztelni. Minden problémát és helyzetet nagyon alaposan meg kell vizsgálni. Az a legfontosabb, hogy mindig tegyétek félre a dicsőség iránti vágyat és az egóhoz való ragaszkodást.

✦ ✦ ✦

[1] Dógen itt a hinin szót használja, amely szó szerint azt jelenti: nem emberi. A régi Japánban a szerzeteseket néha hininnek nevezték, mivel elhagyták a világi életet. Dógen korában azokat az embereket hívták hininnek, joszutebitónak (aki elhagyja a világot) vagy tonszeisának (a világból elszökőnek), akik otthagyták a degenerált templomokat, különféle módon gyakoroltak, és tulajdonképpen a Kamakura-korszakban ők hozták létre az úgynevezett új buddhizmust. Dógen itt azokat kritizálja, akik remete mivoltukra hivatkozva közömbösen viselkednek másokkal.

20

Egy esti beszéde során Dógen a következőket mondta:

– Manapság a világi és az egyházi emberek is tudatni akarják a többiekkel jótetteiket, és igyekeznek megakadályozni, hogy mások észrevegyék, amikor valami rosszat csinálnak. Emiatt megszűnik a kapcsolat belső és külső énjük között. Törekedjetek arra, hogy a belső összhangban legyen a külsővel, bánjátok meg hibáitokat, és rejtsétek el igaz erényeiteket. Ne akarjatok kifelé szépnek látszani. Másoknak kínáljátok a jó dolgokat, a rosszakat pedig fogadjátok el magatoknak.

Valaki megkérdezte:

– Valóban olyan hozzáállást kell fenntartanunk, hogy el kell rejtenünk valódi erényeinket, és nem szabad kifelé mutogatnunk azokat. A buddhák és pátriárkák számára mégis alapvetően fontos, hogy nagyszerű együttérzést tanúsítsanak, és az érző lények hasznára legyenek. Ha azonban tudatlan szerzetesek vagy világi emberek hibát találnak bennünk, és rosszat mondanak rólunk, látván felületes, külső hibáinkat, bűnössé válnak, mivel becsmérlik a szerzeteseket. Másfelől még ha nem is értik meg a mi igaz belső erényeinket, és azokat a szerzeteseket tisztelik, és azoknak tesznek felajánlásokat, akik kifelé jónak mutatják magukat, abban is lennie kell valamiféle érdemnek, ami boldogságot okoz. Hogyan gondolkodjunk erről?

Dógen így felelt:

– Bár nem igyekeztek kifelé szépnek és jónak látszani, helytelen lenne, ha léha életvitelt folytatnátok. Ha rosszat cselekednétek a világi emberek szeme láttára azzal az ürüggyel, hogy valódi erényeiteket akarjátok elrejteni, az bizonyos, hogy a szabályok roppant súlyos megsértése lenne.

Igaz, hogy vannak olyanok, akik pusztán haszonra kívánnak szert tenni azáltal, hogy a bódhi-tudat emberei, és nem akarják, hogy mások tudomást szerezzenek a hibáikról. A mennyei lények, az őrző istenek és a három drágaság azonban titokban figyeli őket. Most annak a hozzáállásnak a helytelenségére figyelmeztetlek benneteket, amikor valaki nem érez szégyent a láthatatlan lények előtt, viszont mohón sóvárog a világi emberek megbecsülésére. Mindenkor és minden helyzetet kizárólag a Dharma virágzása és az érző lények megsegítése szempontjából kell néznetek. Csak akkor szólaljatok meg, ha kellően megfontoltátok. Csak akkor cselekedjetek, ha figyelmesen átgondoltátok. Ne cselekedjetek kapkodva. Gondoljátok meg, mi a helyes, bármilyen helyzetbe is kerültök. Életünk pillanatról pillanatra változik, a napok gyorsan elfolynak, egyik a másik után. Minden állandótlan, és gyorsan változik. Ez a valóság, ami a szemünk előtt zajlik. Ahhoz, hogy ezt észrevegyétek, nem kell mesterek és szútrák tanításaira várnotok. Egyetlen pillanatban se számítsatok arra, hogy majd eljön a holnap. Csak erre a napra és erre a pillanatra gondoljatok. Mivel a jövő ugyancsak bizonytalan, és nem láthatjátok előre, hogy mi fog történni, el kell határoznotok, hogy követitek Buddha útját, ha csak a mai napon is, amíg életben vagytok. Buddha útjának követése nem más, mint hogy feladjátok testi léteteket, s úgy cselekedtek, hogy a Dharma virágozhasson, és az érző lényeknek hasznára legyetek.

Valaki megkérdezte:

– Buddha tanításai szerint kell-e élelmet koldulnunk?

Dógen így válaszolt:

– Igen, kell. Azonban minden országban figyelembe kell vennünk a szokásokat és a feltételeket. Minden helyzetben azt kell választanunk, ami az érző lények és a saját gyakorlásunk előrehaladása számára hosszú távon a leghasznosabb. Ami a koldulási szokásokat illeti: mivel ebben az országban piszkosak az utak, ha buddhista ruhában járunk-kelünk, beszennyeződik az öltözékünk. Mivel pedig az emberek szegények, talán nem tudunk ugyanúgy koldulni, mint Indiában, vagyis házról házra végigjárva az utcát, tekintet nélkül arra, hogy az emberek szegények-e, vagy gazdagok. Ha ragaszkodunk ehhez a módhoz, gyakorlásunk visszafejlődhet, és nem leszünk képesek nagylelkűen tevékenykedni az érző lények javára. Csak akkor fog bennünket minden osztályhoz tartozó ember önszántából adományokkal támogatni, és csak akkor fog a magunk és mások érdekében végzett gyakorlásunk beteljesedni, ha alázatosan, az ország szokásaihoz alkalmazkodva gyakoroljuk a Buddha útját.

Minden helyzetben külön-külön kell mérlegelnünk, hogy a Buddha útja és a mások üdve szempontjából mi a legjobb. Felejtsétek el a személyes hasznot, és ne törődjetek a jó híretekkel!

21

Dógen tanította:

– Nektek, az Út követőinek nagyon gondosnak kell lennetek a világi érzések feladásának több szintjén is. Szakítsatok a világgal, szakítsatok a családotokkal, s szakítsatok a testetekkel és a tudatotokkal! Alaposan gondolkodjatok el ezen! Még azok között is, akik visszavonulnak a világtól, és elzárkózottan élnek a hegyek között vagy az erdőben, vannak olyanok, akik félnek, hogy kihal a családjuk, amely sok generáción keresztül létezett, és olyanok, akik aggódnak családtagjaikért és rokonaikért.

Vannak, akik elhagyják otthonukat, lemondanak családjukról és vagyonukról, viszont úgy vélik, nem szabad semmi olyat tenniük, ami fizikailag fájdalmas, és elkerülnek minden olyan gyakorlást, amely betegséget okozhat, pedig tudják, hogy az Buddha útja. Ezek az emberek még nem adták fel a testüket.

Ezenkívül vannak, akik kemény és fájdalmas gyakorlást folytatnak a testi élethez való ragaszkodás nélkül. Ha azonban tudatuk még nem lépett a Buddha útjára, és ha nem képesek arra, hogy saját akaratuk ellenére cselekedjenek, amikor tudják, hogy az a Buddha útja, akkor ezek az emberek még nem adták fel a tudatukat.

II. könyv

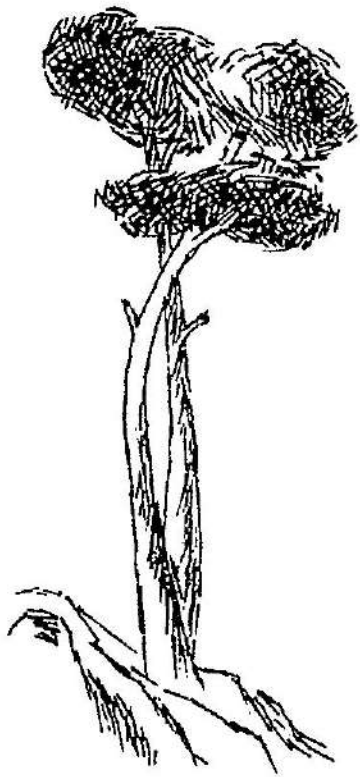

Dógen így tanított:

– Gyakorlók! Csak akkor tudtok könnyen lemondani magatokról és a világról, ha megfékezitek a tudatot.[1] Ha törődtök a jó híretekkel a világban, ami a beszédeteket és a viselkedéseteket illeti, és tartózkodtok a rossz cselekedetektől, nehogy az emberek rosszat gondoljanak rólatok, vagy ha minden alkalmat megragadtok, hogy jót cselekedjetek azért, hogy az emberek mint buddhista gyakorlókat tiszteljenek benneteket, akkor még mindig világi érzelmek mozgatnak benneteket. A rossz tettek felelőtlen elkövetése viszont azt mutatja, hogy teljesen romlottak vagytok.

Végül pedig felejtsétek el rossz szándékaitokat, felejtsétek el saját testeteket, és tevékenykedjetek kizárólag a Buddha-Dharmáért. Csak legyetek éberek, bárkivel és bármivel találkoztok. Ami a kezdő gyakorlókat illeti, le kell győzniük a rosszat a tudatukban, és jó tetteket kell végrehajtaniuk a testük segítségével, nem törődve azzal, hogy azok világi vagy emberi érzések. Ez a jelentése a testről és a tudatról való lemondásnak.

+ + +

[1] Dzsóbuku japánul azt jelenti: megszelídíteni, betanítani, kontrollálni vagy legyőzni a tudatot. A Tenzo-kjókunban Dógen a tudatot vadlóhoz, az érzelmeket pedig fákon csimpaszkodó majmokhoz hasonlítja.

2 *Dógen így tanított:*

– Egyszer, amikor a néhai Eiszai szódzsó[1] Kennindzsiben tartózkodott, egy szegény ember odament hozzá, és azt mondta: „A családom annyira szűkölködik, hogy néhány napig nem volt mit ennünk. A feleségem és a gyermekeim majdnem éhen halnak. Kérlek, szánj meg bennünket."

Akkoriban nem volt ruha, élelem vagy egyéb vagyon a templomban. Eiszai gondolkodott, de nem tudta, mitévő legyen. Volt a templomban egy vékony rézlemez, amelyből az éppen készülő Jakusi-szobor[2] dicsfényét akarták elkészíteni. Az apát megfogta a rézlemezt, darabokra törte, felcsavarta, és odaadta a szegény embernek, mondván, hogy cserélje el élelemre, és enyhítse családja éhségét. Az ember igen megörült, és eltávozott. Tanítványai szemrehányást tettek Eiszainak:

„Ez nem más volt, mint Buddha szobrának dicsfénye, és te odaadtad ennek a világi embernek. Nem bűn Buddha tulajdonát személyes célra használni?"

A szódzsó így felelt:

„Valóban, de gondoljatok Buddha akaratára. Buddha saját húsából és végtagjaiból vágott ki, hogy odaadja egy érző lénynek[3]. Még ha Buddha egész testét odaadnánk az érző lényeknek, akik az éhhalál küszöbén állnak, tettünk akkor is bizonyosan megfelelne Buddha akaratának."

Majd így folytatta:

„Még ha a pokolra kerülök is e bűn miatt, akkor is érző lényeket mentettem meg az éhezéstől."

A mai tanítványoknak el kell gondolkodniuk azon, mi lakott e tiszteletreméltó elődd szívében. Ne felejtsétek el ezt!

Egyszer néhány, az Eiszai közösségéhez tartozó szerzetes azt mondta:

„A Kennin-dzsi épületei nagyon közel vannak a folyóhoz. Egyszer biztosan eljön az az idő, hogy lerombolja őket az árvíz."

A szódzsó így felelt:

„Nem kell aggódnunk amiatt, hogy az épület a jövőben elkerülhetetlenül tönkremegy. Még a Gionsódzsában[4], Indiában is csak a sarokkövek maradtak meg. Ugyanakkor az az érdem, hogy létrehoztunk egy kolostort, sohasem vész el. Az Út gyakorlásának erénye ebben a pillanatban, ha csak egy évig vagy egy fél évig is, hatalmas kell, hogy legyen."

Ha most erre gondolok, mivel egy kolostor alapítása valóban nagy esemény volt, teljesen természetes, hogy törekedtek a jövendő katasztrófák elkerülésére. És mégis, Eiszai szódzsó hozzáállása mélyen a szívéből fakadt. Alaposan meg kell gondolnunk ezt.

✦ ✦ ✦

[1] Lásd az I. könyv 2. fejezetének 4. lábjegyzetét.

[2] Jakusi (Gyógyító mester) egy népszerű buddha, teljes neve Jakusi-Ruriko (szkt. Bhaisadzsja-guru, A smaragd fény gyógyszerének mestere). Bódhiszattvaként tizenkét fogadalmat tett, köztük azt, hogy meggyógyítja a betegeket.

[3] A dzsátakák, azaz a Buddha előző életeiről szóló történetek egyikében az áll, hogy a bódhiszattva saját testét ajánlotta fel egy éhező tigrisnek.

[4] Szkt. Dzsétavana-vihára, a Dzsétavana-liget kolostora. Az első buddhista kolostor, amelyet Buddha egyik világi tanítványa, Szudacu (szkt. Szudatta) adományozott Buddhának.

3 *Egy esti beszéde alkalmával Dógen azt mondta:*

– A Tó-dinasztiához tartozó Taiszó[1] uralkodása idején az egyik miniszter, Gicsó[2] tett egy megjegyzést a császárnak:

„Egyesek gyalázzák Önt, felség."

A császár így felelt:

„Mint uralkodó, ha vannak erényeim[3], nem félek attól, hogy gyaláznak. Jobban félnék, ha dicsérnének annak ellenére, hogy nincsenek erényeim."

Íme, egy példa arra, hogy valakinek világi ember létére ilyen volt a hozzáállása. A szerzeteseknek mindenképpen ezzel a hozzáállással kell rendelkezniük. Ha együtt érzők vagytok, és rendelkeztek bódhi-tudattal, nem kell törődnötök azzal, hogy tudatlan emberek rágalmaznak benneteket. Viszont ha nincs bennetek bódhi-tudat, nagyon vigyáznotok kell, nehogy azt gondolják rólatok, hogy az Út emberei vagytok.

Ezt is Dógen mesélte:

– A Zui-dinasztiából származó Buntei[4] azt mondta magában: „Titokban kell táplálnom magamban az erényt, és várnom kell, amíg megérek."

Ezalatt azt értette, hogy gyakorolnia kell az erényt, ki kell várnia, míg ő maga megérik, azután pedig jóindulattal kell kormányoznia az embereket. Ha szerzetesként még nem ébresztettétek fel magatokban ezt a szellemet, vigyáznotok kell. Csak ha belsőleg gyakoroljátok az Utat, akkor fog az Út erénye természetes módon kifelé megmutatkozni. Csak akkor fognak az emberek önmaguktól hinni az Út erényében, ha követitek Buddha tanításait és a pátriárkák útját, s nem lesz semmilyen elvárásotok vagy vágyatok, hogy az emberek ismerjenek benneteket.

Ez egy csapda a tanítványok számára: akár mások azt gondolhatják, akár ti magatok azt hihetitek, hogy ha az emberek tisztelnek, és nagy vagyont halmoztok fel, az az Út erényének jele. A saját szívetekben rá kell ébrednetek, hogy ha ilyen dolgot hisztek, démonok uralkodnak rajtatok. Erre nagyon ügyeljetek. Egyes írásokban ezt a démonok művének nevezik. Figyelembe véve a három ország (India, Kína és Japán) példáját, sohasem hallottam arról, hogy ha gazdag vagy, és tudatlan emberek tiszteletét élvezed, az az Út erényének megnyilvánulása lenne. A bódhi-tudattal rendelkező emberek ősidőktől fogva szegények voltak, fizikai fájdalmakat álltak ki, semmit nem pazaroltak el, együtt érzők voltak, és az Út vezette őket. Ezeket az embereket nevezték igaz gyakorlóknak.

Erényeket felmutatni nem azt jelenti, hogy anyagi bőségben élsz, sem azt, hogy nagy felajánlásokat kapsz.

Az erények megnyilvánulása három lépésből áll. Először az válik ismertté, hogy az illető az Utat gyakorolja. A következő az, hogy mások, akik az Út gyakorlására vágynak, eljönnek hozzá, végül pedig az emberek tőle tanulják az Utat, és vele gyakorolnak, úgy, ahogyan ő. Ez az Út erényének megnyilvánulása.

+ + +

[1] A Tó- (kín. Tang-) dinasztiából származó Taiszó (kín. Tajcung) (597–649) az uralkodóház második császára volt, 627-től 649-ig uralkodott.

[2] Giesó (kín. Vej-cseng) (580–643) Taiszó minisztere volt.

[3] Jap. dzsin (kín. zsen). A konfucianizmus legfontosabb fogalma. Fordítása lehet jóindulat, jószívűség, kedvesség, tökéletes erény, emberbaráti szeretet stb.

[4] Buntei (kín. Ven-ti) (541–604) a Zui- (kín. Szuj-) dinasztia alapítója, 589-től 604-ig uralkodott.

4 *Egy esti beszédében Dógen azt mondta:*

– Az Út követőjének fel kell hagynia az emberi érzelmekkel[1]. Az emberi érzelmekkel való felhagyás azt jelenti, hogy a Buddha-Dharma szerint kell gyakorolni. A világban a legtöbb embert magával ragadja a hínajána-tudat[2], a jó és a rossz, a helyes és a helytelen megkülönböztetése, a jó keresése és a rossz elvetése. Ezt a hínajána-tudat okozza. Először is adjátok fel a világi érzelmeket, és lépjetek Buddha útjára. Buddha útjára lépni azt jelenti, hogy nem ítélkeztek a jó és a gonosz közötti megkülönböztetés alapján, nem tartjátok fontosnak fizikai és szellemi körülményeiteket, követitek a szóbeli tanítást és a megfelelő cselekvési módokat, anélkül hogy érdekelne benneteket a jó vagy a gonosz. Nem mindig jó az, amit jónak gondoltok vagy amit mások a világban jónak gondolnak. Ezért felejtsétek el mások nézeteit, hajítsátok félre saját tudatotokat, és kövessétek Buddha tanításait. Bár testetek szenved, tudatotok szorongással teli, mégis legyetek képesek félretenni testet és tudatot, s gyakoroljátok, amit Buddha és a pátriárkák, tiszteletreméltó elődeink gyakoroltak, még akkor is, ha fájdalmas, és gyötrelmet okoz. Még ha valamiről azt is gondoljátok, hogy jó, összhangban van Buddha útjával, és gyakorolni akarjátok, ne tegyétek, ha a buddhák és pátriárkák sem tették. Ha így cselekedtek, akkor tökéletesen meg tudjátok ragadni a Dharma kapuját[3].

Tegyétek félre a különféle múltbéli tanításokon alapuló tudatot és gondolatokat, s fokozatosan fordítsátok tudatotokat azon buddhák és pátriárkák szavai és tettei felé, akikkel most találkoztok. Ha így tesztek,

bölcsességetek növekszik, és a szatori magától megnyílik. Ha kell, még azzal a megértéssel is hagyjatok fel, amit a szútra-magyarázó iskolák írásaiból tanultatok, és nézzétek a dolgokat abból a szemszögből, amelyet említettem. A Dharma kapujának tanulmányozása nem más, mint elindulni, és megvalósítani az Utat.

Ha mélyen a szívetekben úgy gondoljátok, hogy nem tudjátok könnyen feladni azt, amit sok éven át tanulva, komoly erőfeszítéssel értetek el, ez a gondolkodás az élethez és a halálhoz való kötődést jelzi.

Gondosan, alaposan fontoljátok meg ezt!

+ + +

[1] Ebben az esetben az emberi érzelmek alatt mindazokat az érzelmeket és gondolatokat értjük, amelyek az énközpontúságon, a megkülönböztetésen és az előnyben részesítésen alapulnak. Ezek a téveszmék gyökerei.

[2] A hínajána-tudat itt azt a hozzáállást jelenti, amikor saját erőfeszítésünkkel csak saját magunk felszabadítása vagy a szamszára elől menekülés érdekében gyakorolunk. A bódhiszattva szellemének megfelelően azt kell megfogadnunk, hogy minden érző lényt megmentünk. A Sóbógenzó Hocubodaisin (A buddha-tudat felébresztése) című fejezetében Dógen azt mondja: „A bódhi-tudat felébresztése nem más, mint megfogadni, hogy saját magunk megmentése elé helyezzük minden más érző lény üdvözülését, és ezért munkálkodunk."

[3] Buddha tanítását.

5 *Egy esti beszédében Dógen ezt mondta:*

– A Kennin-dzsi kolostor apátja, a néhai Eiszai szódzsó életrajzát Akikane tanácsnok, a világi szerzetes[1] írta meg. Először nem akarta elvállalni, és azt mondta: „Egy konfuciánus tudósnak kellene megírnia, mert az ilyen tudósok képesek elfelejteni saját testüket, és kora gyermekkoruktól fogva a tanulásnak szentelik magukat. Ezért nincs hiba az írásukban. A közönséges emberek számára az az elsődleges, hogy az államnak dolgozzanak, meg a társas érintkezés. A tanulás mellékes. Bár akadt néhány kiváló ember, írásaikban hibák voltak."

Én azt gondolom, hogy a régiek képesek voltak elfelejteni a testüket, hogy tanuljanak, akár nem buddhista szövegeket is.

Ezt is Dógen mondta:

– A néhai Kóin[2] szódzsó tanította: „A bódhi-tudat nem más, mint a »háromezer világ egyetlen pillanatnyi gondolatban« Dharma-kapujának tanulmányozása és annak az ember tudatában való tartása. Ez a bódhi-tudat. Ha értelmetlenül, zavarodottan vándoroltok összevissza, nyakatokban lógó bambuszkalappal[3], az nem más, mint démonok által befolyásolt cselekvés."

✦ ✦ ✦

[1] Minamoto Akikane (?–1215). A „világi szerzetes" a njúdó szó (aki az Útra lépett) fordítása, ami olyan személyt jelent, akit felavattak, és szerzetes lett, de otthon él a családjával. A tanácsnok a csúnagon szó fordítása.

[2] Kóin (?–1216) az Ondzsó-dzsi apátja volt Ócuban. Később Hónen tanítványa lett, és a nenbucut (a „tiszta föld" buddhizmust) gyakorolta. Dógen tizenévesen felkereste Kóint, hogy az válaszoljon kérdéseire, amelyek felmerültek benne,

míg a Hiei-hegyen a buddhizmust tanulmányozta. Dógen életrajza szerint Kóin azt ajánlotta Dógennek, hogy keresse fel Eiszait, hogy kérdéseire választ kapjon, és hogy zent gyakoroljon.

[3] A szerzetesek utazás közben bambuszkalapot viseltek. Kóin azt akarta ezzel mondani, hogy hiba erre-arra utazgatni az alapvető tanítások tanulmányozása és gyakorlása nélkül.

6 *Egy esti beszéde alkalmával Dógen ezt mondta:*

– A néhai Eiszai szódzsó gyakran intett bennünket: „Szerzetesek, ne gondoljátok, hogy én adom nektek a ruhát, az élelmet és egyéb dolgokat, amiket használtok. Ezeket mind különféle mennybéli lények adományozzák. Én csak kiosztom őket. Mindannyian el vagytok látva mindazzal, amire életetek során szükségetek van. Ne rohangáljatok ezeket hajszolva. Ne higgyétek, hogy én etetlek benneteket, vagy hogy hálásnak kell lennetek nekem." Azt hiszem, ezek igen csodálatraméltó szavak.

A nagy Szung-Kínában, amikor a gyülekezet Vansi[1] zen-mester irányítása alatt állt, a Tendó-kolostornak ezer szerzetes számára is elegendő muníciója volt. Így etetni tudták a szódón[2] belüli hétszáz és az azon kívüli háromszáz embert. A mester kiválósága miatt azonban az országból mindenhonnan számos szerzetes gyűlt össze, akár a felhők. Ezren voltak a szódón belül, kívül pedig öt- vagy hatszázan. Az egyik tisztviselő szóvá is tette Vansinak: „A templom készletei csak ezer főre elégségesek. Nincs elég ennivalónk, hogy mindenkinek jusson, aki itt van. Kérlek, gondold meg ezt, és küldd el a fölöslegben lévő szerzeteseket." Vansi így válaszolt: „Mindegyiknek van szája. Ez nem a te dolgod. Ne aggódj emiatt!"

Úgy hiszem, hogy születésénél fogva mindenkinek jár bizonyos mennyiségű étel és ruha. Nem attól lesz, hogy aggódunk miatta, és nem attól apad el, ha nem járunk utána. Világi emberekkel is megesik, hogy a hűség vagy a gyermeki szeretet által vezérelve a sorsra bízzák ezeket a dolgokat. A szerzeteseknek, akik elhagyták az otthonukat, még sokkal kevésbé kell tö-

rődniük ilyen hétköznapi kérdésekkel, amelyek a gyakorláson kívül állnak. Mi rendelkezünk a Sákjamuni által ránk bízott gazdagsággal, s itt van az istenek által felajánlott élelem és ruha. Ezenkívül itt van az életnek a természet által nekünk adott része, amelylyel születésünknél fogva rendelkezünk. Anélkül, hogy hajszolnánk vagy aggódnánk miatta, biztosak vagyunk benne, hogy kapunk annyit, amennyire szükségünk van. Még ha hajszoljuk is, és nagy vagyont halmozunk fel, mi történik vele, amikor az állandótlanság hirtelen megjelenik? A tanítványoknak tehát nem kell törődniük felesleges kérdésekkel. Csak gyakoroljátok az Utat teljes szívvel.

Valaki azt mondta: „A Dharma utolsó időszakát éljük[3], és országunk messze van Buddha hazájától. A Buddha-Dharma csak azért tud itt virágozni, és áldásai azért tudnak széles körben elterjedni, mert csendes remeteségben élünk, anélkül hogy aggódnánk az élelem és a ruha miatt, amelyet világi támogatóink biztosítanak, és csak akkor tudjuk Buddha útját gyakorolni, ha megfelelően ellátnak bennünket."

Én azt gondolom, hogy ez nem így van.

Amikor olyan emberek gyűlnek össze, hogy gyakoroljanak, akik csak a dolgok formáját képesek látni, és ragaszkodnak az egójukhoz, biztos, hogy egyikükben sem ébred fel a bódhi-tudat. Akár ezren vagy tízezren is összegyűlhetnek olyanok, akik ragaszkodnak a haszonhoz, és akiket csak a birtoklás iránti vágy vezérel, de ez rosszabb, mint ha egy sem jött volna el. Ez azért van így, mert csak olyan karma halmozódna fel magától, természetesen, amely a szamszára gonosz birodalmaiba való zuhanást okoz, és nem lenne a Buddha-

Dharma gyakorlására irányuló törekvés. Ha tiszták és szegények maradunk, de gyakoroljuk az Utat, elviselve a nehézségeket, kolduljuk az élelmet, vagy állandóan éhezve magvakat és gyümölcsöket eszünk, akkor aki rólunk hall, és idejön gyakorolni – még ha csak egyetlen ilyen ember akad is –, bizonyosan valódi bódhi-tudattal rendelkezik majd. Úgy gondolom, hogy a Buddha-Dharma csak ezen a módon virágozhat. Ha a nehézségek vagy a szegénység miatt egyetlen tanítvány sincs, vagy ha sok ember gyűlik össze, mert bőven van ennivaló és ruha, de nincs bennük bódhi-tudat, az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz.

Ezt is Dógen mondta:

– Manapság a legtöbb ember tévesen azt gondolja, hogy a Buddha-képmások készítése és a sztúpák építése segíti a Buddha-Dharma virágzását. Építhetünk csiszolt drágakövekkel és arannyal ékesített, hatalmas templomokat, de ezekkel nem érjük el az Utat. Ez semmi más, mint a világi emberek erénye, akiknek a gazdagsága így beléphet a buddha világába, és lehetővé teszi ezeknek az embereknek, hogy jót cselekedjenek. Lehet, hogy egy kis ok miatt nagy eredményt érnek el. Ami azonban a szerzeteseket illeti, ha ilyen dolgokkal foglalkoznak, annak semmi köze a Buddha-Dharma virágzásához. A Dharma-kapu akár csak egyetlen sorának megtanulása vagy a zazen gyakorlása akár csak egyetlen időszak erejéig, egy szalmakunyhóban vagy egy fa alatt lakva, valóban a Buddha-Dharma virágzását mutatja.

Most adományokat gyűjtök, és mindent megteszek, hogy felépíthessünk egy szódót[4]. Mégsem vélem úgy, hogy ez szükségképpen hozzájárul a Buddha-Dharma

virágzásához. Csak azért gondolom, hogy ez jobb, mint tétlenkedni, mert most éppen kevesen tanulmányozzák az Utat, és ráérősen telnek a napjaim. Remélem, ez segít a tévelygőknek, hogy kapcsolatot találjanak a Buddha-Dharmával. Ezenkívül azért is dolgozom ezen, hogy alapíthassak egy dódzsót, ahol zazent lehet gyakorolni, azoknak, akik ebben a korban az Utat tanulmányozzák. Azt sem fogom sajnálni, ha esetleg nem valósul meg, amit elkezdtem. Nem bánom, ha csupán egyetlen pillért állítunk is fel, ha a jövő generációk azt fogják gondolni, hogy valakiben megvolt az elszántság, hogy végrehajtson egy ilyen tervet, még ha befejezetlen maradt is.

✦ ✦ ✦

[1] Vansi Sógaku (Hung-cse Cseng-csüe) (1097–1157) Daie Szókó (Ta-huj Csung-kao) (1089–1163) kortársa volt, aki a rinzai-iskola kóan-gyakorlata mellett szállt síkra, és kritizálta a szótó-zent, mokusó-dzsazennek (a csendes megvilágosodás rossz zenjének) nevezve azt. Vansi később megírta a Mokusómeit, amelyben pozitív értelemben használta ezt a kifejezést, és megvilágította a mokusó-zen (a csendes megvilágosodás zenje) lényegét. Dógen ezt sikantazának nevezte. Dógen mélyen tisztelte Vansit, írásaiban dicsérte, és Vansi kóbucunak (Vansi, az öreg buddha) nevezte őt.

[2] A zen-kolostorokban vannak olyanok, akik a szódóban maradnak, és a gyakorlásra koncentrálnak, míg mások a gyakorlás segítése érdekében különféle dolgokról gondoskodnak. Az egyes gyakorlási időszakokban váltják egymást, az egyiket benn töltik, a másikban a segítő munkát végzik.

[3] Lásd az 1. könyv 16. fejezetének 3. lábjegyzetét.

[4] Akkoriban Dógen egy szódó vagy dzsúndó (második szódó) építéséhez gyűjtött pénzt.

7 *Egyszer valaki arra biztatta Dógent, hogy utazzon Kantóba*[1], *és segítse ott a Buddha-Dharma terjesztését. Dógen visszautasította:*

– Ha valaki a Buddha-Dharmát kívánja gyakorolni, akkor is ide fog jönni, és tanulni fogja, ha hegyeken, folyókon és óceánokon kell átkelnie. Ha nincs benne ekkora elszántság, nem biztos, hogy elfogadja a Buddha-Dharmát, még akkor sem, ha odautazom hozzá, és nógatom, hogy gyakoroljon. Bolondítsak el embereket csak azért, hogy anyagi támogatást kapjak? Ez nem csupán a gazdagság utáni vágy lenne? Csak kifárasztana, nem érzem szükségét, hogy odamenjek.

✦ ✦ ✦

[1] Kantó Japán keleti részét jelenti, ebben az esetben Kamakurát, ahol a sógunátus, a kormány székelt. Akkoriban a politikai hatalmat a kiotói udvartól átvevő szamuráj elfogadta a zen-buddhizmust. Jó néhány kínai zen-mester érkezett Kínából, például Rankei Dórjú (1213– 1278), Mugaku Szogen (1226–1286) stb., és számos zen-templomot építettek ott. A javaslattevő arra célzott, hogy Dógen szerezze meg a sógunátus támogatását. Később, miután Dógen az Eihei-dzsibe költözött, valóban ellátogatott Kamakurába, és fél évig ott tartózkodott.

Dógen ezt is mondta:

– Azoknak, akik az Utat tanulmányozzák, nem kell sem a szútra-magyarázó iskolák írásait, sem pedig nem buddhista szövegeket olvasniuk. Ha tanulni akartok, olvassátok a régi zen-mesterek mondásainak gyűjteményeit. Egyelőre tegyetek félre minden más könyvet. Manapság a zen-szerzetesek imádnak szépirodalmat olvasni, verseket költeni és Dharma-beszédeket írni. Ez helytelen. Írjátok le azt, amit gondoltok, még ha nem is tudtok verset költeni. Írjátok le a Dharma-kapu tanításait, még ha stílusotok csiszolatlan is. Ha csiszolatlan, a bódhi-tudattal nem rendelkező emberek nem fogják elolvasni. Az ilyen emberek csak a szavakkal játszadoznának, anélkül hogy megragadnák a lényeget, amely mögöttük van, még akkor is, ha a stílus ékes volna, és gyönyörű mondatok lennének benne.

Gyermekkorom óta rajongok a szépirodalomért, és még ma is hajlamos vagyok megcsodálni a nem buddhista szövegek szavaiban rejlő szépséget. Néha hivatkozom a Monzenre vagy más szövegekre, mégis azt gondolom, hogy értelmetlen, és teljesen fel kell hagyni vele.

9 *Egy alkalommal Dógen így tanított:*

– Amikor Kínában jártam, egyszer éppen egy gyűjteményt olvastam valamely régi mester mondásaiból. Egy Siszenből[1] való szerzetes, aki az Út komoly gyakorlója volt, megkérdezte tőlem:

„Mi haszna van a feljegyzett mondások olvasásának?"

Azt válaszoltam:

„Tanulmányozni akarom a régi mesterek cselekedeteit."

A szerzetes megkérdezte:

„Annak mi értelme?"

„Amikor hazatérek, tanítani szeretném az embereket" – feleltem.

A szerzetes tovább faggatott:

„Igen, de legvégső fokon mi a haszna?"

Később eltöprengtem a kérdésén. A régi mesterek cselekedeteit tanulmányozni, azok feljegyzett mondásait vagy kóanokat[2] olvasva, hogy azután illúziókban élő embereknek elmagyarázzuk azokat, végső fokon haszontalan, akár a saját gyakorlásom, akár mások tanítása szempontjából. Még ha egyetlen betűt sem ismerek, akkor is számtalan módon képes leszek megmutatni másoknak, ha egyedül az ülésnek és a nagy kérdés[3] tisztázásának szentelem magam. Ezért faggatott engem a szerzetes, hogy mi a végső értelme az olvasásnak és a tanulásnak. Úgy gondolom, hogy igaza volt. Ezután rögtön felhagytam a lejegyzett mondások és egyéb szövegek olvasásával, minden erőmmel az ülésre koncentráltam, és képes voltam tisztázni a nagy kérdést.

+ + +

[1] Kín. Szecsuan.

[2] A kínai zenben a zen-mesterek cselekedeteit és mondásait feljegyezték, és kóanként használták. A kóan szó szerint kormányrendeletet vagy törvényt jelent, amelyet tanulmányozni és követni kell.

[3] A legfontosabb dolog, amit az embernek az életében tennie kell, a szamszárából való megszabadulás és az Út tudatosságának megszerzése.

10 *Egy esti beszéde során Dógen azt mondta:*

– Ne várd, hogy mások tiszteljenek, ha nincsenek valódi belső erényeid. Mivel ebben az országban az emberek nincsenek tisztában ezekkel az erényekkel, kizárólag külső megjelenésük alapján ítélnek meg másokat. Ezért a bódhi-tudattal nem rendelkező tanítványokat könnyen a gonosz útra[1] térítheti, és azok a démonok rokonaivá válhatnak. Könnyű elérni, hogy tiszteljenek. Ha félig úgy tesztek, mintha lemondtatok volna a testetekről és elhagytátok volna a világot, az csak külsődleges dolog. Nem komoly hozzáállás. Aki viszont, bár közönséges világi embernek tűnik, ám fenntartja belső harmóniáját, valódi bódhi-tudattal rendelkező személy.

Ezért mondta egy régi mester: „Üres belső követi a külsőt." Ez azt jelenti, hogy egocentrikus tudat nélkül éltek, és jól kijöttök a körülöttetek élő emberekkel. Ha teljesen elfelejtitek a testeteket és a tudatotokat, beléptek a Buddha-Dharmába, s folytatjátok a gyakorlást a Buddha-Dharma törvényei szerint, akkor jók lesztek mind befelé, mind kifelé, most is és a jövőben is.

Bár beléptetek a Buddha-Dharmába, s lemondtatok magatokról és a világról, hibás dolog meggondolatlanul lemondani arról, amiről nem szükséges lemondani. Ebben az országban azok között, akik arról híresek, hogy a Buddha-Dharma vagy a bódhi-tudat emberei, vannak néhányan, akik nem törődnek azzal, hogy mások mit gondolnak róluk, és minden ok nélkül roszszul viselkednek, mondván, hogy lemondtak az énjükről. Az esőben járkálnak bőrig ázva, azt gondolva, hogy megszabadultak a világhoz való ragaszkodástól.

Ez belsőleg is, külsőleg is teljesen haszontalan. A világi emberek mégis gyakran tiszteletreméltónak és a közönséges világhoz való ragaszkodástól mentesnek találják őket.

Ezzel szemben, sajnos, az emberek nem törődnek azzal, aki betartja Buddha fogadalmait és a szabályokat, gyakorol, hogy Buddha tanításait követve másokat taníthasson. Az emberek azt gondolják róla, hogy a dicsőségért és személyes haszonért teszi. A mi számunkra mégis ez a módja, hogy Buddha tanításait kövessük, belsőnket és külsőnket műveljük.

+ + +

[1] A szamszára hat birodalmába.

11

Egy esti beszéd során Dógen azt mondta:

– Az Útnak követője! Semmi értéke nincs annak, ha a világi emberek bölcsként vagy nagy tudású emberként ismernek. Ha azonban csak egyetlen ember is akad, aki tényleg az Utat keresi, nem szabad visszautasítanod, és el kell magyaráznod neki a buddhák és pátriárkák Dharmáját, annyira, amennyire képes vagy rá. Még ha valaki korábban az életedre tört is, de most őszintén arra kér, hogy beszélj neki az igaz Útról, ne táplálj haragot iránta, hanem magyarázd el neki a Dharmát. Az ilyen eseteket kivéve teljesen haszontalan dolog kimutatni, hogy mennyire ismered az exoterikus vagy az ezoterikus tanításokat, illetve a nem buddhista szövegeket. Ha valaki ezekről a dolgokról kérdez, egyáltalán nem kell rosszul érezned magad amiatt, hogy azt mondod neki, nem tudod. Szörnyű hiba, ha emiatt elszégyelled magad, s mert tudatlanságod miatt megvetnek, és ostobának gondolod magad, tanulni kezded a buddhista és nem buddhista klasszikusokat – hogy nagyobb tudást szerezz –, különféle dolgokat tanulmányozol – hogy megértsd a világi problémákat vagy hogy tudásoddal kérkedj. Az Út tanulmányozása szempontjából ez teljesen értelmetlen. Másfelől viszont, ha úgy teszel, mintha nem tudnád, amit valójában tudsz, az is helytelen, pontosan azért, mert nehéz ilyen pózt felvenni, és nem természetes tiszteletreméltó benyomást tenni az alázat látszatát keltve. A legjobb kezdettől fogva nem is tudni.

Gyermekkoromban rajongva tanulmányoztam a nem buddhista klasszikusokat[1] és más szövegeket. Mielőtt Kínába mentem, és megkaptam a Dharma-átadást, olvastam buddhista és nem buddhista könyve-

ket, hogy a kínai nyelvvel is megismerkedjek. Azt hiszem, ez fontos volt, és valójában rendkívüli dolognak számított a világi társadalomban. Az emberek is értékelték, és csodálatosnak tartották.

Bár bizonyos értelemben tényleg szükség volt erre, ha most visszagondolok rá, csak akadályozott az Út tanulmányozásában. Amikor buddhista írásokat olvastok, ha mondatról mondatra megértitek a szöveg jelentését, akkor megragadjátok a szavakban kifejezett valóságot. Ugyanakkor az emberek hajlamosak arra, hogy figyelmüket az írás stílusára fordítsák – ellentétek, ritmus, hangnem –, jónak vagy rossznak minősítve azt, és csak ezután gondolnak a szöveg jelentésére. Ezért jobb, ha kezdettől fogva a jelentés megértésével foglalkoztok, és nem törődtök ezekkel a dolgokkal. A Dharma-beszédek írásakor is, ha a retorika szabályai szerint próbáltok írni, vagy nem vagytok képesek úgy írni, hogy ne gondoljatok a rímekre és a megfelelő hangnem fenntartására, az azért van, mert túl sok tudással rendelkeztek.

Engedjétek, hogy a nyelv és a stílus úgy fejlődjön, ahogy tud. Az a legfontosabb, hogy részletesen leírjátok az igazságot, amit el akartok mondani. Lehet, hogy eljövendő olvasóitok azt mondják majd, retorikai technikátok szegényes, az Út szempontjából azonban az a legfontosabb, hogy lehetővé tegyétek számukra a valóság megértését. Ez a tanulmányok más területeivel is így van.

Hallottam, hogy a kójai Kú-amidabucu[2] mind az exoterikus, mind az ezoterikus buddhizmusnak kiváló tudósa volt. Miután elhagyta[3] templomát, és belépett a nenbucu-iskolába[4], egy singon-pap meghívta őt magá-

hoz, és az iskola ezoterikus tanai felől kérdezte. Ő így felelt: „Mindent elfelejtettem. Egy szóra sem emlékszem." Így nem válaszolt a pap kérdésére. Ilyennek kell lennie az ideális bódhi-tudatnak. Bizonyára emlékezett valamire, de nem beszélt olyasmiről, amiről úgy gondolta, hogy haszontalan. Azt hiszem, aki tiszta szívből gyakorolja a nenbucut, annak ilyennek kell lennie. A mai tanítványoknak is ezt a hozzáállást kell kifejleszteniük. Még ha régebben ismertétek is a szútramagyarázó iskolák filozófiáját, jobb, ha teljesen elfelejtitek. Mondanom sem kell, hogy most ne kezdjetek bele a tanulásukba.

Az Út követőinek, akik valóban a gyakorlásnak szentelik életüket, még a zen-mesterek összegyűjtött mondásait sem kell olvasniuk. Ezen a példán keresztül meg kell értenetek, hogy miért haszontalan másfajta könyveket olvasni.

✦ ✦ ✦

[1] A Kenzei-ki (Dógen legrégebbi életrajza) szerint Dógen már négyéves korában olvasta a Rikó Hjakuei t (kín. Li-csiao Ca-jung). Hétévesen Mósit (kín. Mao-si) és Szadent (kín. Cou-suan) tanulmányozta, kilencéves korában pedig a Kusaront (szkt. Abhidharmakósa). A szöveg szerint Dógen olyan kiváló volt, mint Mondzsu. Amikor tanulás közben elálmosodott, egy tűvel beleszúrt a combjába. Igen keményen, önmagát ösztökélve tanult.

[2] Kú-amidabucu Mjóhen (1142–1224) egy másik neve. A szanront (kín. szan-lun, szkt. madhjamaka) és a singont tanulmányozta. Nárában és a Kója-hegyen gyakorolt. Később Hónen, a japán „tiszta föld" iskola tanítványa lett, és nevét Kú-Amidabucura változtatta.

[3] A tonszei szó, amelyet Dógen használ, szó szerint a világtól való elszökést jelenti. Eredetileg arra utalt, hogy valaki el-

hagyja a világi életet, és szerzetessé válik, a Kamakura-időszakban azonban olyan embert jelentett, aki már szerzetessé vált, de még a szerzetesek közösségét is elhagyta, hogy a gyakorlásra koncentráljon.

4 Ez az iskola Amida nevének recitálására koncentrált: Namu-Amida-bucu, azaz „Tisztelet Amida buddhának".

12

Egy esti beszéde alkalmával Dógen ezt mondta:

– Ha megvizsgáljuk ma ebben az országban az emberek beszédét és cselekedeteit, sok embert a dicsőség és a személyes hírnév, a jó és a rossz, a helyes és a helytelen foglalkoztat, és azt fontolgatják, hogy ha valamit tesznek, a többiek jót fognak gondolni róluk, ha pedig valami mást csinálnak, akkor rosszat gondolnak róluk. Még a jövő miatt is aggódnak. Ez teljességgel rossz. A világi emberek nem feltétlenül képesek megérteni, hogy mi a jó.

Akármit is gondolnak az emberek, hadd gondolják. Akár bolondnak is nevezhetnek benneteket. Ha egész életeteket a Buddha-Dharma gyakorlásával töltitek, és tartózkodtok mindattól, ami a Buddha-Dharma ellen való, nem kell amiatt aggódnotok, hogy mit gondolnak rólatok az emberek. A tonszei[1] azt jelenti, hogy mentesek vagytok a világi emberek érzelmeitől. Csak tanulmányozzátok a buddhák és pátriárkák cselekedeteit, a bódhiszattvák együttérzését, bánjátok meg tetteiteket, amelyeket titokban különböző dévák és védelmező istenségek világítanak meg, és gyakoroljatok Buddha szabályai szerint. Semmi mással nem kell törődnötök.

Másfelől viszont súlyos hiba, ha szégyentelenül túl sokat megengedtek magatoknak, helytelen dolgokat műveltek, és azzal mentitek magatokat, hogy nem számít, ha mások rosszat gondolnak rólatok. Csak gyakoroljatok őszinte odaadással a Buddha-Dharmának megfelelően, és ne törődjetek azzal, hogy mások mit gondolnak rólatok. A Buddha-Dharmában tilos az ilyen arcátlan viselkedés és a bűnben való elmerülés.

✦ ✦ ✦

[1] Lásd a II. könyv 11. fejezetének 3. lábjegyzetét.

Dógen azt mondta:

– Még a világi erkölcs szerint is kritizálják, és a dévák, valamint a démonok előtt szégyentelen dolognak tekintik, ha olyan helyen, ahol senki nem láthat benneteket, vagy egy sötét szobában átöltöztök, leültök vagy lefekszetek, és nem rejtitek el azt, amit el kell rejteni, és nem viselkedtek illendően. Rejtsétek el, amit el kell rejteni, és viselkedjetek diszkréten azzal, ami diszkréciót igényel, ugyanúgy, mintha valaki figyelne.

A Buddha-Dharmában a szabályok ugyanerről a hozzáállásról beszélnek. Tehát, mint az Út gyakorlói, tartsátok szem előtt Buddha előírásait, tartózkodjatok a helytelen tettektől még akkor is, ha senki sem láthat, és nem veheti észre, amit csináltok. Ne tegyetek különbséget belső és külső vagy világos és sötét között.

14

Egyszer egy tanítvány megkérdezte:

– Már sok éve igyekszem az Utat elsajátítani, de eddig még semmit sem értem el. A régi tanítók közül sokan mondták, hogy az Út nem függ az intelligenciától vagy az éleselméjűségtől. Ezért azt gondolom, hogy nem kell lebecsülnünk magunkat gyenge képességeink miatt. Van valami ezzel kapcsolatban, amit a hagyomány szerint továbbadtak, és amit szem előtt kellene tartanom?

Dógen így válaszolt:

– Igazad van abban, hogy az Út tanulmányozása során nem kell az intelligenciára, a tehetségre, az éleselméjűségre vagy az értelemre támaszkodni. Mégis hibás dolog tévesen arra bátorítani valakit, hogy vak, süket vagy tudatlan legyen. Mivel az Út tanulmányozása nem igényel széles körű tudást, kiemelkedő képességeket vagy tehetséget, nem szabad lenézni senkit, akinek gyengék a képességei. Az Út igaz gyakorlásának könnyűnek kell lennie. Ugyanakkor a nagy Szung-Kína kolostoraiban is csak egy-két olyan ember akad a több száz vagy több ezer gyakorló közül, aki megvalósítja a Dharmát, és eléri az Utat egy tanító gyülekezetében. Tehát lenniük kell továbbadott dolgoknak, amelyeket észben kell tartanunk.

Én a következőt gondolom: minden csak azon múlik, hogy törekvésünk szilárd elhatározáson alapul-e, vagy sem. Aki felébreszti magában az igaz vágyat, és olyan kitartóan tanulmányozza az Utat, ahogy csak tudja, az el is fogja érni. Nagyon oda kell figyelnünk, a következő gyakorlásra kell koncentrálnunk, és közvetlenül azt kell végrehajtanunk: először is fenn kell tartanunk magunkban a törekvést, hogy komolyan

keressük az Utat. Ha például valaki el akar lopni egy drága kincset, le akar győzni egy hatalmas ellenfelet, vagy meg akar hódítani egy gyönyörű nemes hölgyet, az bármit is csinál éppen, minden helyzetben és minden alkalommal, bár a dolgok változnak körülötte, állandóan keresni fogja erre a lehetőséget, mivel a tudatát mindig ez a vágy tölti ki. Ha ennyire lelkesedik érte, akkor biztosan el is éri a célját.

Ugyanígy, ha az Út keresése iránti vágy eléggé komoly, amikor a sikantazát gyakoroljátok, a kóanokat tanulmányozzátok vagy a tanítótokkal találkoztok, bármilyen magasan van a cél, el fogjátok érni, bármilyen mélyen is van a vízben, ki fogjátok halászni. Ha nem ébresztetek fel magatokban ilyen törekvést, hogyan tudnátok beteljesíteni a Buddha-út nagy ügyét, amelyben az élet és halál szamszáráját egy pillanat alatt elvágjátok? Csak akkor érhetitek el a megvilágosodást, ha olyan tudattal rendelkeztek, amely nem törődik az alacsonyabb intelligenciával, a gyengébb képességekkel, a tudatlansággal vagy az ostobasággal.

Ezután ahhoz, hogy ilyen vágyat ébresszetek fel magatokban, szívetek legmélyén gondolkodjatok el a világ állandótlanságán. Nem arról van szó, hogy valamilyen átmeneti kontemplációs módszerrel meditáljatok. Nem is arról, hogy a fejetekben fabrikáljatok valamit, ami valójában nem is létezik. Az állandótlanság valójában nem más, mint a valóság, közvetlenül a szemünk előtt. Nem kell semmilyen másoktól jövő tanítást, az írásokban, elvekben található bizonyítékot keresnünk. Reggel megszületni, este meghalni. Akit tegnap még láttunk, ma már nem létezik – ezek tények, amelyeket saját szemünkkel látunk, saját fü-

lünkkel hallunk. Ezt látjuk és ezt halljuk másokról. Ha saját testünkre vonatkoztatjuk, és minden dolog valóságára gondolunk, bár arra számítunk, hogy hetven vagy nyolcvan évig élünk, mégis akkor halunk meg, amikor meg kell halnunk.

Életünk során, bár láthatjuk a bánatnak, az örömnek, családunk szeretetének és ellenségeink gyűlöletének valóságosságát, ezek nem lényeges dolgok. Eltölthetnénk az időnket úgy is, hogy ezeket elengedjük. Csak a Buddha útjában kell hinnünk, és a nirvána igaz örömét kell keresnünk. Ez sokkal inkább így van az idősebbek esetében, akik már túl vannak életük felén. Hány év van még hátra? Hogyan is hagyhatnánk fel az Út keresésével? És ezzel még mindig nem vagyunk elég közel a valósághoz. Valójában csak ma, sőt csak ebben a pillanatban gondolhatunk világi dolgokra vagy Buddha útjára. Lehet, hogy ma este vagy holnap valamilyen komoly betegségbe esünk, vagy olyan szörnyű fájdalmat kell elviselnünk, hogy azt sem fogjuk tudni, merre van kelet és nyugat. Vagy esetleg hirtelen valamilyen démon öl meg bennünket, banditákkal támad gondunk, vagy meggyilkol bennünket egy ellenségünk. Tényleg minden roppant bizonytalan.

Ezért egy ilyen kiszámíthatatlan világban a legnagyobb esztelenség arra pazarolni az időnket, hogy megélhetésünk különböző módjain aggodalmaskodjunk, amikor a halál bármelyik pillanatban megérkezhet, nem is beszélve a mások elleni rosszindulatú cselszövésekről.

Pontosan azért, mert ez a valóság, Buddha ezt tanította minden érző lénynek, és a pátriárkák is csak ezt

az igazságot tanították beszédeikben és írásaikban. Formális beszédeimben és előadásaimban én is mindig hangsúlyozom, hogy az állandótlanság igen gyorsan érvényesül. A nagy kérdés az élet és a halál. Gondolkodjatok el szívetek mélyén ezen a valóságon újra és újra, anélkül hogy elfelejtenétek, és egy pillanatot is elvesztegetnétek. Teljes tudatotokat szenteljétek az Út gyakorlásának. Ne feledjétek, hogy csak ma, ebben a pillanatban éltek. Ezen – az Út gyakorlásán – kívül minden igazán könnyű. Nem kell azzal foglalkozni, hogy alacsonyabb vagy magasabb rendűek, éles eszűek vagy ostobák vagytok-e.

15

Egy esti beszéd alkalmával Dógen azt mondta:

– Az, hogy az emberek nem menekülnek el a világi életből, annak az eredménye, hogy ragaszkodnak fizikai létükhöz. Pedig tulajdonképpen egyáltalán nem gondolkodnak el saját magukon. Nem nézik a dolgokat szélesebb perspektívából. Ez is azért van, mert nem találkoztak jó tanítókkal vagy barátokkal. Ha haszonra törekszenek, az örök boldogság hasznára kellene törekedniük, és a sárkányistenek[1] vagy a mennyei lények adományait kellene kívánniuk. Ha a dicsőségre gondolnak, akkor egy buddha, pátriárka vagy régi bölcs dicsőségére kellene pályázniuk. Ha így tesznek, a jövő generációk bölcs emberei tisztelni fogják őket.

+ + +

[1] Szkt. nága. A buddhizmust védő nyolc isten és félisten. Természetfölötti képességekkel rendelkező, kígyószerű teremtmények, amelyek akaratuk szerint felhőt és esőt tudnak produkálni. A buddhista szövegek gyakran említik a nyolc sárkánykirályt.

16

Egy esti beszéde alkalmával Dógen így beszélt:

– Egy régi bölcs azt mondta: „Ha egy reggel elérném az Utat, azt sem bánnám, ha estére meghalnék." Akik az Utat keresik, azoknak ugyanezzel a hozzáállással kell rendelkezniük. Az élet és halál évezredei során hányszor születtünk és haltunk meg hiába? Ha nem mentjük meg magunkat, amikor ritka szerencse révén emberi testben születünk meg, és találkozhatunk a Buddha-Dharmával, mikor leszünk képesek rá? Bár lehet, hogy sóvár vágyakat táplálunk testünkkel kapcsolatban, és nagy becsben tartjuk, mégsem tarthatjuk meg örökké. Ha csak egy napra vagy csak néhány pillanatra is sikerül a Buddha-Dharma kedvéért feladnunk életünket – amelynek előbb-utóbb mindenképpen vége –, az biztosan örök boldogság forrása lesz.

Sajnálatos módon nappalainkat és éjszakáinkat hiábavaló módon azzal töltjük, hogy a holnapi megélhetésünkre gondolunk, anélkül hogy félredobnánk azt a világot, amelyet félre kell dobni, és azt az Utat gyakorolnánk, amelyet gyakorolni kell. Csak határozzátok el magatokat, hogy megvalósítjátok az Utat, és ha kell, akár már ma meghaltok. Ha nem áll rendelkezésetekre mindaz, ami ahhoz szükséges, hogy holnapig életben maradjatok, nem számít, ha megfagytok vagy éhen haltok. Először is ébresszétek fel magatokban ezt az elhatározást. Ha így tesztek, képesek lesztek sikeresen gyakorolni az Utat.

Ilyen elszántság nélkül azonban nem fogjátok tudni megvalósítani az Utat, függetlenül attól, hány életen és halálon keresztül gyakoroltok. Ha látszólag folytatjátok a Buddha-Dharma gyakorlását, de titokban aggódtok a téli vagy nyári ruha, a holnapi vagy a jövő

évi megélhetés miatt, akkor annak ellenére, hogy úgy látszik, az Utat tanulmányozzátok, és szemben álltok a közönséges világgal, ugyanolyan haszontalan, amit csináltok. Lehetnek ilyen emberek, de amennyire én tudom, az efféle hozzáállás nem lehet összhangban a buddhák és pátriárkák tanításával.

17

Egy esti beszédében Dógen azt mondta:

– Az Út követői! Magától értetődik, hogy számolnotok kell a halál elkerülhetetlenségével. Még ha nem is gondoltok rá éppen most, el kell határoznotok, hogy nem pazaroljátok az időtöket, és nem csináltok haszontalan dolgokat. Azzal kell töltenetek az időtöket, ami arra érdemes. Mindazon dolgok között, amelyeket csinálnotok kell, mi a legfontosabb? Meg kell értenetek, hogy a buddhák és pátriárkák tettein kívül minden egyéb haszontalan.

18

Egyszer Edzsó megkérdezte:

– Ha egy zen-gyakorló régi vagy rongyos ruhákat javít ahelyett, hogy eldobná azokat, úgy látszik, hogy ragaszkodik a dolgokhoz. Ha viszont a régieket eldobjuk, és újakat veszünk fel, úgy tűnik, hogy az új dolgokat hajszoljuk. Mind a kettő helytelen. Végül is mit tegyünk?

Dógen így felelt:

– Ha nincs bennünk ragaszkodás ahhoz, amink van, de nem hajszoljuk azt sem, amink nincs, bármelyik helyes. Mégis jobb az elszakadt ruhákat megjavítani és megtartani, ameddig csak lehet, s nem törekedni arra, hogy újakat szerezzünk.

19

Egy esti beszélgetés alkalmával Edzsó megkérdezte:

– Továbbra is vonatkozik ránk az apáink és anyáink iránti hála kötelezettsége[1]?

Dógen így felelt:

– A szülők tisztelete nagyon fontos. Mégis különbség van a világi emberek és a szerzetesek között abban, hogy ezt hogyan kell teljesíteni. A világi emberek a Kókjó[2] stb. tanításait követik, és szolgálják szüleiket életükben és halálukban. Ezt a világon mindenki tudja. A szerzetesek felhagynak a hála kötelezettségével, és belépnek a nem cselekvés[3] birodalmába. Az a mód, ahogyan mi kifejezzük hálánkat, nem korlátozódhat egyetlen meghatározott személyre. Figyelembe véve, hogy minden érző lénynek ugyanolyan hálával tartozunk, mint apánknak és anyánknak, a jó cselekedeteinkből származó minden érdemet át kell adnunk az egész Dharma-világnak. Ha ezt egyedül azokra korlátozzuk, akik a mostani életünkben a saját szüleink, akkor a nem cselekvés útja ellenében cselekszünk.

Mindennapi gyakorlásunkban és időnként folytatott tanulmányainkban a gyermeki hála kifejezésének egyetlen igaz módja az, ha mindig követjük a Buddha útját.

A világi emberek emlékezőszertartásokat végeznek, és felajánlásokat tesznek a csúin[4] alatt.

Nekünk, zen-szerzeteseknek tisztában kell lennünk a szülők iránti igaz hála mélységével. Ezt a kötelességet ugyanolyannak kell látnunk, mint az összes többi érző lény iránti hálánkat. Ha egyetlen napot választunk ki arra, hogy valami jót gyakoroljunk, és erényeinket egyetlen személyre ruházzuk át, az nincs összhangban Buddha együttérzésével. A Szabályok

szútrájának[5] az a szakasza, amely a szülők és testvérek halálának emléknapjáról szól, a világi emberekre vonatkozik.

A kínai kolostorokban a szerzetesek szertartásokkal emlékeznek meg mesterük halálának napjáról, de szüleikéről nem.

+ + +

[1] A használt japán kifejezés a hóon. A hó azt jelenti, visszafizetni, az on pedig kedvesség, szívesség, kegyelem. A hóon fordítható úgy, hogy viszonozni valakinek a kedvességét vagy – mint ebben az esetben is – hálával viszonozni valamit. A szülők iránti tisztelet a konfuciánus eszmék egyik legfontosabb fogalma Kínában, Koreában és Japánban.

[2] A Kókjó (kín. Hsziao-csing, Írás a szülők tiszteletéről) a konfucianizmus egyik legfontosabb klasszikusa. Konfuciusz ebben a művében azt hangsúlyozza, hogy a szülők iránti tisztelet minden erény és társadalmi erkölcs alapja.

[3] Jap. mui. A kifejezés nem az aktivitás hiányát jelenti, hanem a szabad cselekvést, ahogyan a halak úsznak a vízben vagy a madarak repülnek az égen, anélkül hogy nyomot hagynának.

[4] Köztes lét a halál és a következő élet között. Azt tartják, hogy a halottak hét héten, vagyis negyvenkilenc napon át időznek ebben a köztes állapotban.

[5] A Bonmó-kjó azt írja: „Apád, anyád és testvéreid halálának évfordulóján hívj meg egy papot, hogy tartson beszédet a bódhiszattva szabályainak szútrájáról."

Egy alkalommal Dógen így tanított:

20

– A megkülönböztetés aközött, hogy éles eszű vagy ostoba vagy-e, csak akkor érvényes, ha az igaz törekvés még nem ébredt fel benned. Amikor valaki leesik a lóról, rengeteg gondolat fut át rajta, mielőtt földet ér. Amikor valami olyan komoly dolog történik, amelynek során az ember teste megsérülhet, vagy életét veszítheti, mindenki latba veti teljes értelmi képességeit. Ilyen esetekben mindenki – akár éles eszű, akár ostoba – gondolkodni kezd, és megpróbálja kitalálni, hogy mi a legjobb, amit tehet.

Ha tehát azt gondoljátok, hogy ma éjjel vagy holnap meghaltok, vagy hogy rettenetes helyzettel néztek szembe, ösztökéljétek törekvéseteket, és el fogjátok érni a megvilágosodást. A felületes szemlélő számára butának tűnő ember, akiben komoly vágy él, gyorsabban el fogja érni a megvilágosodást, mint az, aki világi értelemben okosnak számít. Például Surihandoku[1], Buddha egyik tanítványa egyetlen versszakot sem tudott elrecitálni a tanítások szövegéből, mégis egyetlen nyári gyakorlási időszak alatt elérte a megvilágosodást, mert őszinte szándék vezérelte.

Csak most élünk, s csak akkor leszünk képesek halálunk előtt elérni a megvilágosodást, ha megtanuljuk a Buddha-Dharmát, és őszintén vágyunk rá.

✦ ✦ ✦

[1] Szkt. Csudapanthaka. Buddha azt a feladatot adta neki, hogy tisztítsa a szerzetesek szandálját, és ez lehetővé tette számára, hogy elérje a megvilágosodást.

21

Egy este Dógen így tanított:

– A kínai zen-kolostorokban néha átrostálják a búzát, a rizst stb., eldobják a rossz magvakat, a jókat pedig megtartják, hogy megfőzzék. Egy zen-mester versben emlékezett meg erről: „A fejemet hétfelé hasíthatod, de akkor se válogasd a rizst." Ezt úgy értette, hogy a szerzeteseknek nem kellene azzal törődniük, hogy finom ételeket készítsenek, meg kell enniük mindent, ami rendelkezésükre áll. Ha finom, egyék meg, ahogy van, ha rossz, egyék meg fintorgás nélkül. Szabaduljatok meg az éhségetektől, és tartsátok fenn életeteket igaz támogatók adományaiból vagy pusztán a templom rendelkezésére álló élelemből, és szenteljétek magatokat az Út gyakorlásának. Ne tegyetek különbséget jó és rossz között az íze alapján. Az én gyülekezetemben is mindenkinek ezzel a hozzáállással kellene rendelkeznie.

22

Egy alkalommal valaki azt kérdezte:

– Hogyan vélekedsz a következő történetről? Meghallván, hogy saját énünk nem más, mint a Buddha-Dharma, és hogy haszontalan bármit is keresni önmagunkon kívül, egy tanítvány, aki ezt mélyen elhitte, abbahagyta a gyakorlást és a tanulást, s egész életét azzal töltötte, hogy jót és rosszat cselekedett természetének megfelelően.

Dógen így válaszolt:

– Ebben a történetben az illető beszéde és valósága ellentmond egymásnak. Az, hogy abbahagyta a gyakorlást és a tanulást, mert haszontalan bármit is kívül keresni, úgy hangzik, hogy az abbahagyás által éppenséggel keres valamit. Ez nem a nem keresés.

Ismerjétek fel, hogy a gyakorlás és a tanulás maga a Buddha-Dharma. Anélkül, hogy bármit keresnétek, tartózkodjatok a világi ügyektől, még akkor is, ha tudatotok erre indít. Ne gondoljatok arra, hogy az Út gyakorlása unalmas, és ne gyűlöljétek ezt. Csak gyakoroljatok tiszta szívvel. Gyakoroljatok úgy, hogy még csak ne is törekedjetek az Út beteljesítésére vagy az eredmény elérésére. Ez az a hozzáállás, amely összhangban van a nem keresés elvével. Amikor Nangaku[1] fényesíteni kezdte a cserepet, mondván, hogy tükröt akar csinálni belőle, azzal Baszót rótta meg azért, mert buddhává akar válni. Mégsem kívánta ezzel a zazen gyakorlásától visszatartani. Az ülés maga a buddha gyakorlása. Az ülés maga a nem cselekvés. Semmi más, mint az én valódi formája. Az ülésen kívül nincs semmi más, amit Buddha-Dharmaként keresni kellene.

+ + +

[1] Amikor Baszo Dóicu (kín. Ma-cu Tao-ji) (701–788) egyedül ült remeteségében, tanítója, Nangaku Edzsó (kín. Nan-jüe Huaj-zsang) (677–744) meglátogatta, és megkérdezte tőle:

– Mivé kívánsz válni azáltal, hogy zazenben ülsz?

Baszo így felelt:

– Buddhává akarok válni.

Nangaku erre felvett a földről egy darab cserepet, és a konyhó előtt egy kövön elkezdte csiszolni.

Baszo megkérdezte:

– Mester, mit csinálsz?

Nangaku azt felelte:

– Fényesítem a cserepet, hogy tükröt csináljak belőle.

– Hogyan lehetne tükröt csinálni úgy, hogy egy cserepet fényesítesz?

Nangaku erre azt felelte:

– Hogyan lehetne buddhává válni azáltal, hogy zazent gyakorolsz?

Tanácsokat adva Dógen egyszer a következőt mondta:

23

– Manapság sok szerzetes azt mondja, hogy a világi szokásokat kellene követni. Szerintem ez nem így van. A bölcs emberek, még a világiak között is, azt mondják, hogy tisztátalan dolog a világ szokásait követni. Kucugen[1] például azt mondta: „A világon mindenki részeg. Egyedül én vagyok józan." Nem volt hajlandó az emberek normális útját járni, és végül a Szóró-folyóba[2] vetette magát, s megfulladt.

Sőt a Buddha-Dharma a világi módszerekkel pontosan szemben halad. A világi emberek cicomázzák a hajukat, a szerzetesek leborotválják a fejüket. A világi emberek bőségesen táplálkoznak, a szerzetesek naponta csak egyszer esznek. Minden pontosan fordítva van. Végül pedig a szerzetesek a nagy béke és öröm[3] embereivé válnak. Így tehát a szerzetesek útja éppen ellentétes a világi életmóddal.

+ + +

[1] Kucugen (kín. Csü-jüan) (Kr. e. 343–227) politikus és költő volt Kínában, a háborúskodó államok időszakában.

[2] Kín. Cang-lang.

[3] A nirvána.

24

Egyszer Dógen így tanított:

– A világ irányításában részt vevő emberek rendjében a császártól kezdve egészen a közemberekig mindenkinek megvan a maga feladata. Ha alkalmatlanok rá, akkor felbomlott világról beszélünk. Amikor a kormányzás összhangban van a menny akaratával, a világ békés, és az emberek nyugalomban élnek. Ezért kel fel a császár hajnali egy órakor, és kezdi meg a kormányzás munkáját. Ez nem könnyű dolog. A Buddha-Dharma esetében is így van, csak a végrehajtandó feladatok, a tevékenységek különböznek. A császár esetében ő végzi a kormányzást teljes intelligenciájával, figyelembe véve a megelőző korok példáját, megfelelő erényekkel és képességekkel rendelkező miniszereket keresve. Ha kormányzása összhangban van a menny akaratával, akkor jól kormányzott világról beszélünk. Ha a császár hanyagul végzi kötelességeit, szemben áll a menny akaratával, a világ szétziláldódik, az emberek pedig szenvednek.

A császártól lefelé – a nemeseken, a legmagasabb beosztású, a vezető és az egyszerű tisztviselőkön át a közemberekig – mindenkinek megvan a maga feladata. Aki elvégzi feladatait, arra azt mondhatjuk, hogy emberi. Ha valaki ezzel szembeszáll, büntetést kap a mennytől, mert zavart okozott a mennyben.

Ezért tehát nektek, a Buddha-Dharma tanítványainak, bár elhagytátok otthonotokat, és megváltatok a világi élettől, nem szabad könnyű életre vágynotok, és nem fecsérelhetitek az időt egy pillanatig sem. Lehet, hogy kezdetben úgy tűnik, ez hasznot hajt, de később rossz hatásai lesznek. A szerzetesek útját követve el kell végeznetek feladataitokat, és bele kell vetne-

tek magatokat a gyakorlásba. A világi élet irányítása során, még ha valaki követi is a precedenseket, szabályokat vagy a korábbi vezetők példáját, mivel nincsen régi bölcsek vagy más nagyszerű emberek által továbbadott, bizonyosan járható út, az embernek gyakran kortársai példáját kell követnie. Buddha gyermekei számára azonban meghatározott követendő példák és írott tanítások vannak. Léteznek olyan tanítók is, akiknek e hagyományokat átadták. Képesek vagyunk a gondolkodásra. Ha minden tettünkben – járás, állás, ülés és fekvés – a példákra gondolunk, és gyakorlásunkban követjük elődeinket, semmi nem akadályozhat meg bennünket az Út megvalósításában. A világi életben az emberek összhangban szeretnének lenni a menny akaratával, a buddhista gyakorlók pedig Buddha akaratával kívánnak összhangban lenni. A feladatok ugyanazok, de az eredmény – a buddhista számára – magasabb rendű. A nagyszerű béke és öröm, amely soha nem vész el, ha egyszer elértük, csak attól függ, hogy a gyakorló képes-e elhatározni magát, hogy ezt a fantomszerű testet – csupán ebben az életben – szenvedésnek tegye ki azért, hogy kövesse Buddha akaratát. Buddha tanításai azonban sohasem ösztönöznek bennünket arra, hogy testünk értelmetlenül szenvedjen. Ha követitek azt a magatartást, amelyet a szabályok írnak elő, testetek kényelemben érezheti magát, viselkedésetek megfelelő lesz, és nem fog zavarni másokat. Következésképpen hagyjatok fel az egocentrikus nézetek által előidézett testi örömökkel, és gondosan kövessétek Buddha előírásait!

25

Dógen ezt is mondta:

– Amikor Kínában a Tendó-kolostorban voltam, és annak apátja az öreg Njodzsó mester volt, éjjel tizenegy óráig ültünk zazenben, és körülbelül fél háromkor keltünk, hogy zazent gyakoroljunk. Az apát a gyülekezettel együtt gyakorolt a szódóban, és sohasem hagyott ki egyetlen éjszakát sem.

Miközben ültünk, sok szerzetes elaludt. Az apát körbejárt, és öklével vagy papucsával ütötte őket, megszégyenítve és arra ösztönözve őket, hogy ébredjenek fel. Ha tovább aludtak, a sódóba[1] ment, megütötte a harangot, s hívta az ügyeleteseket, hogy gyújtsák meg a gyertyákat. Pillanatnyi felindultságában ilyeneket kiabált:

„Mi haszna az alvásnak? Miért gyűltetek össze a szódóban? Miért lettetek szerzetesek, és miért jöttetek ebbe a kolostorba? Figyeljétek meg a császárt és a kormányhivatalnokokat! Kinek van közülük könnyű élete? A császár igazságosan kormányoz, a miniszterek és a közemberek pedig hűségesen szolgálnak. Kinek van könnyű élete fáradság nélkül? És nem a parasztokról beszélek, akiknek muszáj megfogniuk a kapát, hogy megműveljék a földet! Ti elmenekültetek ez elől a fáradság elől, beléptetek egy kolostorba, és most hiábavalóan töltitek az életeteket! Mi a csodáért? Az élet és a halál a nagy kérdés! Minden állandótlan, és gyorsan változik. Ezt mind a szútra-magyarázó, mind a zen-iskolák hangsúlyozzák. Megbetegedhettek vagy meghalhattok akár már ma este vagy holnap reggel. Fogalmatok sincs arról, hogyan jön el a halál, vagy hogy milyen betegséget kaptok! Roppan ostoba dolog értelmetlenül alvással vagy fekvéssel tölteni az időt, és nem gyakorolni a Buddha-Dharmát, amíg élet-

ben vagytok! Azért haldoklik a Buddha-Dharma, mert ilyenek vagytok! Amikor az emberek még elszántan gyakorolták a zazent, a Buddha-Dharma országszerte virágzott. Mostanában a Buddha-Dharma hanyatlik, mivel senki sem lendíti fel a zazent!"

Én magam láttam, amint így buzdította a gyülekezetében élő szerzeteseket, és a zazen gyakorlására kényszerítette őket. Egyszer a közvetlen helyettese azt mondta: „A szerzetesek a szódóban fáradtak és álmosak. Megbetegedhetnek, vagy elveszíthetik a kedvüket a hosszú ülések miatt. Kérlek, rövidítsd meg a zazen idejét!" Az apát dühösen így felelt: „Ilyet sohasem tehetünk! A bódhi-tudat nélküli emberek, akik csak ideig-óráig maradnak a szódóban, akkor is elalszanak, ha csak egy fél órát vagy annál is kevesebbet ülünk. A bódhi-tudattal rendelkező gyakorlók viszont, akik gyakorolni akarnak, annál boldogabbak, minél többet ülhetnek, és ezért sokkal keményebben gyakorolnak. Amikor fiatal voltam, különböző tanítókat látogattam meg különböző helyeken. Közülük egy idős mester bátorított, és azt mondta nekem: »Régebben olyan keményen ütöttem a szerzeteseket, hogy majdnem eltört az öklöm. De most, hogy megöregedtem, és gyenge lettem, már nem tudom őket olyan erővel verni. Így aztán nem nevelkednek jó szerzetesek. Mivel alig van olyan tanító, aki ülésre ösztönözné őket, a Buddha-Dharma haldoklik. Keményebben kell ütnöm őket!«"

+ + +

[1] A szódó mögötti terem, ahol a vezető szerzetes az apát nevében beszédeket tart.

26

Dógen ezt is mondta:

– Vajon a tudaton vagy a testen keresztül valósítjuk meg az Utat? A szútra-magyarázó iskolák azt mondják, hogy mivel a test és a tudat nem különül el egymástól, az Utat a testen keresztül érjük el. Valójában nem biztosak benne, hogy az Utat a testen keresztül valósítjuk meg, mert azt mondják: „mivel" a test és a tudat nem különül el. A zenben az Utat mind a testen, mind a tudaton keresztül valósítjuk meg.

Amíg tudatunkkal csak a Buddha-Dharmára gondolunk, soha nem valósítjuk meg az Utat, még ezer élet vagy tízezer eón alatt sem. Az Út akkor valósul meg, amikor elengedjük tudatunkat, és félredobjuk nézeteinket, megértésünket. Egy bölcs akkor világította meg az igaz tudatot, amikor megpillantotta a virágzó őszibarackfákat, egy másik pedig akkor valósította meg az Utat, amikor meghallotta, ahogyan egy cserép egy bambuszhoz ütődik.[1] Ők a testükön keresztül valósították meg az Utat. Tehát amikor teljesen félredobjuk gondolatainkat és nézeteinket, s a sikantazát gyakoroljuk, bensőséges kapcsolatba kerülünk az Úttal. Így kétségtelen, hogy az Út elérése a testen keresztül történik. Ezért bátorítalak benneteket, hogy teljes szívvel gyakoroljátok a zazent.

✦ ✦ ✦

[1] Hivatkozás Reiun Sigonra (kín. Ling-jün Csc-csin) (?–?) és Kjógen Csikanra (kín. Hsziang-jen Csc-hszien) (?–898), akik Iszan Reijú (kín. Kuj-san Ling-ju) (771–853) zen-mester tanítványai voltak.

III. könyv

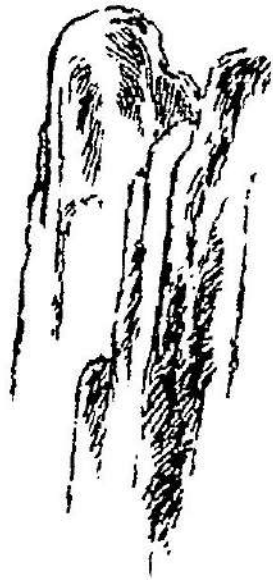

Dógen tanította:

– Az Út követői! Szabaduljatok meg[1] a testtől és a tudattól, s lépjetek be teljesen a Buddha-Dharmába. Egy régi bölcs azt kérdezte: egy száz láb magas pózna tetejéről hogyan jutsz egy lépéssel tovább?[2] Ilyen helyzetben arra gondolunk, hogy ha elengednénk a póznát, meghalnánk, ezért erősen ragaszkodunk hozzá.

Egy lépéssel továbbjutni ugyanazt jelenti, mint elhatározni, hogy az nem lesz rossz nekünk, ezért elengedjük a testi létezést. Fel kell hagynunk azzal, hogy mindenért aggódunk, az életmódunktól kezdve egészen addig, hogy miből fogunk megélni.

Ha nem adjuk fel ezeket a dolgokat, nem fogjuk tudni megvalósítani az Utat, még akkor sem, ha úgy tűnik, hogy olyan buzgalommal gyakorolunk, amilyennel a fejünk tetején égő tüzet akarnánk eloltani. Csak határozottan adjátok fel a testet és a tudatot!

+ + +

[1] Jap. hóge. Elengedni, eldobni, feladni, elhagyni, letenni stb. Valaki megkérdezte Dzsósútól: „Semmim sincs. Hogy lehet az?" Dzsósú így felelt: „Dobd el!" (Hóge jaku!)

[2] Lásd az I. könyv 13. fejezetének 4. lábjegyzetét.

2 *Egyszer egy szerzetesnő megkérdezte:*

– Világi nők is gyakorolják és tanulmányozzák a Buddha-Dharmát. Ami minket, szerzetesnőket illet, bár vannak hibáink, úgy érzem, hogy nem állnunk szemben a Buddha-Dharmával. Mi erről a véleményed?

Dógen megrótta:

– Ez nem helyes nézet. A világi nők is, úgy, ahogy vannak, megvalósíthatják az Utat a Buddha-Dharma gyakorlásával. Ugyanakkor azonban egyetlen szerzetes[1] vagy szerzetesnő sem érheti el, ha nem rendelkezik az otthonát elhagyó ember tudatával. Ez nem azért van, mintha a Buddha-Dharma különbséget tenne az egyik és a másik ember között, hanem azért, mert az ilyen ember nem lép be a Dharmába. Különbségnek kell lennie a világi emberek és az otthonukat elhagyók hozzáállása között. Egy olyan világi ember, aki az otthonát elhagyó szerzetes vagy szerzetesnő tudatával rendelkezik, megszabadul a szamszárától, a világi tudattal rendelkező szerzetesek vagy szerzetesnők viszont kétszeresen hibáznak. Az ő hozzáállásuknak teljesen másnak kell lennie. Nem arról van szó, hogy ezt nehéz lenne megtenni, hanem arról, hogy nehéz teljesen megtenni. Úgy tűnik, hogy mindenki törekszik a szamszárától való megszabadulás gyakorlására és az Út megvalósítására, de csak nagyon kevesen érik el azt. „A nagy kérdés az élet és halál kérdése. Az állandótlanság gyorsan érvényre jut."[2] Ne hagyjátok a tudatotokat lankadni. Ha lemondtok a világról, mondjatok le teljesen. Nem hiszem, hogy azok a provizórikus elnevezések, amelyeket arra használunk, hogy megkülönböztessük a szerzeteseket, illetve szerzetesnőket a világi emberektől, bármit is számítanak.

[1] A japán sukke („aki elhagyta az otthonát") olyan embert jelent, aki lemondott a családi életről, hogy szerzetes vagy szerzetesnő legyen.

[2] Idézet a Rokuszo-dankjóból (kín. Liu-cu-tan-csing, A hatodik pátriárka platformszútrája).

3 *Dógen egy esti beszéde alkalmával ezt mondta:*

– Úgy látom, hogy manapság a világi emberek között azok, akik szép eredményeket[1] érnek el a tetteik által, és biztosították családjuk számára a jólétet, mind becsületesek, egyenesek és kedvesek egymáshoz. Ezért családjuk fennmarad, és a későbbi generációk során is virágozni fog. A becstelen emberek gazdagsága viszont, és azoké, akik másoknak kárt okoznak – még ha egy ideig úgy tűnik is, hogy jutalmat kapnak érte, és képesek biztosítani megélhetésüket –, végül elenyészik. Vagy ha úgy látszik is, hogy saját életüket gondtalanul töltik, utódaik elkerülhetetlenül tönkre fognak menni.

Ezenkívül ha jót tesztek másokkal azért, hogy jót gondoljanak rólatok, vagy hogy megkedveltessétek magatokat, az még mindig jobbnak tűnik, mint ha rosszat cselekednétek. Ez azonban nem igazán a mások érdekében elkövetett jó cselekedet, mivel még mindig magatokra gondoltok.

A valóban jó ember az, aki észrevétlenül tesz jót másokkal vagy a jövő érdekében, és nem törődik azzal, hogy ki az, akinek használ a tette. A szerzeteseknek még inkább az ilyen magasabb rendű tudatot kell kiművelniük magukban.

Tápláljátok együttérzést az érző lények iránt, anélkül hogy megkülönböztetést tennétek a hozzátok közel állók és azok között, akikkel semmilyen kapcsolatban nem vagytok, fenntartva azt a hozzáállást, hogy mindenkit egyformán meg kell menteni, sohasem gondolva a saját hasznotokra, sem világi, sem pedig világon túli előnyökre[2]. Bár nem vagytok ismertek, és nem kaptok elismerést, csak tegyetek jót másokkal

szívetek szerint, s ne hozzátok senki tudomására, hogy ilyen szellemmel rendelkeztek.

E hozzáállás fenntartásának elsősorban az a titka, hogy fel kell hagynotok a világi élettel, és félre kell dobnotok a saját testeteket. Csak akkor nem ébred bennetek vágy, hogy másoknak jó véleménye legyen rólatok, ha igazán félredobtátok saját testeteket. Ha azonban azt gondoljátok: „nem érdekel, hogy mások mit gondolnak," rosszat tesztek, és csak magatokkal törődtök, belemerülve ebbe vagy abba, akkor Buddha akaratával szemben haladtok. Egyszerűen csak tegyetek jót, anélkül hogy jutalmat vagy dicsőséget várnátok a végrehajtott jócselekedetekért, legyetek igazán haszonvágy nélküliek[3], és dolgozzatok azért, hogy másokkal jót tegyetek. Amit elsődlegesen szem előtt kell tartanotok, az az, hogy váljatok el az egótoktól. Ehhez rá kell ébrednetek az állandótlanságra. Életünk olyan, mint egy álom. Az élet gyorsan eltelik. Harmatcseppphez hasonlatos életünk könnyen elillan. Mivel az idő nem vár senkire, igyekezzetek jót tenni másokkal, és kövessétek Buddha akaratát, amíg csak éltek.

+ + +

[1] Jap. kahó. Hatás, jutalom vagy díjazás valamilyen végrehajtott cselekedetért.

[2] Jap. susszeken no rijaku. Az Út megvilágításáért járó, nem pedig saját vágyaink teljesítéséből származó előnyök.

[3] Jap. musotoku. Azt jelenti, hogy nincs mit elnyerni, nincs vágy, hogy valamit megszerezzünk, mentesek vagyunk a megkülönböztetéstől az alany (aki megszerez valamit) és a tárgy (a dolog, amelyet meg lehet szerezni) között. A kifejezés a Gyémánt-szútrában szerepel. „Sákjamuni azt mondta: Ez így van, Szubhúti, ez így van. A legkisebb dharma sem található meg, és nem szerezhető meg."

4 *Egy esti beszéde alkalmával Dógen azt mondta:*

– Az Út követőinek nagyon szegényeknek kell lenniük. Amikor megvizsgáljuk az embereket a világi életben, azt látjuk, hogy a gazdagok két elkerülhetetlen problémával találkoznak: a haraggal és a becstelenséggel. Ha van valamilyen kincsük, mások el akarják lopni, és ha megpróbálják megvédeni, azonnal megjelenik a harag. Vagy valamilyen kérdésről beszélgetve az érvelés és az alkudozás esetleg konfliktushoz, harchoz vezet. Ezen az úton továbbhaladva megjelenik a harag, ami becstelenséghez vezet. Ha az ember szegény és önzetlen, megszabadul ezektől a problémáktól, és békében élhet. A bizonyság itt van a szemetek előtt. Nem kell az írásokban keresni. Ezenkívül a régi bölcsek és elődök is kritizálták a gazdagságot, s a mennyei istenségek, buddhák és pátriárkák is elítélték. A bolond emberek mégis az anyagi javakat halmozzák, és annyi haragot hordoznak magukban, hogy az a szégyenek szégyene. Elődeink, a régi bölcsek, buddhák és pátriárkák mind szegények voltak, és mégis az Út megvalósítására törekedtek.

Manapság a Buddha-Dharma hanyatlása a szemünk előtt zajlik. Mióta először beléptem a Kennin-dzsi kolostorba[1], hét-nyolc év alatt számos változást értem meg. Minden templomépületben raktárhelyiségeket alakítottak ki, mindenkinek saját eszközei lettek. Sokan lelkesedni kezdtek a szép ruhákért, személyes holmikat halmoztak fel, és üres fecsegéssel töltötték idejüket. Végül már senki sem törődött az üdvözlési formák betartásával, sem a Buddha előtti leborulással. Ezt látva el tudom képzelni, milyenek lehetnek más helyek.

A Buddha-Dharma emberének a ruháin és az evőcsészéjén kívül nem lehet semmilyen kincse vagy vagyona. Mi szüksége van akkor a szekrényre? Nem lehetnek olyan holmijaitok, amelyeket mások elől rejtegetni kellene. Megpróbáljátok eldugni a dolgaitokat, mert féltek a tolvajoktól, ám ha nincsenek ilyen tárgyaitok, annyival is nyugodtabbak lehettek. Amikor nem akartok ölni, mégis ölnötök kell, testetek szenved, tudatotok pedig nyugtalankodik. Ha azonban elhatározzátok magatokban, hogy nem álltok bosszút még akkor sem, ha valaki megpróbál megölni benneteket, akkor nem kell óvakodnotok, aggódnotok a tolvajok miatt. Mindig meg tudjátok őrizni a nyugalmatokat.

+ + +

[1] Dógen 1217-ben, 18 éves korában kezdett gyakorolni Mjózennel a Kennin-dzsiben. Egészen 1223-as kínai utazásáig ott maradt. Miután visszatért Kínából, néhány évig ismét a Kennin-dzsiben élt.

5 *Egy alkalommal Dógen így tanított bennünket:*

– Amikor Kaimon zendzsi[1] volt a Tendó-kolostor apátja Kínában, volt ott egy Gen[2] nevű suszó[3]. Neki sikerült megragadnia a Dharmát, és ráébrednie az Útra. A gyakorlásban felülmúlta még az apátot is. Egy éjjel felkereste az apátot a szobájában, füstölőt gyújtott, leborult, és azt kérte, hogy ő lehessen a hátsó terem suszója[4].

Erre a mester könnyekben tört ki: „Kezdő gyakorló korom óta nem hallottam ilyesmiről! Egy zazent gyakorló szerzetes részéről súlyos hiba azt kérni, hogy ő lehessen a suszó, vagy hogy feljebbvalói címet kapjon! Te már ráébredtél az Útra, még inkább, mint én. Az előléptetés kedvéért akarsz suszó lenni? Kinevezhetlek az első terem suszójává, de akár apáttá is. Alantas a gondolkodásod! Most már értem, hogy a többi szerzetes miért nem világosodott meg eddig. Az ilyen hozzáállás is a Buddha-Dharma hanyatlását mutatja."

A mester újabb könnyeket hullatott, és sajnálkozva sírt. Bár Gen megszégyenülve távozott, és valójában már nem kívánta a pozíciót, a mester mégis kinevezte suszóvá. Később Gen lejegyezte a beszélgetést, nem rejtegetve saját megszégyenülését, közreadva mestere kiváló szavait.

Amikor erre gondolok, azt látom, hogy a régiek idejében szégyellnivaló volt, ha valaki fontos akart lenni, az emberek vezetőjévé akart válni, vagy meg akarta szerezni a feljebbvalói címet. Csak ébredjetek rá az Útra! Semmi mással ne törődjetek!

+ + +

[1] Kaimon Siszai (kín. Haj-men Si-csaj) (?–?) Szecuan Tokkó tanítványa volt. Lásd az I. könyv 3. fejezetének 1. lábjegyzetét.

[2] Kín. Jüan.

[3] Suszó: az első helyen ülő szerzetes. A szerzetesek helyét a teremben elvileg az előírások felvételének időrendje határozza meg, ami általában megfelel az avatás időrendjének. Az első helyen ülő szerzetest azonban a mester külön választja ki, mert neki olyan erkölcsi jellemzőkkel kell rendelkeznie, és hatalommal a többiek fölött, hogy helyettesíteni tudja a mestert, s képes legyen vezetni a közösséget helyette.

[4] Jap. godó-suszó. A régi zen-kolostorokban két suszó, azaz vezető szerzetes volt, a zendó-suszó és a godó-suszó. A zendó a szódó elülső, a godó pedig a hátsó részét jelenti. A zendó-suszó általánosan mindenért felelt, a godó-suszó pedig az ő segítője volt. Mára csak a zendó-suszó maradt meg, amelyet egyszerűen suszónak neveznek, míg a godó ma a suszó feletteseként működő tanítót jelenti.

6 *Egy este Dógen így tanított:*

– Taiszó császár, aki a Tó-dinasztiához tartozott, trónra kerülése után a régi palotában élt. Mivel a palota rossz állapotban volt, behatolt a nedvesség, és a császár megbetegedett a hűvös, nyirkos levegőtől. Amikor miniszterei azt javasolták, hogy építtessen új palotát, azt mondta:

„A mezőgazdaságban most van a munka dandárja. Az embereknek biztosan nehézséget okozna. Várnunk kell őszig az építkezéssel. Annak, hogy kínokat okoz nekem a nedvesség, az az oka, hogy nem fogad el a föld. Hogy bánt a szél és az eső, azért van, mert nem élek összhangban a mennyel. Ha szembeszállok a mennyel és a földdel, nem tudom fenntartani az egészségemet. Akkor leszek összhangban a mennyel és a földdel, ha nem okozok több szenvedést az embereknek. Ha a mennyel és a földdel harmóniában cselekszem, a testem nem fog szenvedni."

Miután ezt elmondta, nem építtette meg az új palotát, hanem továbbra is a régiben lakott. Íme, még egy világi ember is többet gondolt másokra, mint a saját egészségére. Nektek Buddha gyermekeiként sokkal inkább el kell jutnotok a Tathágata útjára, és együtt-érzéssel kell lennetek minden érző lény iránt, mintha mindegyikük egyetlen gyermeketek volna.[1] Ne szidjátok az embereket, még akkor se, ha az alárendeltjeitek vagy a szolgálóitok. Ezenkívül tanúsítsatok tiszteletet tanuló- és gyakorlótársaitok, feljebbvalóitok és az idősebbek iránt, mintha a Tathágatával állnátok szemben. Mindez világosan le van írva a szabályokban.

Következésképpen a mai tanítványoknak arra is gondolniuk kell, hogy jót tegyenek másokkal, anélkül

hogy különbséget tennének az alsóbb és felsőbb társadalmi osztályok, a közeli ismerősök és az ismeretlenek között, még akkor is, ha tetteik kifelé nem mutatkoznak meg, és mások nem tudnak róluk. Legyen szó akár nagy, akár kis dologról, nem szabad mások terhére lennetek, és nem szabad megbántanotok mások érzéseit.

Míg a Tathágata élt, sok nem buddhista rágalmazta és gyűlölte őt. Buddha egyik tanítványa megkérdezte:

„Tathágata, te mindig kedves vagy, és együttérzés él a szívedben. Minden érző lénynek ugyanúgy tisztelnie kellene téged. Miért vannak mégis egyesek, akik nem követnek téged?"

Buddha azt felelte:

„Amikor régebben egy gyülekezetet vezettem, gyakran megdorgáltam a tanítványaimat, megszidtam őket, és hibákat találtam bennük. Ezért történnek ma ilyen dolgok."

Ez a rész megtalálható a szabályokról szóló írásokban is. Tehát még ha egy gyakorlócsoportot vezettek is apátként, amikor megszidjátok tanítványaitokat a hibáik miatt, és veszekedtek velük, ne használjatok becsmérlő, kritizáló szavakat. Akikben van törekvés, akkor is követni fognak, ha kedves szavakkal rójátok meg és bátorítjátok őket. Tanítványok, soha ne kritizáljátok családotok tagjait durva szavakkal! Nagyon ügyeljetek erre!

+ + +

[1] A Lótusz-szútrában találjuk a következő versszakot:

„Most ebben a háromrétű világban
Minden az én birodalmam,
Az érző lények benne
Mind az én fiaim."

7 *Dógen azt mondta:*

– A zen-szerzeteseknek mindig ügyelniük kell arra, hogy fenntartsák a buddhák és pátriárkák gyakorlási módszerét.

Először is ne sóvárogjatok vagyon után. A Tathágata együttérzésének mélységét még hasonlatok segítségével sem lehet érzékeltetni. Mindent, amit cselekedett, valamennyi érző lényért cselekedte. Soha nem tett egyetlen apró dolgot sem, amely ne lett volna jótékony hatással az érző lényekre. Mivel a Csakravartin-rádzsa[1] koronahercege volt, a trónra léphetett volna, és tetszése szerint kormányozhatta volna az egész világot. Kincsek birtokában törődhetett volna tanítványaival, és gazdagságát felhasználva taníthatta volna őket. Miért adott fel egy ilyen pozíciót? Miért koldult ő maga is? Elutasította a vagyon halmozását, és élelmet koldult, mert az üdvösebb hatású volt a későbbi generációk érző lényei és az Utat gyakoroló tanítványai számára.

Indiában és Kínában azóta is minden jól ismert pátriárka igen nagy szegénységben él, és gyakorolja az élelemért való koldulást. A mi átadási vonalunk minden pátriárkája arra ösztönzött, hogy ne gyűjtsünk vagyont. Az írott tanításokon alapuló irányzatokban is, amikor a mi iskolánkat dicsérik, elsősorban a szegénységgel kapcsolatos hozzáállásunkat emelik ki. A korunkig átörökített könyvekben ugyancsak feljegyezték és méltányolták a zen-szerzetesek szegénységét. Sohasem hallottam senkiről, aki anyagi javakban bővelkedett volna, és megvalósította a Buddha-Dharmát. A Buddha-Dharma minden komoly gyakorlója foltos rongyokban járt, és koldult az élelemért. A zen-iskolát

azért tartották jónak, és a zen-szerzeteseket különbözőknek a többiektől, mert amikor eleinte az írott tanításokon és szabályokon alapuló iskolák kolostoraiban éltek[2], felhagytak a testükkel való törődéssel, és a szegénységet választották. Ezt nem szabad elfelejtenünk, mert a zen-iskolában ez a gyakorlás egyik elsődleges jellemzője.

A gazdagsághoz való nem ragaszkodás nem olyasvalami, amire szó szerinti bizonyítékot kellene keresnünk a szent iratokban. A saját esetemet véve például: nekem is voltak földjeim, amelyeken gazdálkodni lehetett, és más vagyonom is. Megvolt a saját gazdagságom. Összehasonlítva testem és tudatom akkori állapotát a maival, amikor is csak néhány ruhám és evőcsészém van, úgy érzem, hogy mostani tudatállapotom és életem jobb. Ez az igazi bizonyíték.

+ + +

[1] „A király, aki megforgatja a kereket." Az indiai elképzelés szerint az ideális uralkodó, aki a világot a trónra lépésekor kapott kerékkel kormányozza.

[2] A zen-kolostorok Hjakudzsó Ekai idejében jöttek létre, azt megelőzően a zen-szerzetesek más iskolák templomaiban éltek, vagy vándoroltak. Saját kolostoraik nem voltak.

8 *Dógen ezt is tanította:*

– Egy régi bölcs azt mondta, hogy ne beszélj a másik ember viselkedéséről, ha nem vagy azonos vele. Ez azt jelenti, hogy a másik ember erényeinek megismerése és megértése nélkül – még ha látjuk is a hibáit – nem szabad őt kritizálni, és azt kell gondolnunk róla, hogy jó ember, aki rosszat cselekszik. A jó emberek is csinálnak rossz dolgokat. A másik embernek csak az erényeit fogadjátok el, a hibáit ne. Az a mondás, hogy a bölcs ember a másik erényeit nézi, nem a hibáit, ugyanezt jelenti.

9

Egy alkalommal Dógen így tanított:

– Erényes tetteiteket feltétlenül titokban kell végrehajtanotok. Ha titokban hajtotok végre jótetteket, biztos, hogy láthatatlan védelemben és szemmel látható jótéteményekben fogtok részesülni. Tartsátok tiszteletben Buddha ábrázolásait, még ha nyersen kidolgozottak, sárból, fából vagy agyagból készültek is. Még ha a szútrákat vörös pálcához rögzített, sárga papírból készült, durva tekercsekre[1] írják is, azoknál kell menedéket vennetek. Még ha vannak is szégyentelen szerzetesek, akik megszegik a szabályokat, akkor is fel kell néznetek a szanghára, és hinnetek kell benne. Ha tiszteletteljesek vagytok, és hittel a szívetekben borultok le, biztosan eléritek a kézzelfogható boldogságot. Igaz, hogy vannak szégyentelen szerzetesek, nyers Buddha-ábrázolások és durva szútra-tekercsek is, de ha nem hisztek bennük, és nem tartjátok őket tiszteletben, biztosan büntetést kaptok. A szanghát Buddha-ábrázolások, szútra-tekercsek és szerzetesek alkotják. Ez Buddha öröksége, valamint az emberi és mennyei lények boldogságának alapja. Ezért ha menedéket vesztek náluk, és tisztelitek őket, biztosan részesültök jótéteményeikben. Ha nincs hitetek, büntetésben részesültök. Mindegy, milyen szokatlanul durva a formája, tisztelnetek kell a három drágaság világát.

Rettentő nagy hiba rossz cselekedeteket végrehajtani azzal takarózva, hogy a zen-szerzetesnek nem kell jót cselekednie és erényeket halmoznia. Soha nem hallottam egyetlen olyan elődünkről sem, aki rossz cselekedetek példáját mutatta volna.

Tanka Tennen[2] zen-mester elégetett egy Buddha-szobrot. Bár ez rossz cselekedetnek tűnik, alkalmas volt

arra, hogy megmutassa a Dharmát. Ha elolvassuk az ennek a mesternek a cselekedeteiről szóló feljegyzéseket, látjuk, hogy amikor ült, mindig megfelelt a szabályoknak, amikor állt, mindig tiszteletteljes volt, és mindig olyan udvariasan viselkedett, mintha egy nemes vendéget fogadna. Amikor csak rövid időre ült le, akkor is mindig keresztbe tette a lábát, kezét pedig sasuban[3] tartotta. Úgy vigyázott a templom tulajdonára, mint a saját szemére. Ha látta, hogy valaki szorgalmasan gyakorol, nem fukarkodott a dicsérettel. Megbecsülte a kicsiny jó cselekedeteket is. Tettei a mindennapi életben különösen csodálatosak voltak. A róla ránk maradt feljegyzések alapján élete a zen-kolostori élet mintaképe.

De ez nemcsak Tanka Tennen zen-szerzetesre vonatkozik, hanem mindazokra a mesterekre és pátriárkákra is, akik megvalósították és megvilágították az Utat, s akiket példaként tisztelünk. Ők mind követték a szabályokat, méltóságteljesen viselkedtek, és még a kis jótetteket is nagyra értékelték. Sohasem hallottam olyan mesterről, aki az Út ismerője volt, és ne értékelte volna a jóságot.

Ezért, tanítványok, ha a pátriárkák útját kívánjátok követni, soha ne kezeljétek félvállról a jóságot. Tisztítsátok meg a hiteteket. Minden jóság összegyűlik ott, ahol a buddhák és pátriárkák útját gyakorolják. Ha megértettétek, hogy minden dharma azonos a Buddha-Dharmával, akkor tudnotok kell, hogy minden, ami rossz, az minden kétséget kizáróan rossz, s a buddhák és pátriárkák útjáról való letérést okoz. A jó pedig mindig jó, és a Buddha-úttal köt össze. Ha pedig így van, akkor hogyan tudjátok alábecsülni a három drágaság világát?

[1] A buddhista iratokat sárga papírra nyomtatták, amelyet vörös pálcához rögzítettek.

2 Tanka Tennen (kín. Tan-hszia Tien-zsan) (739–824) Szekitó Kiszen (kín. Si-tou Hszi-csien) (700–790) tanítványa volt. Amikor egy hideg tél alkalmával az Erin-dzsi (kín. Huj-lin) templomban tartózkodott, elégetett egy fa Buddha-szobrot, hogy melegedjék. Az ottani szerzetesek felháborodtak tettén, ő azonban azt mondta nekik:

„Azért égetem el, hogy sarírát (Buddha-ereklyét) csináljak."

Valaki megkérdezte:

„Hogyan lehetne sarírát csinálni egy darab fából?"

Tennen így felelt.

„Ha nem lehet, akkor miért találtatok hibát abban, amit csináltam?"

A történetben Tanka azt mutatja meg, hogy Buddha szobra nem maga az igazi Buddha. A szobor formája mögött látnunk kell a forma nélküli Buddhát.

[3] A zen-kolostorokban a tanítványok sohasem lóbálják a kezüket. Sasuban a bal kéz hüvelykujját a tenyér közepére kell helyezni, és a többi ujjat ökölbe zárni körülötte. Ezután a bal öklöt a mellkas elé kell helyezni, és a jobb kezet rátenni. A könyök a testtől eltartva, a két alkar egy vonalban áll. A szótó-zen kolostoraiban a két zazen közötti rövid szünetben végzett lassú séta (kinhin) alatt a tanítványok így tartják a kezüket.

10 *Dógen ezt is mondta:*

– Ha a buddhák és pátriárkák útját akarjátok gyakorolni, akkor követnetek kell a korábbi bölcsek útját és a pátriárkák viselkedését, hasznot nem várva, semmit sem várva, semmit sem keresve és semmit sem nyerve.

Bár fel kell hagynotok a buddhaság keresésével és a buddhává válás elvárásával, ha abbahagyjátok a gyakorlást, és folytatjátok korábbi rossz cselekedeteiteket, akkor is a keresés hibájába estek, és visszazuhantok a régi fészekbe[1].

A legkisebb elvárás nélkül tartsátok be a viselkedési szabályokat. Gondoljatok az érző lények megmentése érdekében és az ő javukra történő munkálkodásra, őszintén hajtsatok végre minden jó cselekedetet, és hagyjatok fel a korábbi rosszakkal, kizárólag azért, hogy minden földi és mennyei lény boldogságának alapjává válhassatok. Ne üljetek a jelen jó cselekedeteinek babérjain, hanem folytassátok a gyakorlást életetek végéig. Egy régi bölcs úgy nevezte ezt, hogy „a lakkosvödör fenekének áttörése"[2]. Ilyen a buddhák és pátriárkák életmódja.

✦ ✦ ✦

[1] A régi fészek az, amihez mindig visszamegyünk. Egy olyan keret, amelyből nem tudunk kiszabadulni, vagyis a neveltetésünk, tapasztalataink stb. által meghatározott értékrend. Ez a karmikus (vagy feltételekhez kötött) én.

[2] A lakkosvödör feneke olyan fekete, hogy nem lehet a részletei között különbséget tenni. Ez az illúzió, a tudatlanság, az egóhoz való ragaszkodás metaforája. A lakkosvödör fenekének áttörése a kondicionált emberi érzelmektől való megszabadulást jelenti.

11

Egyszer egy szerzetes odament Dógenhez, és megkérdezte, hogy mire kell vigyázni az Út tanulmányozása során. Dógen ezt felelte:

– Először is, aki az Utat tanulmányozza, annak szegénynek kell lennie. Ha nagy vagyonod van, biztos, hogy el fogod veszíteni az elszántságodat.

Ha az Utat gyakorló világi ember ragaszkodik a gazdagsághoz, kényelmes házra vágyik, kapcsolatot tart a rokonaival, annak ellenére, hogy megvan benne az elhatározás, számos akadályba fog ütközni az Út gyakorlása során.

Bár a régi időktől fogva sok világi ember elsajátította a Dharmát, a szerzetesekkel még azok sem érnek fel, akik jó gyakorlónak számítanak. Mivel a szerzeteseknek a három ruhájukon és evőcsészéjükön kívül semmilyen vagyonuk nincs, nem kell aggódniuk amiatt, hogy hol lakjanak, s nincs bennük semmilyen mohóság élelem és ruhák után. Ennek előnyeit mindaddig élvezhetik, amíg legjobb képességeik szerint az Út gyakorlásának szentelik magukat. Ez azért van, mert aki szegény, az bensőséges kapcsolatban áll az Úttal.

Hóun[1] világi ember volt, de felért egy szerzetessel. Neve fennmaradt a zen-gyakorlók között. Amikor elkezdte a zent tanulni, fogta minden családi vagyonát, és be akarta dobni a tengerbe. Az emberek megpróbálták lebeszélni róla, mondván, inkább adja oda másoknak, hogy a buddhizmus érdekében felhasználhassák. Ő azonban így felelt: „Azért dobom el ezeket, mert azt gondolom, hogy ártalmasak. Mivel tudom, hogy ártalmasak, hogyan adhatnám oda másnak? A gazdagság méreg, amely megbetegíti a testet és a lelket." Végül bedobta holmijait a tengerbe.

Ezután bambuszkosarakat készített, és azokat árulta, hogy megéljen. Bár világi volt, jó embernek tartották, mert eldobta a vagyonát. Mennyivel inkább el kell dobnia a gazdagságot egy szerzetesnek!

[1] Hóun (kín. Pang-jün) (740–808) Baszo Dóicu egyik világi tanítványa volt.

Egy szerzetes azt kérdezte:

– A kínai kolostorok el vannak látva élelemmel, ami biztosítja, hogy a szerzetesek gyakorolhassanak. Nekik nem kell aggódniuk a megélhetésük miatt. Mivel ebben az országban nincs ilyesmi, ha minden vagyonunkat eldobjuk, az akadályozni fog bennünket az Út gyakorlásában. Szerintem nem rossz dolog, ha vannak emberek, akik ruhát és élelmet ajánlanak fel, hogy támogassák gyakorlásunkat. Mit gondolsz erről?

Dógen így válaszolt:

– Nem értek egyet. Kínával összehasonlítva, ebben az országban az emberek néha ok nélkül támogatják a szerzeteseket, és erejükön felüli felajánlásokat tesznek. Nem tudom, hogy másoknál hogy van, de én ezt tapasztaltam, és azt láttam, hogy így van. Több mint tíz évet töltöttem el mindenféle vagyon nélkül, és sohasem aggódtam amiatt, hogy miképpen tehetnék szert rá. Ha arra gondoltok, hogy akár csak egy kis vagyont összegyűjtsetek, az nagy akadályt jelent. Ha nem gondoltok arra, hogy miképpen szerezzetek vagy halmozzatok fel dolgokat, természetes módon meg fogtok kapni annyit, amennyire szükségetek van ahhoz, hogy egy darabig életben maradjatok. Minden embernek megvan a kijelölt része, amit a menny és a föld adott neki. Ezt hiba nélkül meg fogjátok kapni akkor is, ha nem rohangáltok utána, és nem keresitek.

Mondanom sem kell, hogy Buddha gyermekei a Tathágata örökségét kapják, és hozzájutnak ahhoz keresés nélkül is. Ezek a dolgok maguktól meglesznek, de csak akkor, ha felhagytok mindennel, és az Utat gyakoroljátok. Ez világos bizonyíték.

13 *Dógen mondta:*

– Az Út gyakorlói gyakran panaszolják, hogy ha ilyen vagy olyan dolgot tesznek, a világi emberek megróják őket érte. Ez teljesen hibás nézet. Még ha az emberek kritizálnak is miatta, de ha a buddhák és pátriárkák tevékenységét végzitek, és az összhangban van a szent tanításokkal, akkor követnetek kell, és gyakorolnotok kell azt. Ezzel szemben még ha a világi emberek megdicsérnek is azért, amit tesztek, ha az nincs előírva a szent iratokban, sem a pátriárkák cselekedeteiben, ne tegyétek. Ez azért van így, mert akár dicsérnek, akár kritizálnak a világban élő emberek, legyenek azok közeli ismerősök vagy idegenek, ha az ő véleményüket követitek, egyikőjük sem fog tudni megmenteni benneteket, amikor majd szembe kell néznetek a halállal, és a pokoli birodalmakba zuhantok, ahová saját rossz cselekedeteitek húznak. Ezenkívül még ha mindenki szemrehányást tesz is nektek, és gyűlöl benneteket, akkor is bizonyosan megmenekültök, ha egyedül a buddhák és pátriárkák útjára támaszkodva gyakoroltok. Tehát ne tartson vissza benneteket a gyakorlástól a félelem, hogy mások gyalázni fognak miatta. Akik gyaláznak vagy dicsérnek, nem feltétlenül olyanok, akik elmélyedtek a buddhák és pátriárkák útjának gyakorlásában, és megvalósították azt. Hogyan lehetne a buddhák és pátriárkák útjáról ítélkezni a jó és rossz világi értékrendje alapján?

Következésképpen ne függjetek a világi emberek érzelmeitől, egyszerűen azért, mert az igazság, amelyhez alkalmazkodnotok kell, Buddha felébredésében van. Gyakoroljátok teljes szívvel!

14

Egy szerzetes megkérdezte:

– Idős édesanyám még életben van. Én vagyok az egyetlen fia. Egyedül él, és csak az én támogatásomra számíthat. Nagyon szeret engem, és az én vágyam is nagyon mély, hogy teljesítsem gyermeki kötelességeimet.

Bizonyos mértékben világi ügyekkel is foglalkozom, együtt dolgozom másokkal, és a segítségükkel ruhát, élelmet szerzek anyám számára. Ha elhagyom a világot, és egyedül, remeteségben élek, anyám egyetlen napig sem tudja fenntartani magát. Nekem mégis nehézséget okoz, hogy a világban maradjak, és ne lépjek teljesen Buddha útjára, mivel gondoskodnom kell róla. Ha mégis van valamilyen ok, amiért el kell őt hagynom, és az Útra kell lépnem, mi lehet az?

Dógen így válaszolt:

– Ez nehéz kérdés. Senki sem dönthet helyetted. Miután alaposan megfontoltad magadban, ha valóban komolyan a Buddha-út gyakorlására vágysz, mindkét fél számára az a jó, ha valahogy felkészültök, és találtok valamilyen módot édesanyád megélhetésének biztosítására, mielőtt Buddha útjára lépsz. Amit őszintén kívánsz, azt bizonyosan eléred. Ha le akarsz győzni egy erős ellenfelet, egy nemes hölgy szerelmét akarod elnyerni, vagy valamilyen drága kincset akarsz megszerezni, biztosan találsz valami módot rá, ha elég erős a vágyad. A menny és a föld segítő istenségeinek láthatatlan támogatásával biztosan képes leszel rá.

A hatodik pátriárka, Enó[1] favágó volt Sin prefektúrában[2]. Tűzifát árult, hogy anyját eltartsa. Egyszer a piacon felébredt benne a bódhi-tudat, amikor meghallotta, hogy az egyik vevő a Gyémánt-szútrát[3] reci-

tálja. Elhagyta anyját, és Óbaiba[4] ment. Azt mondják, hogy tíz uncia ezüstöt szerzett, és abból támogatta anyját ruhával és élelemmel. Azt hiszem, a menny adta neki azt az ezüstöt, elszántságának komolysága miatt. Alaposan gondoljátok át ezt. Nagyon valószínű.

Úgy tűnik, hogy az őszinte törekvés beteljesítésének természetes rendje és az ideális eset az, hogy gondoskodsz édesanyádról, amíg meg nem hal, és azután minden probléma nélkül léphetsz Buddha útjára. Azonban nincs bizonyosság afelől, hogy az idősebb emberek előbb halnak meg, mint a fiatalabbak. Édesanyád sokáig élhet, te pedig meghalhatsz őelőtte. Ilyen esetben, mivel a terved füstbe ment, sajnálnád, hogy nem tudtál Buddha útjára lépni, édesanyád pedig bűntudatot érezhet, mert ez miatta vált lehetetlenné. Egyikőtök sem szerezne érdemeket, és mindketten bűnösnek éreznétek magatokat. Lenne ennek bármi értelme?

Ha felhagysz a jelenlegi életeddel, és Buddha útjára lépsz, még ha édesanyádat az éhhalál fenyegeti is, nem jobb-e számodra, hogy így kialakul a kapcsolatod az Úttal, neki pedig az, hogy lehetővé tette egyetlen fia számára az Útra lépést? Bár nagyon nehéz a gyermeki szeretetet félredobni, akár cónokon, sok életen keresztül, ha feladod azt ebben az életedben, amikor emberi formában születtél, amikor találkoztál Buddha tanításával, akkor igaz kárpótlást nyújtasz azért a háláért amellyel tartozol. Miért ne lenne ez összhangban Buddha akaratával? Azt mondják, ha egy gyermek elhagyja otthonát, hogy szerzetes legyen, a szülők hét generációja valósítja meg az Utat.

Hogyan tudod elfecsérelni az örök béke és öröm elérésének lehetőségét azáltal, hogy ragaszkodsz a

testedhez ebben a bizonytalan, mulandó világban? Fontold meg és alaposan gondold végig ezeket a dolgokat magadban!

[1] Daikan Enó (kín. Ta-csien Huj-neng) (638–713) a zen hatodik pátriárkája volt Kínában. Szokeiben (kín. Cao-hszi) élt. Élettörténetét a Rokuszo-dankjó (A hatodik pátriárka platformszútrája) örökíti meg.

[2] Kín. Hszin-csou.

[3] Szkt. Vadzsraccshédiká-pradnyápáramitá-szútra (A bölcsesség tökéletességének gyémántvágó szútrája), amelyet Kumáradzsíva (343–413) fordított le kínaira. Általában Gyémánt-szútraként említik.

[4] Óbai (kín. Huang-mej) a neve annak a helynek, ahol az ötödik pátriárka, Daiman Kónin (kín. Ta-man Hung-zsen) (688–761) kolostora állt.

IV. könyv

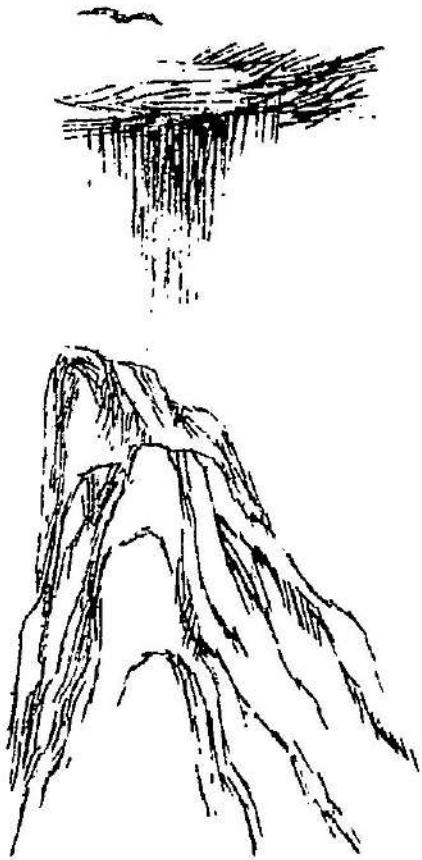

Egyszer Dógen így tanított:

– Az Út követői! Nem szabad saját nézeteitekhez ragaszkodnotok. Még ha meg is értettetek valamit, gondolkodjatok el saját magatokon: biztosan van valami, amiben nem vagytok teljesen biztosak, és esetleg mélyebb megértés is lehetséges. Keressetek fel sok mestert közel s távol, és kérdezzétek meg őket, hogy segítsenek megérteni elődeink mondásait. De még e régi időkből származó szavakhoz se ragaszkodjatok mereven. Mindenesetre ha valami magasabb rendűvel találkoztok, azt kell követnetek akkor is, ha kétségeitek vannak, mert saját nézeteitek tévesek is lehetnek.

2 *Dógen ezt is mondta:*

– A Nanjóból származó Ecsú[1] országos mester[2] megkérdezte Rin papot, aki a császári palotában teljesített szolgálatot[3]:

„Honnan jöttél?"

A pap így válaszolt:

„A várostól délre lévő területről."

A mester azt kérdezte tőle:

„Milyen színe van ott a fűnek?"

„Sárga."

A mester erre megkérdezett egy fiatal fiút, aki mellette teljesített szolgálatot:

„Milyen színű a fű a várostól délre?"

„Sárga" – felelte a fiú.

A mester erre így szólt:

„Még ez a fiú is megkaphatná a bíbor köntöst, és beszélhetne az udvarban a császárnak a mély igazságról."

Azt akarta ezzel mondani, hogy akár a fiú is taníthatná a császárt, és meg tudná mondani, hogy milyen színű a fű. A pap nézetei nem haladják meg a hétköznapi gondolkodást. Később valaki megkérdezte:

„Mi a baj a pap gondolkodásával, amikor nem lép túl a hétköznapi gondolkodáson? Ő is ugyanúgy megmondta, hogy milyen színű a fű, mint a fiú. Ettől még igazi mester."

Az illető tehát nem fogadta el az országos mester véleményét. Ebből megérthetjük, hogy nem kell szükségszerűen a régiek szavaira támaszkodnunk, hanem az igazi valóságot kell megragadnunk. Bár nem jó, ha kétségeink vannak, az is rossz, ha ragaszkodunk ahhoz, amit nem kellene készpénznek vennünk, vagy ha

nem kérdezzük meg azt, amit pedig meg kellene kérdeznünk.

[1] Nanjó Ecsú (kín. Nan-jang Huj-csung) (?–775) a hatodik pátriárka egyik tanítványa volt.

[2] Kín. kuo-si, jap. kokusi. „A nemzet tanítója" vagy „az ország mestere". A császár buddhista tanítójának tiszteletbeli címe.

[3] Kínában volt néhány olyan pap, aki a császári palota Buddha-termében szolgált.

3 *Ezt is Dógen tanította:*

– A legfontosabb, amire ügyelnetek kell, hogy szabaduljatok meg a személyes nézetektől. A személyes nézetektől való megszabadulás azt jelenti, hogy nem ragaszkodtok a testetekhez. Még ha alaposan tanulmányoztátok is a régi mesterek szavait és történeteit, s gyakoroltátok a zazent folyamatosan és mozdulatlanul, akár a vas vagy a kőszikla, ha ragaszkodtok a testetekhez, és nem szakadtok el attól, tízezer eón vagy ezer élet alatt sem lesztek képesek megvalósítani a buddhák és pátriárkák útját.

Még ha azt gondoljátok is, hogy megvalósítottátok az átmeneti vagy az igazi tanításokat, akár a hiteles népszerű vagy titkos írások tanításait, ha nem szabadultatok meg a testhez ragaszkodó tudattól, az olyan, mintha valaki másnak a vagyonát számolgatnátok, miközben nektek magatoknak egy vasatok sincs.

Könyörögve kérlek benneteket, hogy csendesen ülve, a valóság talaján keressétek ennek a testnek a kezdetét és a végét. A testetek, a hajatok és a bőrötök eredetileg anyátok és apátok egy-egy cseppjéből jött létre. Amikor a lélegzés abbamarad, mindez szétszóródik, s végül sárrá és földdé változik a hegyekben és a mezőkön.

Miért ragaszkodtok a testetekhez? Ha a Dharma alapján vizsgáljátok a testeteket, a felhalmozódó és szétszóródó tizennyolc elem[1] közül melyiket tudjátok a testetekként azonosítani? E tekintetben különbségek vannak a szútra-magyarázó és az egyéb iskolák[2] között, de mind rámutatnak arra, hogy a test a kezdettől a végig megragadhatatlan, és hangsúlyozzák, hogy az Út gyakorlásának lényege az egonél-

küliség. Ha az elején felismered ezt az igazságot, az igazi Buddha-út világosan megmutatkozik.

[1] A tizennyolc elem (szkt. dhátu): a hat érzékszerv (szem, fül, orr, nyelv, bőr [tapintás] és tudat), az ezeknek megfelelő hat érzéktárgy, valamint az ezekhez tartozó hat tudatosság.

[2] Azokról az iskolákról van szó, amelyek az írott tanításokon alapulnak, mint pl. a kegon, a tendai, a szanron stb., illetve a zen-iskolákról, amelyek azt hangsúlyozzák, hogy a buddha-tudatot közvetlenül kell megmutatni, szóbeli tanítások használata nélkül.

4 *Egyszer Dógen így tanított:*

– Egy régi böles mondta: „Jó ember társaságában lenni olyan, mint ködben és permetező esőben sétálni. Bár nem ázol bőrig, a ruhád mégis fokozatosan átnedvesedik."[1] Ez azt jelenti, hogy ha megismerkedtek egy jó emberrel, ti magatok is észrevétlenül jobbá váltok.

A régi időkben egy fiú, aki Gutei[2] mester mellett szolgált, anélkül hogy észrevette volna, mikor tanul, és mikor gyakorol, megvalósította az Utat, mert személyes szolgálóként dolgozott a mester mellett, aki hosszú időn át gyakorolt.

A zazen esetében is, ha hosszú ideig gyakoroltok, hirtelen megvilágosodik előttetek a „nagy dolog", és tudni fogjátok, hogy a zazen valóban az igaz kapu [a Buddha-Dharmához].

✦ ✦ ✦

[1] Az idézet az Iszan-kjószakuból (kín. Kuj-san-csing-cö) származik, amelyet Iszan Reijú (kín. Kuj-san Ling-ju) (771–853) írt.

[2] Valahányszor Guteitől (kín. Csü-cse) (IX. sz.) kérdeztek valamit, semmi mást nem tett, csak felemelte az ujját. Egyszer valaki megkérdezte a szolgálóját, hogy mit tanít a mestere. A fiú mesterét utánozva felemelte az ujját. Amikor Gutei meghallotta ezt, levágta a szolgáló ujját. Az sírva rohant el. Gutei azonban utánakiáltott. Amikor visszafordult, Gutei ismét felemelte az ujját. A fiú erre hirtelen megvilágosodott.

5

Katei második évében[1], a tizenkettedik hónap utolsó napjának estéjén Dógen mester engem, Edzsót nevezett ki a Kósó-dzsi kolostor suszójává[2]. Egy kötetlen beszéde[3] után felkért, hogy mint suszó „vegyem fel a legyezőt"[4], és tartsam meg első előadásomat. Én voltam az első suszó a Kósó-dzsiban.

Rövid beszédében Dógen mester az erre az átadási vonalra jellemző Dharma-átadás kérdéséről beszélt:

– Az első pátriárka[5] nyugatról jött, és a Sórin-dzsi templomban élt. Ült szemben a fallal, és várt valakire, akinek átadhatja a Dharmát. Előre látta azt az időt, amikor majd a Dharma virágozni fog. Egy bizonyos év decemberében eljött hozzá Sinkó, hogy az irányítása alatt gyakoroljon. Az első pátriárka tudta, hogy Sinkó a legmagasabb rendű jármű[6] közvetítője, ezért tanította és irányította őt. Mind a ruhát, mind a Dharmát átadta neki. Utódaik országszerte elterjesztették, így az igaz Dharma fennmaradt egészen a mai napig.

Most első alkalommal suszót neveztem ki ebben a kolostorban. Ma megkértem, hogy vegye fel a legyezőt, és tartson beszédet. Ne aggódjatok amiatt, hogy kevesen vagytok ebben a szanghában.

(Edzsóhoz:) Ne törődj vele, hogy kezdő vagy. Funjónál[7] csak hat-hét ember volt, s Jakuszannál[8] is kevesebben voltak tíznél. Ők mégis mind a buddhák és pátriárkák útját gyakorolták. Ők ezt „a kolostorok virágzásának" nevezték.

Gondolj arra, hogy valaki úgy valósította meg az Utat, hogy meghallotta egy bambusz hangját, más pedig úgy, hogy meglátta a virágzó barackfákat.[9] Hogyan lehetne különbséget tenni okos és ostoba bambuszfák között, illúziókban élők és megvilágosodottak között? Hogyan lehetnének felszínesek és mélyek, bölcsek és

buták a virágok között? A virágok minden évben nyílnak, mégsem mindenki éri el a megvilágosodást azáltal, hogy látja őket. Gyakran ütődnek kövek bambuszhoz, mégsem mindenki számára világosodik meg az Út, aki ezt meghallja. Csak szorgalmas, hosszas tanulással és folyamatos gyakorlással lehet megvalósítani az Utat, megvilágítani a tudatot. Ami nem azért történik meg, mert a bambusz hangja különösebben szép, vagy mert a barackvirágok színe rendkívül mély. Bár a bambusz hangja gyönyörű, önmagától nem szólal meg: egy darab cserép kell ahhoz, hogy felkiáltson. Bár a barackvirágok színe csodálatos, nem önmaguktól virágzanak: a tavaszi szellő segítségével nyílnak ki.

Az Út gyakorlásának körülményei is ilyenek. Ez az Út mindannyiunkban benne van, és az, hogy megvalósítjuk-e, a velünk gyakorlók segítségén múlik. Bár minden ember csodálatos, ahhoz, hogy az Utat gyakoroljuk, a szanghához tartozó többi ember erejére is szükségünk van. Ezért tudatotokat egyesítve és elszántságotokat koncentrálva gyakoroljatok, s keressétek az Utat együtt. A jádekőből csak akkor lesz váza, ha csiszolják. Az emberi lény akkor válik jóindulatúvá és bölcsessé, ha finomítják. Melyik drágakő csillog már keletkezésekor? Melyik ember éles eszű kezdettől fogva? Csiszolni és finomítani kell. Tehát ne becsüljétek le magatokat, és ne lazítsatok az Út gyakorlásában.

Egy régi bölcs azt mondta: „Ne pazaroljátok az időtöket hiábavaló dolgokra!" Most én kérdem tőletek: vajon megáll-e az idő, csak mert ti drágának tartjátok? Vagy halad tovább, bármenynyire is siránkoztok miatta? Tudnotok kell, hogy nem az idő az, ami hiábavalóan eltelik, hanem az ember az, aki elfecséreli. Ez azt je-

lenti, hogy az emberi lényeknek az Út gyakorlására kell koncentrálniuk ahelyett, hogy hiábavalóan elfecsérelnék idejüket.

Ezért fogjatok össze a tanulásban és a gyakorlásban. Nem könnyű a Dharmát nekem egyedül fenntartani, ezért kértem meg az új suszót, hogy segítsen nekem. Az Út, amelyet a buddhák és pátriárkák gyakoroltak, ilyen, és mindig ilyen volt. Sokan megvalósították az Utat a Tathágata tanítását követve, de voltak néhányan, akik Ánandán[10] keresztül érték el. Suszó, ne becsüld alá magad, mondván, hogy nem vagy méltó rá. Tarts egy előadást gyakorlótársaidnak Tózan történetéről, a három font szezámmagról![11]

Dógen ezzel lejött ülőhelyéről, ismét megütötték a dobot, és a suszó (én) felvette a legyezőt. Ez volt az első „legyezőfelvétel" a Kósó-dzsiben. Harminckilenc éves voltam.

+ + +

[1] 1236-ban. Egy évvel korábban, 1235 decemberében Dógen adományokat kezdett gyűjteni a szódó építéséhez a Kósó-dzsiben. Az építkezés 1236 októberében fejeződött be. Ez volt Japánban az első hivatalos szódó.

[2] Lásd a III. könyv 5. fejezetének 3. lábjegyzetét.

[3] Sószan, szó szerint „kis összejövetel". A sószant általában az apát szobájában tartották, ilyenkor az apát beszédet mondott; ezzel szemben a daiszan, vagyis a „nagy összejövetel" helye a Dharma-terem volt.
Az Eihei-kórokuban Dógen azt mondja: „A sószan a buddhák és pátriárkák családjának tanítása. Japánban még a nevét sem ismerték. Mondanom sem kell, hogy azt a szokást sem gyakorolták soha, amit jelent. Én húsz évvel ezelőtt vezettem be, és kezdtem el gyakorolni."

[4] Jap. hinpocu. A legyező felvétele. Azt jelenti, hogy a suszó vagy más rangidős szerzetes tart előadást az apát helyett.

Azért hívják így, mert aki az előadást tartja, az veszi fel az apát legyezőjét.

[5] A kínai zen első pátriárkája, azaz Bodaidaruma (kín Pu-ti-ta-mo, szkt. Bódhidharma) (346–495 vagy ?–536). Ő juttatta el a Dharmát Indiából Kínába. A legenda szerint Bódhidharma találkozott a Rjó- (kín. Liang-) dinasztiabeli Butei (kín. Vu-ti) (502–549) császárral, majd a Sórin-dzsi (kín. Sao-lin) kolostorba ment, ahol kilenc éven át gyakorolta a zazent. Ez idő alatt kereste fel Sinkó (kín. Sen-kuang), aki a tanítványául szegődött, majd Taiszo Eka (kín. Ta-cu Hujko) néven ő lett a második pátriárka.

[6] A zen-szerzetesek a valóságot a legmagasabb rendű járműnek nevezik, mert meghaladja a hínajána és a mahájána közötti megkülönböztetést.

[7] Funjó Zensó (kín. Fen-jang San-csao) (947–1024) kínai mester a rinzai-iskolában.

[8] Jakuszan Igen (kín. Jao-san Vej-jen) (751–834) Szekitó Kiszentől kapta meg a Dharma-átadást.

[9] Lásd a II. könyv 26. fejezetének 1. lábjegyzetét.

[10] Ánanda Buddha tíz nagy tanítványának egyike volt. Több mint húsz éven át szolgálta mesterét, és minden beszédét megőrizte emlékezetében. Buddha halála után az összes beszédet emlékezetből felidézte, és később ezeket szútragyűjteménybe szerkesztették.

[11] Tózan Suso (kín. Tung-san Sou-csu) (910–990) Unmon Bunen (kín. Jün-men Ven-jen) (864–949) tanítványa volt. Egyszer egy szerzetes megkérdezte tőle: „Mi a Buddha?" Tózan azt felelte: „Három font szezámmag."

Egyszer Dógen így tanított:

– Egy világi ember azt mondta: „Ki ne akarna szép ruhákat? Ki ne szeretné a különleges illatokat? Ugyanakkor azok az emberek, akik az Út tanulmányozására vágynak, a hegyek közé vonulnak, a szabad ég alatt alszanak, tűrik a hideget és az éhezést. Ne gondoljátok, hogy a régiek nem szenvedtek. Ők is elviselték a szenvedést, hogy kövessék az Utat. A későbbi generációk hallották ezt, és tiszteltték az Utat, tiszteletben tartották elődeink erényeit."

Még a világi emberek között is akadnak ilyen bölcsek. Akik Buddha útját gyakorolják, nem eshetnek abba a hibába, hogy más legyen a hozzáállásuk. A régieknek sem voltak csupa aranyból a csontjaik. Buddha kortársai sem voltak mind a Dharma legmagasabb rendű közvetítői. Az előírások szövegei[1] szerint többféle szerzetes létezik. Egyeseknek hihetetlenül gonosz a tudata. Ugyanakkor írva van, hogy végül mégis mindannyian megvalósították az Utat, és arhatokká[2] váltak. Tehát még ha alantas gondolkodásúak és alacsonyabb rendűek vagyunk is, akkor is azonnal fel kell ébresztenünk a bódhi-tudatot, s meg kell értenünk, hogy ha így teszünk, és gyakorolunk, biztosan meg fogjuk valósítani az Utat. A régieknek fájdalmat és hideget kellett elviselniük, mégis gyakoroltak a gyötrelmek közepette. Mai tanítványok! Még ha fizikai fájdalmat vagy lelki gyötrelmeket kell is elszenvednetek, kényszerítsétek magatokat az Út gyakorlására!

✦ ✦ ✦

[1] Szkt. Vinaja-pitaka (Az előírások kosara). A buddhista kánon (szkt. Tripitaka, Hármas kosár) három része (szútra, sásztra

és vinaja) közül az egyik. Az előírások szövegei viselkedési szabályokat és azok indoklását vagy szükségességét magyarázó történeteket tartalmaznak. Valahányszor a tanítványok hibát követtek el, azok jövőbeni elkerülése érdekében Buddha szabályokat alkotott.

[2] Kín. lo-han, jap. rakan vagy arakan. Olyan szent, aki lerombolt minden gonosz vágyat önmagában, és elérte a megszabadulást a szamszára világából.

Dógen tanította:

– Az Út gyakorlói! Annak, hogy nem éritek el a megvilágosodást, az az oka, hogy ragaszkodtok régi nézeteitekhez. Azt sem tudjátok, ki tanította nektek, és azt gondoljátok, hogy a „tudat" csupán agyatok funkciója – a gondolkodás és a megkülönböztetés. Amikor azt mondom nektek, hogy a tudat nem más, mint a fű és a fák[1], nem hiszitek el. Amikor Buddháról beszéltek, azt gondoljátok, hogy Buddhának különféle fizikai jellemzőkkel kell rendelkeznie, és sugárzó dicsfény veszi körül. Ha azt mondom, hogy Buddha törött cserép és kavics[2], el vagytok képedve. Azokat a nézeteket, amelyekhez ragaszkodtok, sem apátok nem hagyta rátok, sem anyátok nem tanította nektek. Minden különösebb ok nélkül hisztek bennük. Ez annak az eredménye, hogy hosszú időn keresztül hallgattátok, amit az emberek mondtak. Ezért, mivel ez a buddhák és pátriárkák határozott szava, amikor azt halljátok, hogy a tudat nem más, mint a fű és a fák, meg kell értenetek, hogy a fű és a fák nem mások, mint a tudat, és ha azt halljátok, hogy Buddha cserép és kavics, akkor el kell hinnetek, hogy a cserép és a kavics nem más, mint Buddha. Így, ha meg tudjátok reformálni kötődéseiteket, képesek lesztek megvalósítani az Utat.

Egy régi bölcs azt mondta: „Bár a nap és a hold fényesen ragyog, a lebegő felhő eltakarja őket. Bár az orchideafürtök mindjárt virágba borulnak, az őszi szél elszárítja őket." Ez a Dzsógan-szeijóban[3] található, amely egy bölcs királyt hasonlít össze rossz miniszterei vel. Másképpen fogalmazva: „Még ha el is takarják a napot és a holdat, a lebegő felhők nem maradnak

sokáig. Ha el is szárítja a virágokat az őszi szél, újra virágba fognak borulni." Ha a király elég bölcs, nem fordul más irányba, hiába rosszak a miniszterei. Ennek ugyanígy kell lennie a Buddha-út fenntartásában is. Nem számít, hogy milyen kártékony vélemények jelennek meg, ha hosszú időn keresztül rendíthetetlenül gyakoroltok, a felhők eltűnnek, és az őszi szelek elcsitulnak.

✦ ✦ ✦

[1] A Zekkan-ronban (kín. Jüe-kuan-lun, Párbeszéd a kialvás szemléléséről) található egy dialógus a fűről és a fákról:

A Kapu megkérdi: „Az Út csak a spirituális testben van? Vagy a fűben és a fákban is?"

A Megvalósítás azt feleli: „Nincs olyan hely, amelyet az Út ne hatna át."

[2] Nanjó Ecsú és egy szerzetes között zajlott le a következő párbeszéd. A szerzetes megkérdezte: „Mi az ősi buddha tudata?" A mester azt felelte: „Kerítések, falak, törött cserepek és kavicsok."

[3] A Dzsógan-szeijó (kín. Cseng-kuan-cseng-jao) egy tízkötetes gyűjtemény a Taiszó császár és miniszterei között lezajlott vitákról. Japánban is tanulmányozták a nemességhez és a szamuráj-klánokhoz tartozó családok gyermekei.

Egy alkalommal Dógen így tanított:

– Az Út gyakorlói! Amikor kezdők vagytok, akár felébredt bennetek a bódhi-tudat, akár nem, alaposan olvassátok el és tanulmányozzátok az írásokat, a szútrákat és a sásztrákat[1].

8

Bennem először azért ébredt fel a bódhi-tudat, mert felismertem az állandótlanságot. Sok helyet látogattam végig közel s távol, hogy igaz tanítót találjak, és végül elhagytam a Hiei-hegyi kolostort, hogy az Utat gyakoroljam. Így jutottam el a Kennin-dzsibe, s ott is telepedtem le. Az alatt az idő alatt, amíg nem találtam igaz tanítóra, sem jó gyakorlótársakra, össze voltam zavarodva, és kártékony gondolataim támadtak.

Először is a tanáraim azt tanították, hogy olyan keményen tanuljak, mint az elődeink, hogy bölcs legyek, az udvarnál megismerjenek, és híres legyek az egész országban. Ezért amikor a tanításokat tanulmányoztam, azt gondoltam, hogy olyan leszek, mint ennek az országnak a bölcsei vagy azok, akik daisi[2] vagy hasonló címet nyertek el.

Amikor elolvastam a Kószódent[3], a Zokukószódent és hasonlókat, s tanulmányoztam a kiváló szerzetesek és a Buddha-Dharma követőinek életét Kínában, mást láttam, mint amit a tanáraim tanítottak. Azt is kezdtem megérteni, hogy azt a fajta gondolkodást, amit elsajátítottam, egyik szútrában, sásztrában és életrajzban sem becsülik semmire, sőt gyűlölik. Végül ráébredtem az igazságra, hogy még ha dicsőségre vágyom is, akkor is jobb, ha a régi bölcsek és komoly emberek előtt kicsinek érzem és szégyellem magam, mint ha a mai alacsonyabb rendű emberek nagyra értékelnek.

Ha valakivel egyenrangú akarok lenni, jobb, ha a régi kiváló indiai és kínai elődök előtt szégyellem magam, és azon dolgozom, hogy hozzájuk legyek hasonló. Tehát a mennyei és láthatatlan lényekhez, buddhákhoz és bódhiszattvákhoz akarom mérni magam.

Miután ezt az igazságot felismertem, úgy tekintettem azokra, akik ebben az országban „nagy tanító" és hasonló címekkel rendelkeznek, mint a szennyre vagy a törött cserepekre. Teljesen megreformáltam korábbi gondolkodásomat. Nézzétek meg Buddha életét! Elhagyta a trónt, és a hegyek közé, az erdőbe vonult. Egész életében koldulta az élelmét, még akkor is, amikor már megvalósította az Utat.

Az előírások szövegei között szerepel[1]: „Tudván, hogy az otthon nem otthon, elhagyta az otthonát, és otthontalan szerzetes lett."

Egy régi bölcs mondta: „Ne légy öntelt, és ne tekintsd magad egyenrangúnak a legmagasabb rendű bölcs emberekkel. Ugyanakkor ne is értékeld le magad, és ne tekintsd magad alacsonyrendűnek sem."

Ez azt jelenti, hogy mindkettő egyfajta önteltség. Lehet, hogy most magas beosztásban vagytok, de ne feledjétek, hogy elbukhattok. Talán most biztonságban vagytok, de emlékezzetek rá, hogy veszélybe kerülhettek. Bár ma életben vagytok, ne gondoljátok azt, hogy holnap is szükségszerűen életben lesztek. A halál veszélye állandóan ott lebeg a fejetek fölött.

✦ ✦ ✦

[1] Szútra-kommentárok (lásd a IV. könyv 6. fejezetének 1. lábjegyzetét).

[2] Nagy tanító. Kínában és Japánban a császárok által adomá-

nyozott tiszteletbeli cím.

[3] Kín. Kao-szeng-csuan (Híres szerzetesek életrajzai). Lásd az I. könyv 1. fejezetének 1. lábjegyzetét.

[4] A Makásógiricu (szkt. Mahászanghika-vinaja, kín. Mo-ho-szeng-csi-lü, A mahászanghika-iskola előírásai) tizennegyedik fejezetében.

9 *Dógen így tanított:*

– A tudatlan emberek érzéketlenül gondolkodnak és beszélnek. Dolgozik ebben a templomban egy idős szerzetesnő. Úgy tűnik, hogy most szégyelli magát alantas helyzete miatt, és gyakran beszél a többieknek arról, hogy régen felsőbb osztályhoz tartozó úrhölgy volt. Még ha hisznek is neki, ebben akkor sincs semmiféle érdem. Teljesen értelmetlen.

Úgy gondolom, hogy mindenkiben megvan a hajlam, hogy hasonló érzéseket tápláljon. Ezek az érzelmek azonban világosan mutatják a bódhi-tudat hiányát. Az ilyen gondolkodásmódot meg kell reformálni, és együttérzőbbé kell válni.

Van egy bizonyos világi szerzetes[1] is, akiből teljesen hiányzik a bódhi-tudat. Mivel közeli barátságban vagyok vele, szeretném azt mondani neki, hogy imádkozzon a buddhákhoz és az istenekhez, hogy felébredjen benne a bódhi-tudat. Ettől viszont egészen biztosan dühbe gurul majd, és lehet, hogy ez a barátságunkba kerül. Ha azonban nem sikerül felébresztenem benne a bódhi-tudatot, semmi értelme annak, hogy közeli barátok legyünk.

+ + +

[1] A „világi szerzetesek" kifejezés a njúdó (aki az Útra lépett) szó fordítása, ami olyan személyt jelöl, akit felavattak, és szerzetes lett, de otthon él a családjával.

10

Egy alkalommal Dógen így tanított:

– Van egy régi mondás: gondolkodj háromszor, mielőtt megszólalsz. Ez azt jelenti, hogy mielőtt valamit megtennétek vagy kimondanátok, gondoljátok végig háromszor. A régi konfuciánus bölcs azt akarta ezzel mondani, hogy miután háromszor meggondoltátok, és mind a háromszor helyesnek találtátok, csak akkor mondjátok ki vagy tegyétek meg. Amikor a kínai bölcsek azt mondják, hogy háromszor gondoljátok meg a dolgokat, valójában úgy értik, hogy sokszor. Fontoljátok meg, mielőtt beszéltek, gondolkodjatok el rajta, mielőtt megteszitek. Ha mindannyiszor helyesnek ítéltétek, amikor gondolkodtatok a dolog felől, akkor mondjátok ki vagy tegyétek meg.

A zen-szerzeteseknek is ilyennek kell lenniük. Mivel abban, amit gondoltok vagy tesztek, tudtotokon kívül lehet valami rossz, először azon gondolkodjatok el, hogy összhangban van-e a Buddha-úttal, vagy nincs, és fontoljátok meg, hasznos-e magatok és mások számára. Gyakorlók, ha kitartotok e hozzáállás mellett, akkor szándékotok sohasem fog Buddha akaratával szembekerülni, amíg csak éltek.

Amikor először beléptem a Kennin-dzsibe, a szanghában minden szerzetes legjobb képességei szerint óvta testét, száját és tudatát a gonosz cselekedetektől, s szilárdan elhatározta, hogy nem tesz és nem mond semmit, ami rossz lenne a Buddha-út szempontjából, vagy ártana másoknak. Eiszai apát halála után, amíg erényeinek hatása még fennállt, a szerzetesek ilyenek voltak. Manapság már senkinek sincs ilyen hozzáállása.

Nektek, mai gyakorlóknak, tudnotok kell ezt. Ha valami egyértelműen hasznos nektek, másoknak és a

Buddha-útnak is, akkor el kell felejtenetek saját egoisztikus éneteket, és azt kell mondanotok, csinálnotok. Ne mondjatok és ne tegyetek semmit, ami értelmetlen. Amikor idősebb szerzetesek mondanak vagy tesznek valamit, a fiatalabbaknak nem szabad félbeszakítaniuk őket. Ezt a szabályt Buddha fektette le. Jól gondoljátok meg.

Még a világi emberekben is megvan az az elhatározás, hogy elfelejtsék saját magukat, és az Útra gondoljanak. Réges-régen élt egy ember Csó[1] országában, akit Rin Sódzsónak[2] hívtak. Bár alantas születésű volt, bölcsessége miatt Csó királyának szolgálatába állították, hogy az ország ügyeit intézze.

Egyszer a király követeként el kellett vinnie Sin[3] országába egy darab jádét, amelyet Csó-hekinek[4] neveztek. Mivel Sin királya azt mondta, hogy tizenöt várost hajlandó odaadni azért a jádéért, Sódzsót küldték, hogy vigye el. A többi miniszter azonban összeesküvést szőtt ellene: „Ha ezt a drágakövet egy olyan alacsony származású ember szállítaná, mint Sódzsó, akkor úgy tűnhetne, hogy az országban senki másra nem lehet rábízni. Ez szégyen lenne ránk nézve. A későbbi generációk lenéznének bennünket. Útközben meg kell ölnünk, és el kell lopnunk tőle a jádét."

Valaki titokban elárulta ezt Sódzsónak, és azt tanácsolta, hogy ne vállalja a küldetést, mentse az életét.

Sódzsó azonban így felelt: „Nem félek elvállalni. Számomra öröm, hogy a későbbi generációk úgy fognak ismerni, mint Sódzsót, a király küldöttét, akit gonosz miniszterek megöltek úton Sin felé a jádéval. Lehet, hogy megölnek, de a nevem mint bölcs emberé fog fennmaradni."

Ezután elindult Sin felé. Amikor a miniszterek meghallották a megjegyzését, azt gondolták: „Nem ölhetünk meg egy ilyen embert." S felhagytak az összeesküvéssel.

Végül Sódzsó találkozott Sin királyával, és átadta neki a jádét. Azonban észrevette, hogy Sin királya nem akarja odaadni cserébe a tizenöt várost. Ezért kieszelt egy tervet, és így szólt:

„Ezen a jádén van egy repedés. Megmutatom."

Azzal elvette a jádét, és így folytatta:

„A viselkedéséből, felség, úgy látom, hogy vonakodik odaadni a tizenöt várost. Ha így van, összetöröm ezt a jádekövet azon a bronzoszlopon!"

Fenyegetően, dühös szemekkel nézett a királyra, és a bronzoszlop felé indult, mintha tényleg össze akarná törni a jádekövet. Sin királya erre így kiáltott fel: „Ne törje össze a követ! Megadom a tizenöt várost. Tartsa magánál a jádét, amíg intézkedem."

Sódzsó ezután az egyik emberével titokban visszavitette a követ saját hazájába. Később Csó és Sin királya találkozott egy mulatságon egy Mencsi[5] nevű helyen. Csó királya jól hárfázott. Amikor Sin királya megkérte, hogy játsszon valamit, eleget tett a kérésnek, anélkül hogy Sódzsóval megbeszélte volna. Amikor Sódzsó meghallotta ezt, dühbe gurult, mert királya engedelmeskedett a másik királynak, és így szólt:

„Én majd ráveszem Sin királyát, hogy fuvolázzon."

Azzal odament hozzá:

„Felség, Ön kiválóan fuvolázik. Csó királya nagyra értékelné, ha hallhatná. Kérem, játsszon valamit!"

Sin királya nemet mondott, egyik tábornoka pedig a kardja után nyúlt, és Sódzsóra rontott. Sódzsó olyan

dühödt tekintettel nézett rá, hogy a tábornok megijedt, és visszavonulót fújt, anélkül hogy a kardját kihúzta volna. Sin királya végül hajlandó volt fuvolázni.

Később Sódzsó lett a főminiszter, és ő irányította az ország ügyeit. Egyszer egy másik miniszter, aki irigyelte Sódzsót magasabb pozíciója miatt, megpróbálta megölni őt. Sódzsó elszökött, és bujkált előle. Úgy látszott, félelmében szándékosan kerül minden találkozást a miniszterrel, még a királyi udvarban is. Sódzsó egyik követője azt mondta neki:

„Nem lenne nehéz megölni ezt a minisztert. Miért bujkálsz előle félelmedben?"

Sódzsó így felelt:

„Nem félek tőle. A szememmel legyőztem Sin tábornokát. Magától a királytól visszaszereztem a jádét. Természetesen megölhetném a minisztert. A seregek felállítása és a csapatok gyűjtése azonban arra való, hogy országunkat megvédjük ellenségeinktől. Nekünk az ország minisztereiként az a feladatunk, hogy megvédjük az országot. Ha mi ketten veszekedni és harcolni kezdünk egymással, valamelyikünk végül meghal. Akkor erőnk fele odavész. Ha ez megtörténik, a szomszédos országok örvendezni fognak, és biztosan megtámadnak bennünket. Ezért azt remélem, hogy mindketten sértetlenek maradunk, hogy együtt védhessük országunkat. Ezért nem harcolok ellene."

Amikor a miniszter erről tudomást szerzett, elszégyellte magát, és felkereste Sódzsót, hogy elmondja, megbánta, amit tett. Ezután együtt dolgoztak az ország irányításán.

Sódzsó elfelejtette önmagát, és megvalósította az Utat. Ha ki akarunk tartani a Buddha-út mellett,

ugyanilyen hozzáállással kell rendelkeznünk. Jobb meghalni az Útért, mint nélküle élni.

[1] Csó (kín. Csao) a háborúskodó államok időszakában (Kr. e. 465–221) a hét legerősebb ország egyike volt.

[2] Kín. Lin Hsziang-zsu.

[3] Kín. Csao-pi, vagyis Csao jádéja. A heki egy kerek, lapos jádedarab, közepén lyukkal, amelyet a régi Kínában szertartási célokra használtak.

[4] Kín. Csin. A Kínát Kr. e. 221-ben egyesítő dinasztia.

[5] Kín. Mien-csi.

11

Dógen így tanított:

– Nehéz megmondani, hogy mi jó, és mi rossz. A világi emberek azt mondják, hogy selyembrokát ruhákat és hímzéseket viselni jó, durva szövetből és eldobott rongyokból készült ruhát pedig nem jó. A Buddha-Dharmában az utóbbi a jó és tiszta, az arannyal meg ezüsttel hímzett, fényűző ruhák viselése pedig rossz és szennyes dolog. Ugyanígy minden egyéb is épp ellenkezőleg van.

Az én esetemben, mivel időnként írok verseket és prózát, néhány világi ember dicsér, mondván, hogy ez rendkívüli. Vannak azonban néhányan, akik kritizálnak amiatt, hogy ismerem ezeket a dolgokat, annak ellenére, hogy szerzetes vagyok, aki elhagyta az otthonát, és az Utat tanulmányozza. Legvégül mit válasszunk mint jót, és mivel hagyjunk fel mint rosszal?

Az egyik írásban ez szerepel: „Ha dicsérnek, és tiszta dolgokhoz tartozol, az jó; ha lenéznek, és tisztátalan dolgokhoz tartozol, az rossz." Az is le van írva: „Azokat a dolgokat, amelyek szenvedést hoznak, rossznak nevezzük, azokat, amelyek örömöt okoznak, jónak."

Ilyen módon pontosan, részletesen megállapíthatjuk és kiválaszthatjuk azt, ami valóban jó, s gyakorolhatjuk, láthatjuk és elvethetjük azt, ami valóban rossz. Mivel a szangha a tisztaság birodalmából[1] születik, azok a dolgok tekinthetők jónak és tisztának, amelyek nem ébresztenek emberi vágyakat.

+ + +

[1] Az illuzórikus vágyak szennyétől való mentesség birodalma.

Dógen tanította:

12

– Sok világi ember így beszél: „Én vágyom az Út gyakorlására, de a világ utolsó időszakát éljük, és az én képességeim gyengék. Nem vagyok képes arra, hogy elviseljem a Dharmának megfelelő, előírásos gyakorlást. Valami könnyebb módszert szeretnék találni, amely által kapcsolatba kerülhetek Buddhával, és a következő életemben elérhetem a megvilágosodást."

Ez teljesen hibás gondolkodás. Az idő három részre osztása – az igaz Dharma, a Dharma látszata és a Dharma utolsó időszaka – csak provizórikus segédeszköz. A szerzetesek Buddha idejében sem voltak feltétlenül kiválóak. Akadt néhány hihetetlenül alávaló, és voltak rossz képességűek is. Ezért Buddha különböző szabályokat alakított ki a rossz és a gyenge képességűek számára. Kivétel nélkül mindenki a Buddha-Dharma hordozója. Soha ne gondoljátok azt, hogy ti nem vagytok azok. De csak akkor fogjátok bizonyosan megvalósítani, ha a tanítások szerint gyakoroltok. Mivel van tudatotok, meg tudjátok különböztetni a jót a rossztól. Van kezetek és lábatok, tehát semmitek sem hiányzik ahhoz, hogy gassót[1] csináljatok, vagy járjatok. Következésképpen a Buddha-Dharma gyakorlása során ne törődjetek azzal, hogy képesek vagytok-e rá, vagy sem. Az emberi világban élő lények mind a Buddha-Dharma edényei. Ha állatnak vagy valami másnak születtetek volna, ez nem lenne lehetséges. Az Út gyakorlói! Soha ne gondoljatok arra, hogy majd holnap gyakoroltok. Buddhát követve gyakoroljatok csak ma, ebben a pillanatban.

✦ ✦ ✦

[1] Összetett tenyérrel végzett üdvözlés.

13

Dógen tanította:

– A világi emberek között úgy tartják, a vár attól omlik össze, hogy suttogni kezdenek a falai között. Azt is szokták mondani, hogy ha egy házban kétféle vélemény létezik, egy gombostűt sem lehet venni. Ha a vélemények nem ütköznek, akár aranyat is lehet vásárolni.

Tehát még a világi embereknek is az a véleményük, hogy a háztartás fenntartásához vagy a vár megvédéséhez a tudat egységessége szükséges. Ha hiányzik az egység, a ház vagy a vár előbb-utóbb hanyatlásnak indul. A szerzeteseknek, akik elhagyták az otthonukat, hogy egyetlen mester irányítása alatt gyakoroljanak, még sokkal inkább képeseknek kell lenniük olyan összhangba kerülni, ahogy a tej és a víz összekeveredik. Ezenkívül létezik a harmónia hat útjának előírása[1] is. Ne rendezzetek be saját szobát, ne gyakoroljátok az Utat elkülönülve, sem fizikai, sem szellemi értelemben. Életünk ebben a kolostorban olyan, mintha ugyanabban a hajóban kelnénk át az óceánon. Tudatunknak egységesnek kell lennie, ugyanolyan módon kell viselkednünk, tanácsot kell adnunk egymásnak, hogy kijavíthassuk egymás hibáit, követnünk kell a többiek jó ötleteit, és egyetlen célt szem előtt tartva gyakorolnunk kell az Utat. Buddha ideje óta így gyakorolnak az emberek.

✦ ✦ ✦

1 A Jóraku-kjóban (kín. Jing-luo-csing, Gyöngyfűzér-szútra) szerepelnek: a három cselekvés – a testé, a szájé és a tudaté – egysége, vagyis ezeknek ugyanazokat a szabályokat kell betartaniuk, ugyanazzal az éleslátással kell rendelkezniük, és ugyanazt a gyakorlást kell folytatniuk.

Dógen tanította:

14

– Amikor a Jógi-hegyen élő Hóe[1] zen-mester apát lett, a templom állapota igen leromlott volt, és a szerzetesek gondban voltak. Ezért az egyik tisztviselő azt javasolta, hogy újítsák fel. A mester azt felelte: „Igaz, hogy az épület omladozik, de biztosan jobban lehet benne zazent gyakorolni, mint a földön vagy egy fa alatt. Ha az egyik része tönkrement, és beázik, majd átköltözünk oda zazent gyakorolni, ahol nincs beázás. Ha a szerzetesek meg tudnának világosodni attól, hogy épületet emelnek, akkor aranyból és drágakövekből kellene építenünk egyet. A megvilágosodás nem attól függ, hogy az épület jó vagy rossz. Csak attól függ, hogy milyen szorgalmasan gyakoroljuk a zazent."

Másnap, hivatalos beszéde során pedig így szólt: „Most lettem a Jógi-kolostor apátja. A falak és a tető tele van repedésekkel és lyukakkal. A padlót a hó gyöngyszemei borítják. A szerzetesek a hidegtől a válluk közé húzzák a fejüket, és sóhajtoznak a sötétben." Némi szünet után így folytatta: „Ez a régi bölcsekre emlékeztet engem, akik a fák alatt ültek."

Nemcsak a Buddha-úton, hanem a politikában is vannak, akik így gondolkodnak. A Tó-dinasztiához tartozó Taiszó császár sem épített magának új palotát.

Rjúge[2] így vélekedett: „Ahhoz, hogy az Utat tanulmányozhasd, először is meg kell tanulnod a szegénységet. Ha már megtanultad, és szegény lettél, bensőséges viszonyba kerülsz az Úttal." Sákjamuni idejétől egészen napjainkig nem tudok olyanról az Út igaz keresői között, aki jelentős vagyonnal rendelkezett volna.

\+ + +

[1] Jógi Hóe (kín. Jang-csi Fang-huj) (992–1049) Szekiszó Szoen (kín. Si-suang Csu-jüan) (986–1039) utódja, a rinzai-iskola jógi (kín. jang-csi) ágának alapítója. Utódai vezették be a kóan gyakorlatát.

[2] Rjúge Kodon (kín. Lung-ja Csü-tun) (835–923) Tózan Rjókainak (kín. Tung-san Liang-csie) (807–869) volt a tanítványa, akinek nevéhez a szótó-iskola megalapítása fűződik.

15

Egyszer egy látogatóba érkező szerzetes megkérdezte:

– Manapság úgy lehet visszavonulni a világból[1], hogy előre gondoskodunk az élelemről és egyéb szükséges dolgokról, hogy később ne kelljen miattuk aggódnunk. Ez nyilvánvaló dolog, mégis szükséges az Út gyakorlásához. Zavarja gyakorlásunkat, ha hiányzik. Annak alapján, amit a gyakorlásodról hallottam, te nem teszel ilyen előkészületeket, és mindent a végzetre bízol. Ha ez valóban így van, később gondjaid lesznek, nem? Mit gondolsz erről?

Dógen így felelt:

– Mindennek, amit teszek, megvannak az előzményei. Nem saját, személyes nézeteimre támaszkodom. A buddhák és pátriárkák Indiában és Kínában mind így éltek. A fehér haj[2] áldásai soha nem merülnek ki.

✦ ✦ ✦

[1] Lásd a II. könyv 11. fejezetének 3. lábjegyzetét.

[2] Szkt. úrná. Utalás Buddha harminckét ismertetőjegyének egyikére, a homlokán lévő tincsre, amelyről azt tartják, hogy állandóan csodálatos fényt sugárzott. Dógen valójában arra céloz, hogy minden felajánlás, amely az emberektől vagy a természettől származik, nem más, mint Buddha öröksége.

16

Dógen tanította:

– A következő történetet valakitől hallottam, és nem tudom, igaz-e, vagy sem. A néhai Dzsimjóin tanácsnoktól[1], aki világi szerzetes volt, egyszer elloptak egy értékes kardot. A csínytevő az egyik csatlósa volt. A többi harcos letartóztatta, és a tanácsnok elé vitte. Dzsimjóin így szólt: „Tévedés történt. Ez nem az én kardom." Azzal visszaadta a kardot a harcosnak.

Bár semmi kétség nem volt afelől, hogy a kard az övé, mégis visszaadta, mert nem akarta megszégyeníteni a katonát. Ezt mindenki tudta, a helyzet mégis gond nélkül végződött. A tanácsnok leszármazottainak is jól ment a soruk. A világi emberek között szintén vannak olyanok, akiknek ilyen nagy a szívük.

Egy szerzetesnek mennyivel inkább ilyen hozzáállással kell rendelkeznie! Mivel magától értetődik, hogy a szerzetesnek nincs vagyona, neki a bölcsességét és erényeit kell kincsekként kezelnie. Még amikor valaki olyan rosszat cselekszik, ami a bódhi-tudattal szemben áll, akkor sem szabad közvetlenül kritizálni és gonosznak ítélni az illetőt. Ehelyett ügyes eszközöket kell találni, és úgy kell beszélni, hogy ne dühítsük fel az embereket.

Azt mondják, ha a Dharmát erőszakosan fejezik ki, nem marad fenn sokáig. Amikor leszidsz valakit, még ha ez a Dharmával összhangban van is, ha durva szavakat használsz, a Dharma nem lesz jelen sokáig.

Egy gyengébb képességekkel rendelkező, kicsinyes ember, ha nyers szavakkal kritizálják, hamar dühbe gurul, és a szégyenével kezd foglalkozni. Nem olyan, mint egy csodálatos, nagylelkű ember. A nagylelkű ember, még ha megütik, akkor sem gondol arra,

hogy bosszút álljon. Országunkban most nagyon sok kicsinyes ember él. Nagyon óvatosnak kell lennünk.

✦ ✦ ✦

[1] Icsijó Motoie (1132–1214).

V. könyv

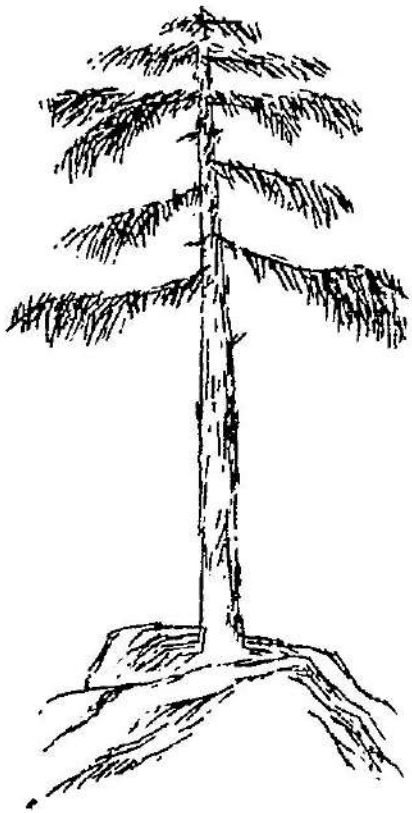

Egyszer Dógen így tanított:

– Amikor a Buddha-Dharmáról van szó, ne kíméld testi létezésedet. Még a világi emberek is, amikor hisznek valamiben, hűségesek és egyenesek, s családjukkal sem törődve feláldozzák az életüket. Az ilyen embereket hűséges miniszterekeknek vagy bölcs embereknek nevezik.

A régi időkben, amikor a Kan-dinasztiához tartozó Kószo[1] hadat üzent egy szomszédos országnak, egyik miniszterének édesanyja az ellenséges országban élt. A császári hadsereg tisztségviselői arra gyanakodtak, hogy a miniszter esetleg kettős játékot űz. A császár is félt, hogy minisztere átáll az ellenséghez az édesanyja miatt, ami a háború elveszítéséhez vezetett volna.

Ugyanakkor azonban a miniszter édesanyja is gondolt arra, hogy fia esetleg árulást követ el miatta, és figyelmeztette: „Ne áruld el miattam a hazádat! Ha életben maradok, lehet, hogy meg kell majd osztanod a hűségedet köztem és a hazád között."

Az asszony egy karddal megölte magát. Mivel a fia soha nem viselkedett kétszínűen, azt mondják, hogy hűségesen és szilárd eltökéltséggel feladatainak szentelte életét a háború során.

Ennek még inkább így kell lennie a zen-szerzetesek esetében, akik a Buddha-utat akarják gyakorolni. Amikor semmilyen megosztottság nincs a szívedben, akkor igazán összhangban vagy a Buddha-úttal.

A Buddha-út gyakorlói között lehetnek olyanok, akikben kezdettől fogva, önmagától megvan az együttérzés és a bölcsesség. De mások is megvalósíthatják az Utat, akikből hiányzik ez a két tulajdonság, ha komolyan gyakorolnak. Csak félre kell dobniuk a testet

és a tudatot, a Buddha-Dharma hatalmas óceánjának kell szentelniük magukat, mindent a Buddha-Dharma tanításaira kell bízniuk, és fel kell számolniuk elfogult személyes nézeteikhez való ragaszkodásukat.

Amikor a Kan-dinasztia alapítója uralkodott, egy bölcs miniszter megjegyezte: „A politikában uralkodó zűrzavar felszámolása olyan, mint egy összecsomózott kötél kibogozása. Nem szabad kapkodni vele. Először alaposan meg kell vizsgálni a csomót, és csak azután kell meglazítani."

A Buddha-úttal ugyanez a helyzet. Először mélyrehatóan meg kell érteni az Út alapelveit, és azután el kell kezdeni gyakorolni. A Dharma-kaput csak akkor érthetitek meg alaposan, ha erős bódhi-tudattal rendelkeztek. Nem számít, hogy milyen intelligensek és éles eszűek vagytok, ha nincs bennetek bódhi-tudat, nem szabadultok meg az énközpontúságtól, s nem vagytok képesek felhagyni a dicsőség és a haszon utáni vággyal, nem lesztek képesek sem az Út emberévé válni, sem a valóságot megérteni.

✦ ✦ ✦

[1] Kószo (kín. Kao-cu) (Kr. e. 206 és 195 között uralkodott) volt a Kan- (kín. Han-) dinasztia (Kr. e. 206-tól Kr. u. 8-ig) alapítója. A történet Órjóról (kín. Vang-ling) és anyjáról szól.

Dógen tanította:

– Az Út követői! Ne személyes érdekből tanulmányozzátok a Buddha-Dharmát, hanem egyedül a Buddha-Dharma kedvéért. Ennek leghatékonyabb módja, ha semmit sem meghagyva félredobjátok testeteket és tudatotokat, s a Buddha-Dharma hatalmas óceánjának szentelitek magatokat. 2

Ezt jótól és rossztól nem zavartatva, a saját nézeteitekbe való kapaszkodás nélkül – még akkor is, ha nehéz megtenni és elviselni – meg kell tennetek, mert a Buddha-Dharma erre kényszerít benneteket. Ha valamit tényleg meg akartok tenni, de az a Buddha-Dharmával nincs összhangban, fel kell hagynotok vele. Soha ne várjátok, hogy valamilyen jutalmat kaptok a Buddha-út gyakorlásáért. Ha egyszer elindultatok a Buddha-út irányába, soha ne nézzetek vissza saját magatokra. Folytassátok a gyakorlást, ahogyan a Buddha-Dharma szabályai előírják, és ne ragaszkodjatok személyes nézetekhez.

A múltbéli gyakorlók példái is mind ilyenek. Amikor már semmit sem keresel saját megkülönböztető tudatod alapján, nagyszerű békében és örömben[1] fogsz élni.

A világi emberek között azok, akik soha nem voltak mások társaságában, és saját családjukban nőttek fel, úgy viselkednek, ahogy akarnak, és saját vágyaik kielégítését tartják a legfontosabbnak. Soha nem törődnek mások véleményével, és nem törődnek azzal, hogy mások hogyan éreznek. Az ilyen emberek mindig rosszak. Az Út gyakorlása során is vigyáznotok kell ezzel a dologgal. Legyetek együtt a többiekkel, és kövessétek tanítótokat anélkül, hogy személyes

véleményt alakítanátok ki. Ha folytatjátok gondolkodásotok megreformálását, könnyen az Út emberévé válhattok.

Az Út gyakorlása során először is a szegénységet kell megtanulnotok. Mondjatok le a dicsőségről és a haszonról, ne hízelegjetek senkinek, és hagyjatok fel mindenféle világi üggyel. Így biztosan sikerül az Út jó gyakorlóivá válnotok. A nagy Szung-Kínában minden kiváló szerzetes szegény volt. Rongyos ruhákban jártak, és a legelemibb szükségleteik tekintetében is hiányt szenvedtek.

Amikor a Tendó-kolostorban éltem, egy magas rangú szerzetes, Dónjo[2], az akkori főminiszter egyik fia volt a titkár[3]. Mivel azonban elhagyta a családját, és nem hajszolta a világi profitot, ruhája olyannyira cafatokban lógott, hogy rossz volt ránézni. Az Út iránti elkötelezettsége azonban közismert volt, úgyhogy annak a nagyszerű templomnak a krónikása lett.

Egyszer megkérdeztem tőle: „Dónjo szerzetes, te egy magas rangú állami hivatalnok fia vagy, gazdag és nemes család tagja. Miért jársz rongyokban? Miért élsz ilyen szegénységben?"

Dónjo szerzetes csak ennyit felelt: „Mert szerzetes lettem."

+ + +

[1] Nirvána.

[2] Kín. Tao-zsu.

[3] Jap. soki. A soki az a tisztségviselő, aki a zen-kolostorban az okiratok készítéséért felelős.

Dógen egyszer így tanított:

– Egy világi ember azt mondta: „Az olyan ellenség, aki az ember életét fenyegeti, igazi kincs. Volt ilyen a múltban, és most is van ilyen."

3

Ez a mondás a következő történetre utal:

Volt egyszer egy férfi, akinek gyönyörű felesége volt. Egy nagy hatalmú ember ráparancsolt, hogy adja oda neki az asszonyt. Ő nem akarta odaadni a feleségét. A hatalmas ember végül katonákat gyűjtött, és körülvette a férj házát. Amikor a feleségét el akarták hurcolni, a férfi azt mondta: „Meghalok érted."

A felesége így felelt: „Én is meghalok érted."

Ahogy ezt kimondta, kiugrott a magas épületből, és megölte magát. A történetet később a férj mesélte el, akinek nem sikerült megölnie magát.

Van egy másik történet is:

Egy bölcs ember tartományi kormányzóként dolgozott. A fiának hivatalos ügyben el kellett utaznia. Amikor felkereste apját, hogy elbúcsúzzon tőle, egy vég finom selymet kapott tőle.

A fiú megkérdezte:

„Te megvesztegethetetlen ember vagy. Hogyan tettél szert erre a selyemre?"

„A fizetésem maradékából vettem" – felelte az apa.

A fiú elutazott, átadta a selymet a császárnak, és elmesélte, amit az apja mondott neki. A császár csodálta az apa bölcsességét.

A fiú így szólt:

„Apám titokban tartotta a nevét, én viszont elmondtam. Apám valóban sokkal bölcsebb nálam."

A történet mondandója az, hogy bár egy vég selyem csekélység, a bölcs ember mégsem használja fel saját

céljára. Az is kiderül belőle, hogy az igazán bölcs ember eltitkolja a nevét. Mivel a fizetéséről volt szó, ezért – mint mondta – el akarta költeni.[1]

Lám, még egy világi ember is lehet ilyen. Mennyivel inkább érvényes egy szerzetesre, aki az Utat tanulmányozza, hogy nem lehetnek személyes preferenciái. Sőt, ha az igaz Utat szeretné követni, még a nevét is titkolnia kell.

Dógen ezt is mondta:

– Volt egyszer egy szennin[2]. Valaki megkérdezte tőle: „Hogyan lettél szennin?" Ő így felelt: „Ha szennin akarsz lenni, a szennin útjának kell szentelned magad."

Tehát nektek, gyakorlóknak, ha a buddhák és pátriárkák útját akarjátok megvalósítani, akkor a buddhák és pátriárkák útjának kell szentelnetek magatokat.

+ + +

[1] A történet egy része valószínűleg elveszett, vagy átíráskor kihagyták, bár a fennmaradt részből is kiderül a lényege: a bölcs embernek el kell rejtenie bölcsességét.

[2] Remete, legendás hírű varázsló, aki a hegyekben él, és csodákra képes. Szó szerint a hegyekben élő ember. A történet azokra utal, akik a taoizmust gyakorolták, és elhagyták a társadalmat. Úgy tartják, hogy a varázslók természetfölötti képességeire tettek szert, és elérték a halhatatlanságot.

Dógen tanította:

– Élt egyszer egy király. Miután létrehozta kormányát, minisztereihez fordult: 4

„Jól kormányoztam ezt az országot. Bölcs király vagyok-e?"

A miniszterek így feleltek:

„Felséged nagyon jól kormányzott. Felséged bölcs király."

Az egyik miniszter azonban máshogy válaszolt:

„Nem vagy bölcs király."

A király megkérdezte:

„Miért nem?"

A miniszter így szólt:

„Miután létrehoztad kormányodat, a kormányzást a fiadnak adtad át, nem pedig az öcsédnek."

A király megsértődött, és elűzte a minisztert.

A király később megkérdezett egy másik minisztert:

„Jóindulatú király vagyok?"

A miniszter így válaszolt:

„Igen, nagyon jóindulatú király vagy."

A király megkérdezte:

„Miért?"

A miniszter így felelt:

„A jóindulatú uralkodóknak hűséges minisztereik vannak, a hűséges miniszterek pedig őszinte válaszokat adnak. Annak a miniszternek a válasza nagyon őszinte volt. Ha nem lennél jóindulatú király, nem lett volna ilyen minisztered."

A királyt meglepte a válasz, és visszahívta az elkergetett minisztert.

Ezt is Dógen mondta:

– A Sin-dinasztiabeli Sikótei[1] uralkodása idején a koronaherceg meg akarta nagyobbítani virágoskertjét. Minisztere megjegyezte: „Nagyszerű! Ha kibővíted a virágoskertet, s sok madár és állat gyűlik össze benne, azokkal képesek leszünk megvédeni magunkat a szomszédos ország katonáival szemben!" E megjegyzés miatt a koronaherceg felhagyott tervével.

Egy másik alkalommal a herceg palotát akart építeni lakkozott oszlopokkal. A miniszter azt mondta: „Ezt valóban meg kell csinálni. Ha belakkoztatod az oszlopokat, az ellenség nem támad meg bennünket." Így aztán ezt a tervet sem valósították meg.

A konfucianizmus lényege, hogy nem cselekszünk többé rosszat, és ügyes szavakkal arra ösztönzünk másokat, hogy jót tegyenek. A szerzeteseknek, amikor másokat tanítanak, szintén ilyen ügyességgel kell rendelkezniük.

✦ ✦ ✦

[1] Sikótei (kín. Si-huang-ti) (? – Kr. e. 210) volt a Sin- (kín. Csin-) dinasztia első császára, aki a kínai nagy fal építéséről vált híressé.

5

Egyszer egy szerzetes a következőt kérdezte:

– Végső fokon melyik a jobb, egy intelligens ember bódhi-tudat nélkül vagy egy tudatlan, aki rendelkezik bódhi-tudattal?

Dógen így válaszolt:

– Sok tudatlan ember, akiben felébredt a bódhi-tudat, esetleg visszafejlődik. Az intelligens emberekben, akikből ugyan hiányzik a bódhi-tudat, esetleg felébredhet az Út iránti vágy. Korunkban sok példa bizonyítja ezt. Tehát először is szorgalmasan tanulmányozzátok az Utat, és ne törődjetek azzal, hogy felébredt-e bennetek a bódhi-tudat, vagy sem.

Az Út tanulmányozásához egyszerűen csak legyetek szegények. Mind a buddhista, mind a nem buddhista szövegekben találunk olyan embereket, akik olyan szegények voltak, hogy még állandó lakóhelyük sem volt. Az egyik a Szóró[1]-folyó vizén vándorolt[2], mások a Sujó[3]-hegyen rejtőztek el[4], megint mások a földön, egy fa alatt ültek egyenes tartásban[5], vagy kunyhót építettek maguknak a temetőkertekben vagy mélyen a hegyekben. De léteztek olyanok is, akik olyan gazdagok voltak, hogy cinóbervörösre lakkozott palotákat építettek, és arannyal, drágakövekkel díszítették azokat. A szövegekben mindkét fajta emberre találni példákat. Azokat azonban, akik szegények voltak, és nem rendelkeztek semmilyen vagyonnal, példaként állították a későbbi generációk elé. A rossz cselekedetekkel kapcsolatos intelmekben a szövegek esztelenül költekező és gőgös emberekként kritizálják a gazdagokat, akik bővelkednek az anyagi javakban.

✦ ✦ ✦

[1] Kín. Cang-Lang.

[2] Utalás Kuougenre, lásd a II. könyv 23. fejezetének 1. lábjegyzetét.

[3] Kín. Sou-jang.

[4] Utalás Hakuira (kín. Po-ji) és Sukuszeire (kín. Su-csi), az In- (kín. Jin-) dinasztia egyik uralkodójának fiaira. Amikor az In-dinasztiát legyőzte a Sú- (kín. Csou-) dinasztia, a Sujó-hegyen rejtőztek el, ahol végül éhen haltak.

[5] Zazenben.

Dógen tanította:

– Egy szerzetesnek, aki elhagyta az otthonát, sohasem szabad túlzottan örülnie, ha felajánlásokat kap másoktól. Ugyanakkor visszautasítania sem szabad az ilyen adományokat.

A néhai Eiszai Szódzsó[1] mondta: „Az adományok fölötti öröm ellentmond Buddha előírásainak. A hálátlanság pedig szemben áll az adományozó jó szándékával."

Ebben az esetben azt kell szem előtt tartanunk, hogy az adományok nem nekünk szólnak, hanem a három drágaságnak. Így amikor azokat átveszitek, azt kell mondanotok: „A három drágaság biztosan elfogadja az adományaidat."

6

✦ ✦ ✦

[1] Mjóan Eiszai (1141–1215) zen mester, a Kennin-dzsi kolostor alapítója, aki az Út-kereső Dógenre nagy hatással volt. Lásd az I. könyv 2. fejezetének 4. lábjegyzetét.

7 *Dógen tanította:*

– Van egy régi mondás: „Bár a bölcs ember hatalma nagyobb, mint az ökröé, a bölcs ember mégsem harcol az ökörrel." Tehát, gyakorlók, még ha azt gondoljátok is, hogy bölcsességetek és tudásotok nagyobb másokénál, nem szabad örömötöket lelnetek a másokkal való vitatkozásban. Ezenkívül nem szabad másokat durva szavakkal illetnetek, vagy másokra dühösen néznetek.

Világi kortársaink amellett, hogy jót cselekszenek velünk számos anyagi jellegű adományukkal, sokszor gyűlölködnek azokkal, akik haragosan beszélnek velük, vagy rosszindulatból becsmérlik őket.

Sindzsó Kokubun[1] zen-mester így szólt tanítványaihoz:

„Régebben Szeppóval[2] gyakoroltam. Egyszer Szeppó hangosan vitatkozott a Dharmáról egy másik tanítvánnyal a szerzetesek hálótermében. Történetesen úgy alakult, hogy a vita elfajult, és végül durva szavakkal veszekedni kezdtek. Miután a vita befejeződött, Szeppó így szólt hozzám: »Mi közeli barátok vagyunk, közös szellemben gyakorolunk együtt. Barátságunk nem felszínes. Miért nem segítettél nekem, amikor azzal az emberrel vitatkoztam?« Abban a pillanatban semmit sem tudtam tenni, csak lesújtva összetettem a kezeimet, és meghajoltam.

Később Szeppó kiváló mester lett, és azóta már én magam is apát vagyok. Akkor azt gondoltam, hogy Szeppó vitája a Dharmáról végső soron értelmetlen. Nyilvánvaló, hogy helytelen volt vitatkozni. Mivel azt gondoltam, hogy haszontalan dolog harcolni, csendben maradtam."

Tanítványok, ezt nektek is alaposan meg kell fontolnotok. Ha erőfeszítéseket akartok tenni az Út elsajátítása érdekében, fukaran kell bánnotok az időtökkel. Mikor van időtök arra, hogy másokkal vitatkozzatok? Végső soron a vitatkozás semmilyen haszonnal nem jár sem magatok, sem mások számára. Ez még a Dharmáról folytatott vita esetében is így van, és világi ügyek esetében még inkább. Bár a bölcs ember hatalma nagyobb, mint az ököré, a bölcs ember mégsem harcol az ökörrel. Még ha úgy gondoljátok is, hogy mélyebben értitek a Dharmát, mint mások, ne vitázzatok, ne kritizáljatok másokat, és ne próbáljátok legyőzni őket.

Ha egy komoly tanítvány a Dharmáról kérdez, ne tagadjátok meg tőle a választ. El kell magyaráznotok neki. Ám még ilyen esetben is meg kell várnotok, amíg háromszor kérnek. Ne beszéljetek túl sokat, és ne beszéljetek haszontalan dolgokról.

Sindzsó e szavait olvasva úgy gondoltam, hogy én magam is elkövettem ezt a hibát, és a figyelmeztetés nekem szól. Ettől fogva soha nem vitatkoztam a Dharmáról másokkal.

+ + +

[1] Sindzsó Kokubun (kín. Csen-csing Ken-ven) (1025–1102) Órjú Enan (kín. Huang-lung Huj-nan) (1002–1069) tanítványa volt, aki a rinzai-iskola órjú ágát alapította.

[2] Szeppó Dóen (kín. Hszüe-feng Tao-jüan) (?–?) szintén Órjú tanítványa volt. A rufubon változatban Szeppó helyett Unpó (kín. Jün-feng) szerepel.

8 *Dógen tanította:*

– Számos régi mester figyelmeztetett arra, hogy ne töltsük az időnket hiábavaló dolgokkal. Azt is mondták, hogy ne vesztegessük az időnket. Tanítványok! Becsüljétek meg az idő minden pillanatát. Ez a harmatcseppszerű élet könnyen tovatűnik, az idő gyorsan elszáll. Az alatt a rövid idő alatt, amíg éltek, ne foglalkozzatok más ügyekkel. Csak szenteljétek magatokat az Út tanulmányozásának.

A mai emberek azt mondják, nem mondhatnak le arról, hogy leróják szüleik iránti hálájukat, nem hagyhatják figyelmen kívül uruk parancsait, nem hagyhatják el feleségüket, gyermekeiket és rokonaikat. Vagy azzal mentegetőznek, hogy a családjuk nem lenne képes eltartani magát, vagy hogy az emberek meg fogják szólni őket. Vagy azt mondják, hogy nem képesek annyi ruhával és élelemmel beérni, mint a szerzetesek, vagy hogy nem képesek elviselni az Út gyakorlásának viszontagságait.

Mivel ilyen érzésekkel állnak hozzá a dologhoz, nem is képesek elhagyni urukat, apjukat és anyjukat, gyermekeiket és rokonaikat. Továbbra is világi érzelmeket követnek, és ragaszkodnak jólétükhöz. Ezért aztán egész életüket hiábavalóan töltik, és csak sajnálkozni tudnak, amikor el kell azt hagyniuk.

Üljetek nyugodtan, tegyétek mérlegre a valóságot, és azonnal határozzátok el, hogy felébresztitek magatokban a bódhi-tudatot. Sem uratok, sem szüleitek nem adhatják meg nektek a megvilágosodást. Sem feleségetek, gyermekeitek, sem rokonaitok nem tudnak megszabadítani benneteket az élettel és halállal járó szenvedéstől.

A gazdagság nem képes elvágni a születés és halál váltakozását. A világi emberek nem adhatnak nektek semmilyen segítséget. Ha nem gyakoroltok, azzal a kifogással, hogy méltatlanok vagytok rá, mikor fogjátok megvalósítani az Utat? Csak dobjatok félre mindent, és szenteljétek magatokat egyedül az Út gyakorlásának! Ne reménykedjetek abban, hogy majd valamikor később fogtok gyakorolni!

9 *Dógen tanította:*

– Az Út tanulmányozása során meg kell válnotok az egótoktól. Még ha képesek vagytok is ezer szútrát vagy tízezer kommentárt elolvasni, ha nem szabadultok meg az egóhoz való kötődésetektől, a démonok sötét szakadékába zuhanhattok.

Egy régi mester hangsúlyozta:

„Ha híján vagytok a Buddha-Dharma testének és szellemének, hogyan tudnátok buddhává vagy pátriárkává válni?" Az egótól való elválás azt jelenti, hogy testeteket és tudatotokat a Buddha-Dharma nagyszerű óceánjába hajítjátok, és a Buddha-Dharmát követve gyakoroltok, nem törődve azzal, hogy esetleg mennyi fájdalommal és aggodalommal jár.

Talán azt képzelitek, hogy ha kolduljátok az élelmeteket, az emberek rosszat gondolnak rólatok. Mindaddig, amíg így vélekedtek, nem lesztek képesek belépni a Buddha-Dharmába. Felejtsetek el minden világi érzést, és csak gyakoroljátok az Utat, egyedül a valóságra támaszkodva.

Ha alulértékelitek magatokat, gondolván, hogy nem vagytok képesek gyakorolni a Buddha-Dharmát, az is az egóhoz való ragaszkodás következménye. Ha foglalkoztat mások véleménye, és ha befolyásolnak benneteket az emberi érzelmek, ez az önmagatokhoz való kötődés gyökere. Csak tanulmányozzátok a Buddha-Dharmát, és ne kövessétek a világi érzelmeket!

10

Egyszer Edzsó megkérdezte:

– Mit kell szorgalmasan gyakorolnunk a kolostorban?

Dógen így válaszolt:

– A sikantazát[1]! Akár az emeleten, akár a földszinten, üljetek szamádhiban.[2] Ne foglalkozzatok üres fecsegéssel, legyetek olyanok, akár egy süketnéma: mindig csakis az ülésnek szenteljétek magatokat!

+ + +

[1] Csak ülés.

[2] A japán ródzsó kakka kifejezés szó szerint azt jelenti: egy nagy épületben az emeleten vagy a földszinten. Dógen ezzel azt mondja: üljetek szamádhiban, bárhol is vagytok.

11

Egy alkalommal Dógen egyik beszédében ezt mondta:

– Daidó Kokuszen[1] mondta: „A szélben ülni és a napon aludni jobb, mint drága selymekben járni, ahogy a mai emberek teszik." Bár ezek egy régi mester szavai, nekem vannak bizonyos kétségeim. Vajon a mai emberek alatt a világiakat értette, akik a hasznot kergetik? Ha így van, akkor egyáltalán miért említette őket? Az ilyen emberekkel való versengés a legnagyobb ostobaság. Vagy talán azokra gondolt, akik az Utat gyakorolják? Ha így van, akkor miért mondta, hogy amit ő maga tesz, az jobb, mint selymekben járni? Megvizsgálva ezt a gondolkodást, úgy tűnik, mintha még mindig értékelné a selymeket. A bölcsek nem ilyenek voltak. Nem ragaszkodtak sem az aranyhoz és drágakövekhez, sem a törött cserepekhez és kavicsokhoz.

Ezért fogadta el Sákjamuni Tathágata a tejes zabkását is, amellyel a fejőlány kínálta, és a lovak abrakoltatására szánt búzát is.[2] Mindkettőt ugyanolyan lelki nyugalommal fogadta el.

A Buddha-Dharmában nincs semmi, ami értékes vagy értéktelen lenne, az emberek között azonban vannak felszínes és mély gondolkodásúak. Manapság, amikor az emberek aranyat és drágaköveket kapnak, értékesnek vélik, és visszautasítják azokat. Ha azonban fát vagy követ kapnak, azt gondolják, hogy ezek olcsó dolgok, elfogadják, és ragaszkodnak hozzájuk. Az aranyat és a drágaköveket a földből ásták ki. A fa és a kő szintén a földből származik. Miért utasítják el az emberek az egyiket azért, mert drága, és miért ragaszkodnak a másikhoz azért, mert olcsó? Megvizsgálva az ilyen gondolkodást, úgy tűnik, hogy ha vala-

mi drágát kapnának, aggódnának amiatt, hogy ragaszkodni kezdenek hozzá. Ugyanakkor ha megszereznek valami olcsót, és szeretik, ugyanebbe a hibába esnek. A tanítványoknak vigyázniuk kell erre.

✦ ✦ ✦

[1] Daidó Kokuszen (kín. Ta-tao Ku-csüan) (?–?) Funjó Zensó (kín. Fen-jang San-csao) (947–1024) tanítványa volt.

[2] A tejes zabkása a finom étel, a lovaknak szánt búza pedig (lásd az I. könyv 16. fejezetének 9. lábjegyzetét) a durva táplálék példájaként szerepel. Sákjamuni Buddha mindkettőt megkülönböztetés nélkül elfogadta.

12

Dógen tanította:

– Amikor néhai mesterem, Mjózen[1] Kínába készült, az ő korábbi mestere, Mjójú adzsari[2], aki a Hiei-hegyen élt, komolyan megbetegedett, és a halálán volt.

Akkoriban Mjójú mester megkérte Mjózent:

„Öreg és beteg vagyok, s bizonyára hamarosan meghalok. Kérlek, halaszd el kínai utazásodat egy időre, gondoskodj rólam, mivel nagyon beteg vagyok, és tartsd meg a temetési szertartásomat. Halálom után tedd azt, amit igazán tenni szeretnél."

Mjózen összehívta paptársait és a tanítványokat, hogy megbeszélje velük a dolgot. Így szólt:

„Mióta elhagytam a szülői házat, ő nevelt. Most felnőtt lettem. Nagyon nagy hálával tartozom neki. Ezenkívül egyedül neki köszönhetem, hogy megismertem a Dharma kapuját, amely túl van a szóbeli mahájána- és hínajána-tanítások közönséges birodalmán, túl az átmenetin és az igazin. Hála neki, megértettem az ok és okozat törvényét, megtanultam megkülönböztetni a helyest a helytelentől, szerzetestársaimat megelőzve megbecsülést szereztem, és most Kínába akarok utazni, hogy a Dharmát keressem, mert megértettem a Buddha-Dharma igazságát. Ebben az évben azonban hajlott kora miatt súlyosan megbetegedett, és most halálos ágyán fekszik. Már nem él sokáig, és ha elutazom, nem remélheti, hogy ismét látni fog. Ezért azt szorgalmazza, hogy halasszam el utazásomat. Nehéz ellentmondani tanítóm kérésének. Másfelől viszont utazásom Kínába, hogy a Dharmát keressem, és hogy saját életemet nem kímélve hasznára legyek az érző lényeknek, a bódhiszattva nagyszerű együttérzéséből fakad. Van-e elegendő okom, hogy ne teljesít-

sem tanítóm kérését, és Kínába utazzak, vagy nincs? Mondjátok meg, mit gondoltok?"

Akkor minden tanítványa azt mondta:

„Ne utazz Kínába ebben az évben! Idős mestered betegsége nagyon súlyos. Bizonyosan meghal. Ha ebben az évben itt maradsz, és csak jövőre utazol Kínába, nem kell szembeszállnod mestered óhajával, és le tudod róni iránta érzett nagy háládat. Mi rossz van abban, ha egy évvel vagy egy fél évvel később utazol Kínába? Ez megfelelne a mester és tanítvány közötti köteléknek, s te még azután is ki tudod elégíteni vágyadat, hogy Kínába utazz."

Akkor, mint a legkevésbé tapasztalt szerzetes, én azt mondtam:

„Ha úgy gondolod, hogy a Buddha-Dharmában szerzett megvilágosodásod az, aminek lennie kell, el kell halasztanod kínai utadat."

Néhai mesterem így szólt: „Így van. A Buddha-Dharma gyakorlásának ilyennek kell lennie. Ha így gyakorolok egész életemben, úgy gondolom, megszabadulok, és elérem az Utat."

Erre én azt mondtam:

„Ha így van, akkor maradnod kell."

Miután mindannyian elmondtuk véleményünket, Mjózen így szólt:

„Mindannyian egyetértetek abban, hogy maradnom kellene. Én azonban másképpen határoztam. Még ha el is halasztom utamat egy időre, aki biztosan meg fog halni, az meg fog halni. Azzal, hogy itt maradok, nem tudom meghosszabbítani az életét. Még ha itt is maradok, hogy ápoljam, fájdalma nem fog megszűnni. Az élet és halál elől sem lehet elmenekülni azzal,

hogy gondját viseltem a halála előtt. Ezzel csupán a kérését teljesíteném, és megnyugtatnám az érzéseit egy darabig, ami a megszabadulás és az Út megvalósítása szempontjából teljességgel haszontalan. Rossz cselekedet lenne, ha engedném, hogy akadályozza törekvésemet a Dharma keresésében. Ha azonban engedelmeskedem szándékomnak, hogy Kínába menjek, a Dharmát keressem, és némi megvilágosodáshoz jussak, bár az egy ember illuzórikus érzéseivel szemben áll, sok ember számára tenné lehetővé az Út megvalósítását. Mivel ez nagyobb érdem, segíteni fog abban, hogy lerójam mesterem iránti hálámat.

Még ha meg is halok az óceánon való átkelés közben, és nem tudom teljesíteni célomat, mivel a Dharma keresése közben halok meg, fogadalmam jövendőbeli életeim során sem veszti érvényét. Gondoljunk Gendzsó Szanzó[3] indiai utazására. Hiábavalóan elvesztegetni az időt – amit könnyű megtenni – egyetlen ember kedvéért nem lenne összhangban Buddha akaratával. Ezért szilárdan elhatároztam, hogy most elutazom Kínába."

Miután ezt elmondta, el is utazott Kínába. Ilyen volt az én néhai mesterem, akiben élt a bódhi-tudat. Következésképpen, tanítványok, ne foglalkozzatok haszontalan dolgokkal, és ne vesztegessétek az időt fölöslegesen, szüleiteket vagy mestereiteket kifogásként használva, s ne szorítsátok háttérbe a Buddhautat, amely minden másnál fontosabb. Ne pazaroljátok az időt!

Ekkor Edzsó megkérdezte:

– A Dharma igaz keresésének kedvéért el kell távolítanunk az akadályokat, amelyeket a szüleink vagy ta-

nítóink iránti hála lerovásának kötelezettsége jelent, ami csak az illúziók világában létezik. Ez így van, ahogy mondtad. Azonban még ha teljesen visszautasítjuk is szüleinkkel és tanítóinkkal szembeni kötelességünket és irántuk való szeretetünket, amikor a bódhiszattva gyakorlására törekszünk, félre kell tennünk a személyes haszon gondolatát, és arra kell a legfőbb hangsúlyt helyeznünk, hogy másokkal jót tegyünk. Ha ez így van, akkor – mivel az idős tanító súlyosan megbetegedett, és senki más nem ápolhatta, csak Mjózen – a bódhiszattva gyakorlatával szemben állónak tűnik, hogy ő csak a saját gyakorlására gondolt, és nem akart tanítóján segíteni. Nem igaz? Egy mahászattva[4] nem tesz különbséget a dolgok között, amikor jót cselekszik. A Buddha-Dharmát nem a körülményeknek és az adott helyzetnek megfelelően kell alkalmaznunk? E szerint az érvelés szerint nem kellett volna otthon maradnia és a mesterét támogatnia? Miért csak a Dharma keresésére gondolt, ahelyett hogy gondoskodott volna idős mesteréről, amikor az halálán volt? Mit gondolsz erről?

Dógen így válaszolt:

– Akár mások javára, akár saját hasznotokra cselekszetek, ha lemondotok az alacsonyabb rendűről, és a magasabb rendűt választjátok, akkor az a mahászattva helyes gyakorlása. A szegénységben élő beteg, idős szülőkről való gondoskodás csak az illuzórikus szeretet ideiglenes öröme, csalóka érzelem e rövid életben. Ha szembeszálltok csalóka érzelmeitekkel, és megtanuljátok a makulátlan tisztaság útját, bár kaphattok némi szemrehányást, az pozitív tényezővé válik a Buddha-Dharmába való belépés során, amely túl van a világon. Ezt jól fontoljátok meg!

[1] Lásd az I. könyv 2. fejezetének 4. lábjegyzetét. Mjózen a Szoga családban született, és Mjójú tanítványaként avatták szerzetessé a Surjógon-in templomban, a Hiei-hegyen. Később Eiszai mester irányítása alatt gyakorolta a zent. Mjózen Dógennel együtt utazott Kínába, de ott negyvenkét éves korában meghalt. Hamvait Dógen visszavitte Japánba, és a Kennin-dzsiben temette el. Sarisódenki című művében Dógen röviden ismertette és méltatta Mjózen életét.

[2] Szkt. ácsárja (tanító). Japánban az ezoterikus buddhizmus képzett tanítóinak titulusa.

[3] Gendzsó (kín. Hszüan-cang) (600–664) kínai szerzetes volt. Indiába utazott, és tizekét évig ott maradt. 657 kötetnyi szanszkrit szöveget vitt haza magával, és 1330 füzetnyi írást fordított le kínaira.

A Szanzó (jelentése: Tripitaka, lásd a IV. könyv 6. fejezet 1. lábjegyzetét) tiszteletbeli elnevezés, amellyel olyan szerzeteseket illettek, akik a buddhista szövegek mesterei voltak, azokat szanszkritról kínaira fordították.

[4] Szó szerint: nagyszerű ember. A bódhiszattva másik elnevezése.

13

Egy alkalommal Dógen így tanított:

– Sokan azt mondják, hogy bár meghallgatják tanítójuk szavait, azok nem vágnak egybe saját elgondolásaikkal. Ez téves hozzáállás. Nem értem, hogyan lehetnek képesek ilyet mondani. Mivel a szent tanításokban leírt elvek nem vágnak egybe azzal, amit gondolnak, azt hiszik, hogy a tanítás hibás? Ha így van, akkor teljesen megzavarodtak. Vagy arról van szó, hogy nem tetszik nekik, amit a tanító mondott? Ha így van, miért fordultak hozzá? Vagy hétköznapi, megkülönböztető gondolataik alapján mondják ezt? Ha így van, akkor ez az idők kezdetétől fogva illuzórikus gondolat.

Az Út megismerésében létfontosságú az egoisztikus nézeteitek feladása és megreformálása. Még ha ellentmondanak is annak, ami tetszene nektek, tanítótok szavait vagy a szent szövegek írásait akkor is teljes mértékben követnetek kell. Ez alapvető fontosságú dolog, amit nagyon gondosan be kell tartanotok az Út gyakorlása közben.

Régebben egyik gyakorlótársam, aki különböző tanítókat látogatott sorba, erősen ragaszkodott saját nézeteihez. Elutasított mindent, ami szemben állt az ő nézeteivel, és csak azt fogadta el, ami egybevágott azokkal. Egész életét hiábavalóan töltötte el, és soha nem értette meg a Buddha-Dharmát.

Az ő hozzáállását megfigyelve ismertem fel, hogy az Út tanulmányozásához másképpen kell hozzáállni. Ezért követtem tanítóm szavait, és teljesen megvalósítottam az Út igazságát. Később egy szútrában találtam a következő részt: „Ha el akarod sajátítani a Buddha-Dharmát, ne kapaszkodj a múlt, a jelen és a jövő feltételektől függő tudatába."[1]

Igazán megértettem, hogy fokozatosan meg kell reformálnunk korábbi gondolatainkat és nézeteinket, s nem szabad mereven ragaszkodnunk hozzájuk. Az egyik klasszikus szöveg szerint: „Az igazi jó tanács kemény a fülnek." Ez azt jelenti, hogy a hasznos tanács mindig sérti a fülünket. Lehet, hogy az ellenkezője annak, ami tetszene nekünk, de ha kényszerítjük magunkat, hogy kövessük és végrehajtsuk, hosszú távon hasznosnak kell lennie számunkra.

✦ ✦ ✦

[1] Az értékek, prekoncepciók, előítéletek stb. rendszerére utal, amelyet tapasztalataink vagy a társadalomban szüleink, tanítóink, barátaink stb. tanításai alapján alakítottunk ki.

14

Egy alkalommal különböző témákat érintő beszédében Dógen így tanított:

– Az emberi tudatban eredetileg nincs jó és rossz. A jó és a rossz a helyzettől függ. Amikor például felébred bennünk a bódhi-tudat, és a hegyek közé vagy az erdőbe vonulunk, azt gondoljuk, hogy a hegyek között lenni jó, az emberi társadalomban élni pedig rossz. Azután megunjuk az erdőt, és úgy gondoljuk, hogy az rossz. Ez azért van, mert a tudatnak nincsenek rögzített jellemzői, a körülményektől függően változik. Következésképpen jó körülmények között tudatotok jó állapotba kerül. Ha rossz körülmények közé kerültök, tudatotok is rossz lesz.

Ne gondoljátok, hogy tudatotok eleve rossz. Csak kövessétek a jó körülményeket.

15 *Egy másik alkalommal Dógen így szólt:*

– Az emberi tudat mások szavainak hatására határozottan megváltozik. A Daicsidoronban[1] az áll:

„Ez olyan, mint például egy bolond ember, aki drágakövet tart a kezében. Valaki meglátja, és azt mondja neki: »Milyen otromba vagy, hogy a kezedben viszed a dolgaidat!« Ezt hallván az ember azt gondolja: »Ez a kő drága, de az is fontos, mit gondolnak rólam. Nem akarom, hogy azt gondolják, otromba vagyok.« Ezen aggódva és hírnevének gondolatától ide-oda rángatva végül követi a másik javaslatát, leteszi a drágakövet, és a szolgájával viteti. Végül pedig elveszíti a drágakövet."

Így működik az emberi elme. Vannak, akik – bár kétségkívül azt gondolják, hogy javukra válna – nem követik a tanácsokat, mert csapdába ejtik őket a saját hírnevükkel kapcsolatos elképzelések. Vannak olyanok is, akik éppen azért követik mások tanácsait, hogy jobbat gondoljanak róluk – bár tudják, ez nyilvánvalóan kárt okoz nekik.

Amikor valami jót vagy rosszat követtek el, tudatotokat a jóság vagy a rosszaság mozgatja. Ezért mindegy, hogy a tudatotok mennyire rossz: amikor jó tanítót követtek, és jó emberekkel kerültök bizalmas kapcsolatba, tudatotok természetes módon jóvá válik. Ha rossz emberekkel társultok, még ha az elején tisztában vagytok is vele, hogy rosszak, követitek a gondolkodásukat, hozzászoktok a társaságukhoz, és végül észrevétlenül magatok is rosszá váltok. Vagy elhatározzátok magatokban, hogy nem adtok oda valakiknek valamit, de ő nagyon erőszakosan kéri, s ezért akaratotok ellenére mégis odaadjátok neki, még ha utáljá-

tok is őt. Ugyanígy, bár elhatározzátok, hogy odaadjátok neki, lehet, hogy mégsem teszitek meg, ha nincs rá jó alkalom.

Következésképpen, még ha nem is ébredt fel bennetek a bódhi-tudat, de már találkoztatok jó emberekkel, és megismertétek a jó körülményeket, újra és újra meg kell hallgatnotok őket, s keresnetek kell azok társaságát. Ne gondoljátok, hogy valamit már nem kell többször meghallgatnotok, mert korábban már hallottátok. Még ha fel is ébredt bennetek a bódhi-tudat, és még ha minden alkalommal ugyanazt is hallgatjátok, a tudatotok kifinomodik, és minden alkalommal tovább javultok. Sőt mi több, ha még mindig hiányzik belőletek a bódhi-tudat, és az első vagy a második alkalommal nem találjátok érdekesnek, hogy egy jó ember szavait újra és újra meghallgassátok, ugyanúgy, ahogy a ruhátok magától, észrevétlenül átázik, ha ködben vagy harmatban sétáltok, természetes módon elszégyellitek magatokat, és az igazi bódhi-tudat megjelenik.

Emiatt, még ha meg is értettétek a szent iratokat, újra és újra el kell olvasnotok azokat. Ismét meg kell hallgatnotok tanítótok szavait, még akkor is, ha korábban már hallottátok. Egyre mélyebb értelmet fogtok találni bennük. Ne foglalkozzatok olyan dolgokkal, amelyek akadályoznak az Út gyakorlásában! Még ha ez nehéz és fájdalmas is, jó barátokat kell találnotok, és velük együtt kell gyakorolnotok az Utat.

+ + +

[1] Szkt. Mahá-pradnyápáramitá-sásztra. Nágárdzsuna (II–III. sz.) műve.

16

Dógen tanította:

– Egyszer Daie[1] zen-mesternek kelés támadt az ülepén. Megmutatta egy orvosnak, aki azt mondta rá, hogy nagyon súlyos.

Daie megkérdezte:

„Olyan komoly, hogy meg is halhatok?"

„Lehetséges" – felelte az orvos.

Daie így gondolkodott:

„Így is, úgy is meg kell halnom, hát annál keményebben fogok zazent gyakorolni."

Kényszerítette magát az ülésre, míg végül a daganat felszívódott, teljesen elmúlt.

E régi mesternek ilyen volt a gondolkodása. Amikor megbetegedett, csak annál többet ült zazenben. Mai tanítványok, bár nem vagytok betegek, ne lanyhuljon a gyakorlásotok!

Úgy gondolom, a betegség a tudattól függ. Amikor valaki csuklik, és mondotok valami hazugságot, hogy megijesszétek, meglepődik, próbál valahogy válaszolni, s közben elfeledkezik a csuklásról.

Amikor útban voltam Kína felé[2], a hajón hasmenéstől szenvedtem. Jött egy vihar, az emberek pánikba estek, én pedig megfeledkeztem a betegségről, és elmúlt.

Ezt figyelembe véve azt gondolom, hogy ha az Út gyakorlásának szenteljük magunkat, és minden egyebet elfelejtünk, akkor nem betegszünk meg.

+ + +

[1] Daie Szókó (lásd a II. könyv 6. fejezetének 1. lábjegyzetét) Engo Kokugon (kín. Jüan-vu Ko-csin) (1063–1135) tanítványa volt. Dógen a Sóbógenzó több fejezetében is kritizálja

Daiét, de a Zuimonkiban a gyakorláshoz való komoly hozzáállása miatt dicséri.

[2] Dógen 1223. február 21-én hagyta el Kiotót, március közepén érkezett meg a Kjúsúban található Hakatába, és március vége felé hajózott el Kína felé.

17 *Dógen tanította:*

– Van egy közmondás, amely szerint „Ha nem vagy süket és néma, nem lehetsz egy család feje."

Más szavakkal: ha nem figyeltek oda mások rágalmaira, és nem is mondtok rosszat másokról, sikeresek lesztek a munkátokban. Csak az ilyen ember alkalmas arra, hogy családfő legyen.

Bár ez világi közmondás, nekünk is alkalmaznunk kell szerzetesi életmódunkra. Hogyan gyakoroljuk az Utat úgy, hogy ne zavarjanak mások rágalmai, és ne reagáljunk bosszankodásukra, jó vagy rossz vélekedésükre? Erre csak azok képesek, akik a csontjukat és a velejüket is a gyakorlásnak szentelik.

Dógen tanította:

18

– Daie zen-mester mondta: „Az Utat az olyan ember hozzáállásával kell gyakorolnotok, akinek óriási adóssága van, amit vissza kell fizetnie, annak ellenére, hogy nincs egy vasa sem. Ha így gondolkodtok, könnyű lesz megvalósítani az Utat."

A Sindzsinmejben[1] olvashatjuk: „A legmagasabb rendű Út nem nehéz, csak ne válassz se jót, se rosszat." Ezt csupán akkor leszel képes azonnal elfogadni, ha félretetted a megkülönböztető tudatot. A megkülönböztető tudat elvetése nem más, mint az egótól való megválás.

Ne azért gyakoroljátok a Buddha-Dharmát, hogy valamilyen jutalomban részesüljetek cserébe. Csak gyakoroljátok a Buddha-Dharmát a Buddha-Dharma kedvéért. Elolvashattok akár ezer szútrát és tízezer kommentárt is róla, gyakorolhatjátok a zazent, amíg a párnátok elkopik, akkor sem valósíthatjátok meg a buddhák és pátriárkák útját, ha hiányzik belőletek ez a hozzáállás. Csak vessétek bele a testet és a tudatot a Buddha-Dharmába, s gyakoroljatok másokkal együtt anélkül, hogy ragaszkodnátok korábbi nézeteitekhez, és azonnal összhangba kerültök az Úttal.

+ + +

[1] Kín. Hszin-hszin-ming (A tudatba vetett hit). Kancsi Szószan (kín. Csien-csc Szeng-can) (?–606), a harmadik pátriárka műve.

19

Dógen tanította:

– Egy régi mester mondta: „A kolostor birtokában lévő élelmet és készleteket olyan tisztségviselőkre[1] kell bízni, akik értik az ok és okozat törvényét. Hadd végezzék ők a különféle feladatokat, kialakítva a kolostor részlegeit és kiosztva a munkát." Ez azt jelenti, hogy a kolostor apátjának semmilyen kisebb-nagyobb feladattal nem kell foglalkoznia, egyedül a zazen gyakorlására kell koncentrálnia, és arra kell ösztönöznie a közösség tagjait.

Azt is mondták: „Jobb akár egyetlen dolgot mesterfokon megtanulni, mint több száz hold termékeny rizsföldet birtokolni."

„Amikor szívességet teszel másoknak, ne várj jutalmat. Amikor valamit odaadsz, ne sajnáld."

„Tartsd a szád olyan csöndben, mint az orrod, és semmilyen katasztrófa nem ér."

„Ha gyakorlásod kiemelkedő, az emberek természetes módon tisztelnek. Ha tehetséges vagy, a többiek maguktól követnek."[2]

„Hiába szántasz mélyen, és vetsz sekélyen, akkor is érhet természeti csapás. Annál inkább sújt a gonosz, minél inkább saját hasznodra és mások kárára törekszel."

Az Út követői! Amikor a régi mesterek mondásait tanuljátok, nagyon alaposan, a legnagyobb figyelemmel vizsgáljátok meg azokat!

+ + +

[1] A régi zen-kolostorokban hat fő tisztségviselő volt: cúszu (kín. tou-sze), kanszu (kín. csien-sze), fűszu (kín. fu-sze), inó (kín. vej-na), tenzo (kín. tien-co) és siszui (kín. cse-szuj).

[2] A csóendzsibon változatban ez a mondat így szól: „Az olyan embert, akinek gyakorlása szilárd, természetes módon tisztelni fogják, de aki tehetséges, azt letörik a többiek."

20

Dógen tanította:

– Egy régi mester erre biztatott: „A száz láb magas pózna tetejéről menj egy lépéssel tovább."

Azt jelenti ez, hogy olyan hozzáállással kell rendelkezni, mint az az ember, aki a száz láb magas pózna tetején mindkét kezével és lábával elengedi a rudat. Más szóval félre kell dobnotok a testet és a tudatot.

Ez több szakaszra osztható. Manapság úgy tűnik, hogy vannak emberek, akik maguk mögött hagyták a világot, elhagyták otthonukat. Amikor azonban megvizsgáljuk cselekedeteiket, látjuk, hogy valójában nem hagyták el otthonukat, és nem mondtak le a világról.

Mint szerzetesnek, aki elhagyta az otthonát, először is el kell távolodnotok az egótoktól és a dicsőség, haszon iránti vágyaitoktól. Ha nem szabadultok meg ezektől a dolgoktól, akkor hiába gyakoroljátok az Utat olyan buzgalommal, mintha a fejetek tetején égő tüzet akarnátok eloltani, és hiába szentelitek magatokat a gyakorlásnak olyan szorgalommal, mint Buddha, aki hét napig állt lábujjhegyen[1], semmit nem értek el, csak gondjaitok lesznek értelmetlenül, s ennek semmi köze a megszabaduláshoz.

Még a nagy Szung-Kínában is vannak emberek, akik megszabadultak a családhoz való kötődéstől, amitől pedig nehéz megszabadulni, lemondtak a világi jólétről, amiről nehéz lemondani, gyakorlóközösségekhez csatlakoznak, és különféle kolostorokat keresnek fel. Ugyanakkor azonban közülük néhányan hiábavalóan töltik életüket, mert úgy gyakorolnak, hogy ezt a kulcsfontosságú dolgot nem értették meg. Ők sem az Utat nem valósítják meg, sem a tudatot nem világítják meg.

Bár kezdetben felébred bennük a bódhi-tudat, szerzetesek lesznek, és követik a tanításokat, de ahelyett, hogy buddhákká és pátriárkákká kívánnának válni, csak azzal törődnek, hogy pártfogóik, támogatóik és rokonaik tudomására hozzák, milyen tiszteletreméltóak is ők, vagy milyen nagy tekintélyű a templomuk. Azt igyekeznek elérni, hogy az emberek tiszteljék és támogassák őket. Sőt azt állítják, hogy más szerzetesek romlottak és erkölcstelenek, csak bennük ébredt fel a bódhi-tudat, csak ők a jó szerzetesek. Megpróbálják meggyőzni a többi embert, hogy higgyenek szavaiknak. Az ilyenek még arra sem méltók, hogy kritizáljátok őket. Olyanok, mint az öt gonosz szerzetes Buddha idejében, akiből hiányzott a jóság.[2] Az így gondolkodó szerzetesek kivétel nélkül a pokolban végzik. A világiak, akik nem tudják, hogy valójában kik ezek, azt gondolják, hogy a bódhi-tudat emberei.

Vannak, akik egy kicsivel jobbak, mint az előbbiek. Miután elhagyták szüleiket, feleségüket és gyermekeiket, s már nem vágynak adományokra támogatóiktól, csatlakoznak az Út gyakorlóinak közösségéhez. Ugyanakkor – bár szégyellik magukat amiatt, hogy dologtalanok –, mivel természetüknél fogva lusták, gyakorlást színlelnek, amikor az apát vagy a suszó figyeli őket. De amikor senki sincs a közelükben, elfecsérelik az idejüket, elhanyagolva azt, amit tenniük kellene. Jobbak azoknál a világi embereknél, akik ugyanolyan felelőtlenek, mint ők, de még mindig nem képesek félretenni egójukat és a dicsőség, a haszon iránti vágyaikat.

Vannak olyanok is, akik nem törődnek azzal, hogy tanítójuk mit gondol, vagy hogy a suszó, illetve más

gyakorlótársuk figyeli-e őket. Mindig szem előtt tartják, hogy a Buddha-utat nem mások, hanem egyedül saját maguk kedvéért gyakorolják. Az ilyen emberek testükkel és tudatukkal buddhákká és pátriárkákká akarnak válni. Ezért buzgón és igaz módon gyakorolnak. Az előbb említettekhez képest ők valóban az Út embereinek tűnnek. Ugyanakkor azonban, mivel azért gyakorolnak, hogy jobbá váljanak, még ők sem szabadultak meg az egójuktól. Arra vágynak, hogy a buddhák és bódhiszattvák csodálják őket, s el akarják érni a buddhaságot és a teljes tudatosságot. Ez azért van, mert még mindig nem tudnak megszabadulni a dicsőség és a haszon utáni önző vágyaiktól.

Azok közül, akikről eddig beszéltem, senki sem tudott továbbmenni a száz láb magas pózna tetejéről. Továbbra is ragaszkodnak hozzá.

Csak dobjátok bele a testet és a tudatot a Buddha-Dharmába, s gyakoroljatok úgy, hogy még az Út megvalósítására vagy a Dharma elérésére sem vágyakoztok. Akkor makulátlan gyakorlók lehettek. Ezt nevezik úgy, hogy nem maradunk meg ott, ahol a buddha van, és gyorsan elfutunk onnan, ahol nincs.[3]

✦ ✦ ✦

[1] Sákjamuni Buddha egyik előző életében, még bódhiszattvaként, meglátta Puszja buddhát szamádhiban, s hét napon át lábujjhegyen állva dicsérő verseket recitált. A „lábujjhegyen áll" kifejezés a buzgó gyakorlásra utal.

[2] Egy buddhista legenda szerint volt öt rossz szerzetes, akik lustaságuk miatt nem gyakoroltak, nem recitálták a szútrákat, stb. Mivel senki sem támogatta őket, úgy tettek, mintha zazent gyakorolnának, hogy adományokat kapjanak a világi emberektől.

[3] Egy szerzetes odament Dzsósúhoz (lásd az I. könyv 6. fejezetének 3. lábjegyzetét), hogy elbúcsúzzon tőle.

A mester megkérdezte tőle:

– Hová mész?

A szerzetes így válaszolt:

– Különböző helyeket akarok meglátogatni, hogy megtanuljam a Buddha-Dharmát.

Dzsósú felemelte a legyezőjét, és azt mondta:

– Ne maradj meg ott, ahol létezik a buddha, és gyorsan szaladj el onnan, ahol nem létezik.

A hely, ahol „a buddha nem létezik" azt jelenti, hogy még a buddhához való kötődéstől is mentesek vagyunk. A Fukanzazengiben (Általános bevezetés a zazen gyakorlásába) Dógen így ír: „Ne keresd a buddhává válást!"

21

Dógen tanította:

– Ne tegyetek előrelátó intézkedéseket az élelem és a ruha megszerzésére. Csak akkor kezdjetek koldulni, amikor már minden étel elfogyott, és nincs semmitek, amit meg lehetne főzni. Még az a fajta tervezgetés is, hogy kitől mit kell majd kérni, olyan, mintha élelmet raktároznátok. Amire így tesztek szert, az helytelen eszközökkel szerzett, rossz élelem.

A zen-szerzetesnek olyannak kell lennie, mint a felhő, amelynek nincs állandó tartózkodási helye; mint az áramló víz, amely nem támaszkodik semmire. Azt nevezzük szerzetesnek, aki ilyen.

Még ha nincs is egyebed, mint a ruháid és az evőcsészéd, ha valamilyen támogatóra vagy közeli rokonra támaszkodsz, akkor kötődtök egymáshoz, és az élelem tisztátalanná válik. Tisztátalan élelemmel táplált, fenntartott testtel és tudattal nem lehet a buddhák tiszta és nagyszerű Dharmáját megvalósítani. Ahogy az indigóval festett ruha indigókék lesz, a kihadával[1] festett pedig sárga, a helytelen módon szerzett élelem által megszínezett test és tudat a tisztátalan élet testévé válik. Aki ilyen testtel és tudattal akarja megvalósítani a Buddha-Dharmát, az olyan, mint aki a homokból olajat akar kipréselni.

Csak bánj mindennel minden helyzetben úgy, hogy az összhangban legyen az Úttal. A tervezgetés teljesen szemben áll az Úttal. Ezt nagyon alaposan gondoljátok meg!

✦ ✦ ✦

[1] Kínai parafa.

Dógen tanította:

22

– A tanítványoknak tudniuk kell, hogy minden emberi lénynek súlyos hibái vannak. Ezek közül az önteltség a legrosszabb. Az önteltséget a buddhista és a nem buddhista szövegek egyaránt elítélik. Egy nem buddhista szöveg szerint: „A szegények között vannak olyanok, akik nem hízelegnek, de a gazdagok között nincs olyan, aki ne lenne öntelt." A szöveg figyelmeztet bennünket, hogy ha esetleg gazdagok lennénk, akkor se legyünk gőgösek. Mivel ez nagyon fontos kérdés, alaposan fontoljátok meg.

Ha alacsony származásúak vagytok, és abban a reményben, hogy túlszárnyaljátok őket, olyan emberekkel versenyeztek, akik magasabb osztályhoz tartoznak, az az önteltség tipikus példája. Erre azonban könnyű odafigyelni.

A világi életben a rokonok a gazdag és szerencsés ember körül nyüzsögnek, de nem kritizálják őt. Mivel a gazdag ezt magától értetődőnek tekinti, arrogánssá válik, a körülötte lévő szegények pedig irigyek és sértődöttek lesznek. Hogyan is lehetne képes az ilyen ember arra, hogy ne növelje mások szenvedését és sértődöttségét? Nehéz őt figyelmeztetni, és neki magának is nagyon nehéz önmérsékletet gyakorolni.

Még ha az illető nem is akar öntelt lenni, ha megteszi, amit akar, a körülötte lévő alázatos emberek fájdalmat és sértődöttséget éreznek. Ennek elkerülését hívjuk az önteltség korlátozásának. Az olyan embert, aki jutalomként élvezi gazdagságát, és nem törődik az őt irigylő szegényekkel, önteltnek nevezzük.

Egy nem buddhista szöveg írja: „Nem menj szekérrel a szegény ember háza előtt." Ez azt jelenti, hogy

még ha módodban áll is cinóbervörösre festett szekéren kocsikázni, ne tedd ezt szegény ember szeme láttára. Erre buddhista szövegek is figyelmeztetnek.

Manapság azonban azok, akik papnak tanulnak, túl akarnak szárnyalni másokat az intelligencia és a buddhista tanítások ismerete terén. Ne legyetek gőgösek széles körű tudásotok miatt! Rettenetes arrogancia az, ha gyengébb képességű emberek hibáiról beszéltek, vagy ha a hibákért feljebbvalóitokat, illetve gyakorlótársaitokat okoljátok.

Egy régi böles mondta: „Bölcsektől vereséget szenvedni nem rossz dolog, de ne győzd le az ostobákat." Amikor valaki nem érti meg, amit ti jól tudtok, ha roszszat mondtok róla, az a ti saját hibátok.

Amikor a Dharmáról beszéltek, ne pocskondiázzátok elődeiteket vagy az elöljáró papokat. Ezt alaposan gondoljátok át, különösen akkor, amikor tudatlan vagy szellemi sötétségben élő emberek irigygyé, féltékennyé válhatnak.

Amikor a Kennin-dzsiben éltem, sokan kérdeztek a Dharmáról. Akadtak köztük olyanok is, akiknek nagyon furcsa vagy téves nézeteik voltak. Én azonban mindig szem előtt tartottam ezt, csak a Dharma erényeiről beszéltem, úgy, ahogy van, és nem kritizáltam mások téves nézeteit. Elkerültem a bajt az úton. A bolond ember, aki ragaszkodik saját véleményéhez, mindig dühbe gurul, mondván, hogy erényes elődeit becsmérelik. A böles, komoly ember – ha érti a Buddha-Dharma igazi jelentését – felismeri és kijavítja saját maga, valamint erényes elődei hibáit, anélkül hogy azt mások észrevennék. Ezt jól fontoljátok meg!

23

Dógen tanította:

– Az Út megismerése során a legfontosabb a zazen gyakorlása. Kínában a legtöbben a zazen hatalma révén valósították meg az Utat. Állandóan a zazen gyakorlására koncentrálva még egy tudatlan, mit sem értő ember is előbbre juthat, mint egy intelligens, aki hosszú idő át tanult. Ezért semmi mással nem törődve, szívvel-lélekkel a sikantazát kell gyakorolni. A buddhák és pátriárkák útja semmi más, mint a zazen. Ne keressetek semmi mást!

Ekkor Edzsó megkérdezte:

– Amikor a régi mesterek mondásait vagy a kóanokat olvastam az ülés elsajátítása és tanulmányaim során, száz vagy ezer szóból csak egyet értettem meg, de zazen közben még ilyen élményem sem volt soha. Ennek ellenére a zazent kell előnyben részesítenünk?

Dógen így felelt:

– Bár úgy tűnhet, hogy megértesz valamit a kóanok olvasása közben, az ilyen tanulmányok eltérítenek a buddhák és pátriárkák útjáról. A pátriárkák útja az, hogy egyenesen ülsz, és semmit sem akarsz megszerezni vagy megvalósítani. Bár a régi mesterek mind az olvasást, mind a „csak zazent" szorgalmazták, a szívvel-lélekkel való ülést hangsúlyozták igazán. Bár egyesek a mesterek történeteit hallva jutottak el a megvilágosodáshoz, ez mindenképpen az ülés érdeme. Az igaz érdem az üléstől függ.

VI. könyv

Dógen tanította:

– Ha másoktól kapott kritikával kell foglalkoznotok, csak olyan ember véleményét vegyétek figyelembe, aki világos látással[1] rendelkezik.

Amikor Kínában voltam, Njodzsó mester a Tendó-kolostorban engem választott személyes segítőjéül, mondván: „Bár Dógen külföldi, jó képességekkel rendelkező ember." Határozottan visszautasítottam az ajánlatát.

Azért nem fogadtam el a megbízatást, mert tudtam, hogy ez fontos Japán-béli hírnevem és az Út gyakorlása szempontjából. Úgy gondoltam, lehet valaki a gyülekezetben, aki világos látással rendelkezik, és esetleg kritikával illethet amiatt, hogy külföldi létemre az apát segítője vagyok egy ilyen nagy kolostorban, mintha a nagy Szung-Kínában nem lenne erre alkalmas személy. Nagyon óvatosnak kellett lennem. Levélben megírtam az apátnak, hogy mit gondolok. Amikor Njodzsó mester elolvasta, megértette országa iránt érzett tiszteletemet, valamint szégyenemet a világos látással rendelkezők előtt, így nem kért meg újra.

✦ ✦ ✦

[1] Olyan ember, aki rendelkezik a valóság látásához szükséges intelligenciával.

2 *Dógen mondta:*

– Valaki azzal fordult hozzám: „Beteg vagyok. Nem vagyok a Dharma hordozója. Nem tudom elviselni az Út gyakorlásával járó gyötrelmeket. Mivel hallottam a Dharma lényegét, egyedül szeretnék élni, elvonulva a világtól, testemet táplálva és betegségemet kezelve, míg meg nem halok."

Ez rettentő nagy hiba. A múltbéli bölcseknek sem feltétlenül voltak aranyból a csontjaik. A régi gyakorlók sem voltak egytől egyig kiváló képességű emberek. Nem telt még el olyan sok idő Buddha halála óta. Az ő idejében sem volt mindenki éles eszű. Valakik jók voltak, mások nem. A szerzetesek között egyesek hihetetlenül rossz dolgokat műveltek, mások meg nagyon buták voltak. Azonban egyikük sem alacsonyodott le odáig, hogy elmulasztotta volna felébreszteni magában a bódhi-tudatot, és hogy ne tanulmányozta volna az Utat azon az alapon, hogy ő nem a Dharma edénye.

Ha nem tanulod és gyakorlod az Utat most, akkor melyik életedben lesznek jó képességeid, és mikor leszel olyan ember, aki nem betegszik meg? Ne gondolj a testedre és a tudatodra, ébreszd fel a bódhi-tudatot, és gyakorolj! Ez a legfontosabb az Út tanulmányozása során.

Dógen tanította:

– Az Út gyakorlói! Ne vágyakozzatok mohón élelem és ruhák után! Mindenkinek ki van jelölve a neki járó élelem és élet. Hiába igyekeztek többet szerezni, mint ami a részetek, sohasem fogjátok tudni megszerezni. Ráadásul mi, a Buddha-út követői, adományokat kapunk. A koldulással szerzett élelem nem merül ki. A kolostornak is vannak készletei. Ezek nem a személyes munka eredményei. A tiszta élelem három formája: a gyümölcsök és bogyók, a koldulással szerzett étel, valamint a hűséges hívektől kapott adományok. A négyféle foglalkozással[1] – földműveléssel, kereskedéssel, katonáskodással és kézművességgel – szerzett élelem mind tisztátalan, így szerzetesek számára nem megengedett.

Volt egy szerzetes, aki meghalt, és a halottak birodalmába került. Jama király[2] így szólt: „Ez az ember még nem élte le azt az életet, ami neki járt. Hadd menjen vissza."

A halottak birodalmának egyik tisztségviselője megjegyezte: „Igaz, hogy a neki járó élet még nem telt le, de a neki járó élelmet már elfogyasztotta."

A király így felelt: „Akkor hadd egyen lótuszleveleket."

Miután a szerzetes visszatért a holtak birodalmából, nem ehetett hétköznapi emberi ételeket, így az életéből hátralévő részt úgy töltötte el, hogy csak lótuszlevelekkel táplálkozott.

Tehát az olyan szerzeteseknek járó élelem, akik elhagyták otthonukat, a Buddha-út gyakorlásának hatalma miatt sohasem merül ki. Sem Buddha fehér hajának[3] egyetlen szála, sem az általa ránk hagyott

húsz év[4] nem merül ki, még ha örökké használják is. Szenteljétek magatokat egyedül az Út gyakorlásának, s ne fussatok ételek és ruhák után!

Az orvosi könyvek azt írják, hogy a tudat csak akkor lesz egészséges, ha a test, a vér és a hús fenntartásáról gondoskodunk. Az Út gyakorlása során még inkább be kell tartanotok a szabályokat, tisztává kell tennetek élete teket, s a buddhák és pátriárkák tevékenységét követve önmérsékletet kell tanúsítanotok. Ha így tesztek, tudatotok is lecsillapodik.

Az Út gyakorlói! Amikor valamit mondani akartok valakinek, gondoljátok meg háromszor, és csak akkor mondjátok ki, ha mindkettőtöknek jót tesz. Ha nem így van, inkább maradjatok csendben. Az efféle dolgokat azonban nehéz véghezvinni. Tartsátok észben, és fokozatosan szerezzetek benne jártasságot!

✦ ✦ ✦

[1] Ez a négy foglalkozás a megélhetés különféle módjait és a különböző társadalmi osztályokat reprezentálja.

[2] A holtak ura. Jama a holtak érdemeinek és bűneinek bírája.

[3] Lásd a IV. könyv 15. fejezetének 2. lábjegyzetét.

[4] Sákjamuni Buddha nyolcvanéves korában halt meg, holott élhetett volna az ideális száz évig is. Azt mondják, hogy ezt a húsz évet felajánlotta az utána következő generációknak, hogy bár ő nem lesz az élők sorában, mégis megszabadulhassanak a szenvedéstől.

Egy különféle témákról szóló beszélgetés alkalmával Dógen ezt mondta:

4

– Az Út követői! Ne aggódjatok az étel és a ruházat miatt. Bár Japán kis ország, és nagyon messze van Buddha hazájától, az ezoterikus és exoterikus tanításoknak nagyon sok híres tudósa volt, akit a későbbi generációk is jól ismertek. Szintén sokan szenteltek életüket a költészetnek, a zenének, az irodalomnak és a harcművészetnek is. Én soha nem hallottam egyetlenegyről sem, aki bővében lett volna az élelemnek és a ruhának. Azért lettek híresek, mert elviselték a szegénységet, és megfeledkeztek minden egyébről, hogy teljes mértékben hivatásuknak élhessenek.

Ez még sokkal inkább igaz azokra, akik a pátriárkák általunk is gyakorolt hagyománya szerint tanulmányozzák az Utat. Ők felhagytak a társadalomban gyakorolt foglalkozásukkal, s soha nem keresik a dicsőséget és a hasznot. Hogyan is gazdagodhatnának meg? Bár degenerált korban élünk, Kínában ezrével laknak emberek a kolostorokban, akik az Utat tanulmányozzák. Vannak olyanok is, akik messziről érkeztek, vagy elhagyták azt a vidéket, ahol az otthonuk van. Mindenesetre szinte mindannyian szegények, de sohasem aggódnak emiatt. Egyetlen dolog foglalkoztatja őket: hogy még nem valósították meg az Utat. Bárhol is legyenek, olyannyira szívvel-lélekkel gyakorolják a zazent, ahogyan az gyászol, aki az anyját veszítette el.

Találkoztam egy távoli vidékről, Siszenből[1] érkezett szerzetessel, aki semmilyen vagyonnal nem rendelkezett. Minden tulajdona néhány tusrúd[2] volt. Ezek Kínában két-háromszáz monba[3] kerültek, ami Japánban húsz-harminc mon. Eladta őket, igen gyenge mi-

nőségű kínai papírt vett az árukból, és felsőruhát meg alsóneműket készített belőle. Valahányszor felállt vagy leült, furcsa zajokat hallatott, de őt ez egyáltalán nem érdekelte.

Valaki rászólt: „Menj haza, és hozz el néhány személyes holmit meg ruhadarabot!" Ő azonban így felelt: „Az otthonom nagyon messze van. Nem akarom az időt vesztegetni az utazással, elfecsérelni azt az időt, amit az Út gyakorlásával is tölthetek."

A hideg idővel nem törődve még buzgóbban gyakorolta az Utat. Ezért volt Kínában annyi kiváló ember.

✦ ✦ ✦

[1] Kín. Szecsuan.

[2] A kínai tusrudak fenyőgyökérből vagy növényi olajból készülnek. Festéshez és kalligráfiához használják.

[3] A régi Kínában és Japánban a legkisebb pénzegység.

Dógen tanította:

5

– Azt hallottam, hogy a Szeppó-hegyen lévő kolostor alapítójának[1] idejében a templom olyan szegény volt, hogy néha nem volt mit főzniük, és olykor csak főtt zöldbabot[2] ehettek rizzsel. Miközben az Utat tanulmányozták, életüket ilyen szegénységben élték. A későbbi években a kolostorban mindig legalább ezerötszáz szerzetes lakott.

A régiek így gyakoroltak. Nekünk is ilyeneknek kellene lennünk manapság. A szerzetesek elkorcsosulását gyakran a jólét és a dicsőség okozza. Buddha idejében Dévadattában[3] is felébredt az irigység, amikor napi ötszáz szekérnyi adományt kapott. A gazdagság nemcsak számára volt káros, de másokat is rávett, hogy gonosz tetteket hajtsanak végre. Hogyan válhatnak gazdaggá komoly emberek, akik az Utat tanulják? Még ha ez tiszta hiten alapuló adományból származik is, ha felhalmozódik, úgy kell tekinteni rá, mint adósságra, és vissza kell adni.

Ennek az országnak a lakói a személyes haszon kedvéért adományoznak. Az emberi világban természetes, hogy többet adnak az olyan személynek, aki hízelgő mosollyal közeledik. Ha azonban ezt azért teszitek, hogy behízelegjétek magatokat, bizonyosan akadállyá válik számotokra az Út gyakorlása során. Inkább viseljétek el az éhséget és a hideget, s szenteljétek magatokat teljesen az Út gyakorlásának!

✦ ✦ ✦

1 Szeppó Giszon (kín. Hszüe-feng Ji-cun) (822–908) Tokuszan Szenkan (kín. Tö-san Hszüan-csien) (780–865) tanítványa volt.

[2] A Tenzo-kjókunban Dógen ezt írja: „Először válogasd ki a rovarokat a rizsből. Utána gondosan válogasd ki a zöldbabot, a rizskorpát és az apró köveket." A zöldbabot (rokuszu) általában nem ették meg.

[3] Dévadatta Sákjamuni unokatestvére volt, majd a tanítványa lett. Azt mondják, hogy amikor Adzsátasatru herceg menedéket vett nála, és felajánlott napi ötszáz szekérnyi adományt, Dévadatta át akarta venni a buddhista szangha vezetését.

Egy alkalommal Dógen így tanított:

– Egy régi bölcs mondta: „Figyelj, vedd észre, érd el!"

Vagy: „Ha még nem érted el, vedd észre! Ha még nem vetted észre, figyelj!"

Ezt úgy értette, hogy a látás magasabb rendű dolog, mint a figyelés, és az elérés magasabb rendű dolog, mint a látás. Ha még nem érted el, meg kell látnod. Ha még nem látod, figyelj!

6

7 *Dógen ezt is mondta:*

– Az Út gyakorlása során ügyelnetek kell arra az alapvető dologra, hogy dobjátok el azt a múltból származó hajlamotokat, hogy belekapaszkodnátok bizonyos dolgokba. Ha megváltoztatjátok testi viselkedéseteket, tudatotok is megreformálódik. Először is tegyétek azt, amit az előírások szerint tennetek kell, és kerüljétek el azt, amit azok tiltanak. Tudatotok ezután magától megváltozik.

Kínában a világi emberek között van egy szokás, hogy összegyűlnek őseik sírjánál, és úgy tesznek, mintha sírnának, gyermeki tiszteletüket kifejezve anyjuk és apjuk iránt. Előfordul, hogy tényleg elsírják magukat. Az Út gyakorlói! Még ha kezdetben ez nincs is meg, ha kényszerítitek magatokat arra, hogy gyakoroljátok a Buddha-utat, felébredhet bennetek az igaz bódhi-tudat. Különösen azoknak kell gyakorolniuk a szangha többi tagját követve, aki kezdők az Úton. Ne kapkodjátok el az alapvető dolgoknak és a régiek példájának megismerését, megértését. Nagyon fontos, hogy ezeket a dolgokat félreértés nélkül megértsétek, amikor elvonultok a hegyek közé, vagy elzárkóztok a városban. Ha a többieket követve gyakoroltok, biztosan megvalósítjátok az Utat. Olyan ez, mint egy utazás. Bár nem tudjátok, hogyan kell kormányozni a hajót, ha mindent a tengerészek ügyességére bíztok, akár értetek hozzá, akár nem, el fogjátok érni a másik partot. Csak akkor válhattok természetesen az Út emberévé, ha jó tanítót követtek, és társakkal gyakoroltok, személyes nézetek dédelgetése nélkül.

Az Út tanítványai! Ha már elértétek a megvilágosodást, akkor se hagyjátok abba a gyakorlást! Ne gon-

doljátok, hogy a csúcsra értetek! Az Út végtelen. Még ha elértétek is a megvilágosodást, akkor is folytassátok tovább az Út gyakorlását! Jusson eszetekbe Rjószui példája, amikor meglátogatta Majoku[1] zen-mestert!

✦ ✦ ✦

1 Rjószui (kín. Liang-szuj) (?–?) meglátogatta Majoku (kín. Ma-ku) (?–?) zen-mestert, aki Baszo (kín. Ma-cu) tanítványa volt. Amikor Majoku meglátta a közeledő Rjószuit, fogott egy kapát, és kiment gyomot kapálni. Rjószui odament hozzá, de Majoku úgy tett, mintha nem is látná, visszament a házba, és bezárta a kaput. Rjószui másnap ismét felkereste, Majoku azonban megint bezárta a kaput. Rjószui bekopogott. Majoku kikiáltott:

– Ki az?

– Rjószui vagyok.

Ahogy Rjószui kimondta a saját nevét, hirtelen elérte a megvilágosodást, és így szólt:

– Mester, ne ámítsd Rjószuit! Ha nem jöttem volna el hozzád, egész életemben orromnál fogva vezettek volna a szútrák és a sásztrák.

Amikor Rjószui visszament, előadást tartott tanítványainak:

– Mindent, amit tudtok, azt Rjószui is tudja. Amit Rjószui tud, azt ti nem tudjátok.

Ezután nem tartott több előadást, és elküldte tanítványait.

8

Dógen tanította:

– Az Út követői! Ne halogassátok az Út gyakorlásának megkezdését! Ne töltsétek ezt a napot, de még ezt a pillanatot se hiábavalóan! Gyakoroljatok szorgalmasan, napról napra, pillanatról pillanatra!

Egy bizonyos világi személy hosszú ideig betegeskedett. Tavaly tavasszal megfogadta: „Ahogy felépülök, elhagyom a feleségemet és a gyermekeimet, s remetelakot építek a templom közelében. Csatlakozom a havonta kétszer tartott megbánó összejövetelekhez[1], mindennap gyakorolni fogok, és hallgatni fogom az előadásaidat a Dharmáról. Életem hátralévő részét, amennyire csak lehet, az előírásoknak megfelelően akarom eltölteni."

Ezután különféle kezeléseket kapott, és egy kicsit helyrejött. Később azonban visszaesett, és hiábavalóan töltötte napjait. Ez év januárjában állapota hirtelen kritikusra fordult, és egyre nagyobb fájdalmakat kellett elszenvednie. Mivel nem volt elég ideje összeszedni az anyagokat a tervezett remetelak felépítéséhez, átmenetileg bérelt egy szobát. Azonban egy hónapra rá meghalt. Békében halt meg, hiszen a halála előtti éjszakán felvette a bódhiszattva-fogadalmakat, és menedéket vett a három drágaságnál. Tehát a helyzet jobb, mintha otthon maradt volna a feleségéhez és gyermekeihez való ragaszkodás béklyóiban, és zavarodottságban halt volna meg. Szerintem azonban jobb lett volna, ha már az előző évben elhagyja otthonát, amikor először elhatározta. A templom közelében élhetett volna, szorosabb kapcsolatba kerülhetett volna a szanghával, és az Utat gyakorolva halhatott volna meg. Ezt figyelembe véve úgy érzem, hogy a Buddha-út

gyakorlását nem lehet halogatni. A bódhi-tudat hiányának következménye, ha azt gondoljátok, hogy betegségetek ürügyén elhalaszthatjátok a gyakorlást addig, amíg jobban lesztek. Azok között, akiknek a teste a négy elemből áll[2], van-e olyan, aki nem betegszik meg? A régi mesterek csontjai sem feltétlenül voltak aranyból. Gyakoroltak, semmi mással nem törődve, csak azért, mert komolyan törekedtek az Út gyakorlására. Olyan ez, mint ahogyan megfeledkezünk az apró dolgokról, amikor valamilyen súlyos problémával kell szembenéznünk. Mivel a Buddha-út a létfontosságú kérdés, el kell határoznotok, hogy még ebben az életetekben megoldjátok, és egyetlen napot vagy órát sem vesztegettek.

Egy régi mester figyelmeztetett: „Ne pazaroljátok az időt!"[3] Amikor valamilyen kezelést kaptok, de a fájdalom egyre inkább nő ahelyett, hogy jobban lennétek, gyakorolnotok kell, amíg a fájdalom még elviselhető. Ha kínotok még komolyabbá válik, el kell határoznotok, hogy tovább gyakoroltok, mielőtt állapototok kritikusra fordulna. Amikor pedig állapototok kritikusra fordul, el kell tökélnetek, hogy gyakoroltok, amíg meg nem haltok.

Amikor betegek vagytok, a betegség néha elmúlik, néha rosszabb lesz. Néha akár minden kezelés nélkül is jobbra fordul. Néha pedig a kezelés dacára is roszszabbodik. Alaposan gondoljátok meg ezt!

Az Út gyakorlói! Ne gondolkodjatok úgy, hogy majd akkor gyakoroltok, ha gondoskodtatok arról, hogy fedél legyen a fejetek fölött, és a ruháitok, evőeszközeitek stb. elő legyenek készítve. Akármilyen szorongató szegénységben éltek is, meg tudjátok-e akadályozni a

halál közeledését, amíg a ruhákra, evőcsészékre és egyéb eszközökre vártok? Ha azt várjátok, hogy fedél legyen a fejetek fölött, és legyen ruhátok meg evőcsészétek, egész életeteket hiábavalóan fogjátok eltölteni. Rendelkeznetek kell azzal a bizonyossággal, hogy akár egy világi ember is képes lehet ruhák és evőcsésze nélkül gyakorolni a Buddha-utat. A ruhák és evőcsészék csak díszletei a szerzetességnek.

A Buddha-út igaz gyakorlói nem függenek ezektől a dolgoktól. Ha megvannak, hadd legyenek veletek, de szántszándékkal ne hajszoljátok őket. Másfelől viszont ha megvannak, ne gondoljatok arra, hogy nem kellenek. Ugyanígy, ha meg lehet gyógyítani a betegségeteket, nem felelne meg Buddha tanításának, ha szántszándékkal meg akarnátok halni, és nem vennétek igénybe a kezelést. A Buddha-út kedvéért ne tartsátok az életeteket drágának, de ne is legyetek gondatlanok vele kapcsolatban. Amikor lehet, használjatok moxát vagy gyógynövényfőzeteket, amelyek nem akadályoznak benneteket az Út gyakorlásában. Akárhogy is legyen, hiba félretenni az Út gyakorlását, és előnyben részesíteni a betegség gyógyítását, s azt tervezgetni, hogy majd akkor gyakoroltok, ha már meggyógyultatok.

✦ ✦ ✦

[1] Fuszacu (szkt. upószatha), a szerzetesek és a szangha más tagjainak összejövetele. Havonta kétszer tartják, a holdhónap 15. és 30. napján. Elrecitálják az előírásokat, és megbánják elkövetett vétkeiket.

[2] Az anyagi világ négy alapeleme: 1. csidai, a föld elem, amely a szilárdságot képviseli, és minden dolgot alátámaszt; 2. szuidai, a víz elem, amely nedvesít, és minden dolgot tartalmaz;

3. kadai, a tűz elem, amely a hőt képviseli, és lehetővé teszi, hogy a dolgok megérjenek; 4. fúdai, a szél elem, amely a mozgást képviseli, és a dolgok növekedését okozza.

[3] Idézet a Szandókaiból (kín. Can-tung-csi, Az azonosság és különbözőség egybefonódása), Szekitó Kiszen (kín. Si-tou Hszi-csien) zen-mester verséből.

9 *Dógen mondta:*

– Az óceánban van egy hely, amelyet sárkánykapunak[1] neveznek, ahol állandóan óriási hullámok keletkeznek. Minden hal, amely egyszer áthalad ezen a helyen, sárkánnyá változik. Ezért hívják ezt a helyet sárkánykapunak.

A hatalmas hullámok, amelyek ott emelkednek, nem különböznek a bármely más helyen csapkodó hullámoktól, és a víz is ugyanaz a közönséges, sós víz. Ennek ellenére rejtélyes módon minden hal, amely ott áthalad, egytől egyig sárkánnyá változik. Pikkelyeik nem alakulnak át, és a testük is ugyanaz marad. Mégis hirtelen sárkánnyá válnak.

A zen-szerzetesek útja is ilyen. Ha beléptek egy szórinba[2], bár az nem különleges hely, egytől egyig buddhákká és pátriárkákká váltok. Ugyanazokat az ételeket eszitek, és ugyanazokat a ruhákat viselitek, mint máskor, ugyanúgy ütitek el az éhségeteket, és tartjátok távol a hideget, mint a többi ember. Mégis, ha kopaszra borotváljátok a fejeteket, keszát[3] vesztek magatokra, zabkását esztek reggelire, és rizst ebédre, azonnal zen-szerzetessé váltok. Ne távol keressétek a buddhává vagy pátriárkává válást. Az, hogy átmentek-e a sárkánykapun, vagy nem, csak attól függ, hogy beléptek-e egy szórinba, vagy sem.

A világi emberek között van egy mondás: aranyat árulok, de senki sem akarja megvenni. A buddhák és páriárkák útja is ilyen. Nem arról van szó, hogy irigyelnék az Utat: bár állandóan kínálják, senkinek sem kell. Hogy eléritek-e, nem függ attól, hogy születésetektől fogva éles eszűek vagytok-e, vagy ostobák. Mindannyian képesek vagyunk arra, hogy a Dharmát

elsajátítsuk. Hogy gyorsan vagy lassan valósítjátok-e meg az Utat, az attól függ, hogy szorgalmasak vagytok-e, vagy lusták. A szorgalom és a lustaság azon múlik, hogy elhatározásotok eltökélt-e, vagy sem. A szilárd elhatározás hiányát az okozza, hogy nem vagytok tudatában az állandótlanságnak. Végletesen fogalmazva: pillanatról pillanatra meghalunk, egy kis időre sem állva meg. Amíg életben vagytok, ne töltsétek az időtöket hiába!

Van egy régi mondás: az egér éhezik a raktárban, a mezőt szántó ökör sohasem lakik jól a fűvel. Ez azt jelenti, hogy bár az élelem között él, az egér éhezik, és bár a fű között él, az ökör hiányt szenved fűben. Az emberi lények is ilyenek. Bár a Buddha-út kellős közepén élünk, mégsem vagyunk összhangban vele. Ha nem adjuk fel a dicsőség és haszon utáni vágyunkat, nem élhetünk békében és örömben életünk során.

+ + +

[1] Jap. rjúmon (kín. lung-men). Valójában egy hegyszoros neve a Huang-ho (Sárga-folyó) mentén.

[2] Lásd az I. könyv 1. fejezetének 13. lábjegyzetét.

[3] Lásd az I. könyv 2. fejezetének 2. és az I. könyv 16. fejezetének 1. lábjegyzetét.

10

Dógen tanította:

– Az Út emberének tettei, akár jónak, akár rossznak látszanak, mély megfontolás eredményei. A közönséges emberek nem képesek ezt megítélni.

Egyszer régen Esin szózu[1] megvert és elhajtott egy szarvast, amely a kertben füvet legelt.

Valaki megkérdezte tőle:

„Úgy látszik, hogy nincs benned együttérzés. Miért sajnálod a füvet ettől a szarvastól, és miért hajtottad ki?"

A szózu így felelt:

„Ha nem verem meg, és nem kergetem ki, esetleg összebarátkozik az emberi lényekkel, és ha valaha gonosz személyek közelébe kerül, biztosan megölik. Ezért kergettem el."

Bár úgy látszott, hogy nincs benne együttérzés, mert megverte, és elkergette a szarvast, valójában azonban a szíve mélyén együttérzésből cselekedett.

✦ ✦ ✦

[1] Esin (942–1027) a tendai-iskola papja volt, a „tiszta föld" eszméjének nagy képviselője. Esin szózu néven vált ismertté, mivel egy Esin-in nevű helyen élt, Jokavában, a Hiei-hegyen. A szózu a japán buddhista hierarchia egyik papi rangja. Apját fiatal korában elveszítette, és a Hiei-hegyre ment, hogy a buddhizmust tanulmányozza Rjógen irányítása alatt. Ódzsójósó című művével ő fektette le a japán „tiszta föld" tanításának alapjait.

11

Egyszer Dógen így szólt:

– Amikor valaki a Dharmáról vagy a gyakorlás lényegéről kérdez, a zen-szerzeteseknek az igaz Dharma alapján kell válaszolniuk. Ne válaszoljatok olyan ügyes fortélyok segítségével, amelyek nem igazak, azt gondolván, hogy az illető nem a Dharma hordozója, vagy hogy nem képes megérteni, mert csupán kezdő.

A bódhiszattva-előírások[1] szelleme olyan, hogy még ha valaki, aki a hínajána-út hordozója, a hínajána-útról kérdez benneteket, akkor is a mahájána szerint kell felelnetek. A Tathágata is ezt tanította egész életében. Az átmeneti tanítás mint ügyes eszköz valójában haszontalan. Végső fokon csak a végső, igaz tanítás hasznos. Ezért ne törődjetek azzal, hogy az illető képes-e megérteni, vagy sem, válaszoljatok az igaz Dharma talaján állva.

Amikor láttok valakit, értékeljétek igaz erényeit. Ne ítélkezzetek fölötte külső megjelenése vagy más felületes jellemzői alapján.

A régi időkben egy ember elment Konfuciuszhoz[2], hogy a tanítványa legyen. Konfuciusz megkérdezte tőle:

„Miért akarsz a tanítványom lenni?"

Az illető így felelt:

„Amikor láttalak az udvar felé menni, nagyon nemesnek és méltóságteljesnek tűntél. Így elhatároztam, hogy a tanítványod leszek."

Ezután Konfuciusz megkérte egyik tanítványát, hogy hozza oda a kétkerekű kocsiját, a ruháit, aranyat, ezüstöt és más kincseket. Odaadta ezeket az embernek, és azt mondta neki:

„Te nem engem tisztelsz" – azzal elküldte.

Dógen még ezt is mondta:

– Az udzsibeli kanpaku[3] egyszer a császári udvarban a fürdőházban figyelni kezdte azt az embert, aki a tűzért volt felelős.

Az meglátta a kanpakut, és ráförmedt:

„Ki vagy te? Miért jöttél be a császári udvar fürdőházába engedély nélkül?"

A kanpakut kiküldték a fürdőházból. Ezután levetette a rongyos gúnyát, amelyet viselt, és gyönyörű ruhát öltött. Amikor átöltözve megjelent, a tűzfelelős már messziről felismerte, és mivel nagyon megijedt, elszaladt. A kanpaku levette a ruhát, egy bambuszrúd tetejére akasztotta, és leborult előtte. Valaki megkérdezte, hogy mit csinál, ő pedig így felelt:

„Az emberek nem az erényeim miatt tisztelnek, hanem e ruhadarabok miatt."

A balga emberek hasonlóképpen tisztelik a másikat. A szent iratokban lévő szavak és mondatok iránti tiszteletük is ugyanilyen.

Egy régi bölcs mondta: „Bár az államférfiak szavai megtöltik a földet, az ő nyelvükben még sincs hiba. Tetteik az egész országot befolyásolják, mégsem haragszik rájuk senki." Ez azért van, mert azt mondják, amit mondaniuk kell, és azt teszik, amit tenniük kell. Ezek a végső erénynek és az Út lényegének szavai és tettei. Még a világi emberek között is, amikor valaki egyoldalú, személyes értékelés alapján beszél és ítélkezik, abból csak hibák fakadnak. Már elődeink lefektették, hogy a zen-szerzeteseknek mit kell mondaniuk, és hogyan kell cselekedniük. Soha ne ragaszkodjatok az egyoldalú, személyes nézetekhez. Ez az az Út, amelyet a buddhák és pátriárkák gyakorolnak.

Az Út követői! El kell gondolkodnotok saját magatokon. Saját magatokon elgondolkodni azt jelenti, hogy megvizsgáljátok, hogyan tartsátok fenn testeteket és tudatotokat. Ti már Sákjamuni Buddha gyermekei vagytok, tehát meg kell tanulnotok a Tathágata útját. Van egy viselkedési szabályzat, amelyet az előző buddhák dolgoztak ki a testre, a beszédre és a tudatra vonatkozóan. Mindannyiótoknak őket kell követnetek.

Még a világi emberek között is azt mondják, hogy a ruháknak meg kell felelniük a törvényeknek, és a beszédnek összhangban kell lennie az Úttal. A zenszerzetesekre még inkább érvényes, hogy nem követhetik saját önző elképzeléseiket.

✦ ✦ ✦

[1] Lásd az I. könyv 2. fejezetének 5. és 7. lábjegyzetét.

[2] Konfuciusz (Kr. e. 551–479) nagy kínai filozófus volt, a konfucianizmus megalapítója.

[3] Császári főtanácsadó. Utalás Fudzsivara Jorimicsire (992–1074), aki a Bjódóin templomot építtette Udzsiban, Kiotó közelében.

12

Dógen mondta:

– Manapság sok ember, aki az Utat tanulja, mindenekelőtt azt akarja, hogy a tanítója tudja róla: helyes megértéssel rendelkezik. Ezért jó válaszokat akar adni, s emiatt van az, hogy a szavak, amelyeket hall, az egyik fülén be, a másikon ki. Még mindig hiányzik az ilyen emberekből a bódhi-tudat, és önközpontúak maradnak.

Mindenekelőtt felejtsétek el az egótokat, csendesen figyeljetek oda arra, amit mások mondanak, később pedig jól fontoljátok meg azt. Ezután, ha találtok valami hibát, vagy kétségetek van, kritikával illethetitek. Ha megragadtátok a lényeget, előadhatjátok felfogásotokat tanítótoknak. Ám ha azonnali megértésre vágytok, az azt mutatja, hogy nem igazán figyeltek oda a Dharmára.

Dógen tanította:

13

– A Tó-dinasztiához tartozó Taiszó uralkodása alatt az egyik ország olyan lóval ajándékozta meg a császárt, amely mérföldek ezreit volt képes megtenni egy nap alatt. Miután átvette a lovat, a császár öröm nélkül így gondolkodott magában:

„Hiába tudok ezer mérföldet megtenni ezen a lovon, ha a kíséretem nem képes velem tartani."

Odahívta tehát Gicsót[1], és kikérte a véleményét. Gicsó azt felelte, hogy egyetért vele, ezért a császár arannyal és selyemmel megrakva visszaküldte a lovat.

Még a császár – aki világi ember – sem tartotta meg azt, ami számára haszontalan volt, hanem visszaküldte. Még inkább így kell ennek lennie a zen-szerzetesek esetében, akiknek a ruhán és az evőcsészén kívül semmi sincs, ami hasznos lehetne. Miért gyűjtögetnénk haszontalan dolgokat? Azok, akik egyvalaminek szentelik az életüket, még a világi emberek között is, szükségtelennek tartják, hogy vagyonuk legyen, például rizsföldek, kertek vagy hűbérbirtokok. Az egész országban mindenkit saját családjuk tagjának tekintenek.

Csiszó hókjó[2] a fiának hagyott végrendeletében írta: „Erőfeszítéseidet kizárólag az Útra kell koncentrálnod."

Mondanom sem kell, hogy nektek Buddha gyermekeiként minden világi üggyel fel kell hagynotok, és teljes szívetekből egyetlen dolognak kell szentelnetek magatokat. Ez a legfontosabb, amit szem előtt kell tartanotok.

+ + +

[1] Lásd a II. könyv 3. fejezetének 2. lábjegyzetét.

[2] A rufubon, azaz népszerű változat szerint Szuke hókjó. A hókjó (Dharma-híd) a buddhista hierarchiában az egyik papi rang. Csiszóról más információ nem maradt fenn.

Dógen így szólt:

14

– Az Út követői! Amikor egy tanítóval gyakoroltok, és a Dharmát tanuljátok, újra és újra alaposan oda kell figyelnetek, amíg teljesen meg nem értitek. Ha hiábavalóan töltitek az időt, és nem kérdezitek meg, amit meg kell kérdezni, vagy nem mondjátok el, amit el kell mondani, az mindenképpen a ti veszteségetek lesz. A tanítók mindig kérdéseket várnak tanítványaiktól, és azt, hogy kifejtsék saját véleményüket. Újra és újra meg kell kérdeznetek, hogy meggyőződjetek még azokról a dolgokról is, amelyeket már megértettetek. A tanítóknak is kérdezniük kell tanítványaikat, hogy vajon valóban megértették-e, vagy sem, és alaposan meg kell győzniük őket a Dharma igazságáról.

15 *Dógen tanította:*

– Az Út emberének szellemi hozzáállása valahogy más, mint a közönséges emberé. Egyszer, amikor Eiszai – a Kennin-dzsi néhai szódzsója[1] – még élt, a templom teljesen kifogyott az élelemből. Akkoriban az egyik támogató meghívta a szódzsót, és felkínált neki egy vég selymet. A szódzsó örült, és ő maga cipelte el a templomba, ahelyett hogy valaki mással vitette volna. Odaadta a szolgálatban lévő templomi tisztségviselőnek, s azt mondta neki, hogy abból fizesse ki a másnap reggeli zabkását.

Egy világi ember azonban a következő kéréssel fordult hozzá: „Gyalázatos eset történt velem, és szükségem lenne néhány vég selyemre. Tudnál rajtam segíteni?"

A szódzsó azonnal visszakérte a selymet a templomi tisztségviselőtől, és odaadta az illetőnek. Erre a tisztségviselő az összes többi szerzetessel együtt roppantul felháborodott. Később a szódzsó így magyarázta tettét: „Azt gondolhatjátok, hogy helytelenül cselekedtem. Én azonban úgy gondolom, hogy a Buddha-út iránti elkötelezettségetek miatt gyűltetek itt össze. Nem számíthat még az sem, ha kifogyunk az élelemből, és éhen halunk. Hasznosabb, ha most rögtön azokon a világi embereken segítünk, akik hiányt szenvednek valamiben."

Valóban, az Út emberének így kell gondolkodnia.

✦ ✦ ✦

[1] Az érseknek megfelelő papi rang.

Dógen mondta:

– Valamennyi buddha és pátriárka eredetileg hétköznapi ember volt, aki olykor rosszat cselekszik, és kártékony gondolatai támadnak. Kétségkívül akadtak köztük nehézkes észjárásúak vagy akár kifejezetten ostobák is. Azonban miután gyökeresen megváltoztatták tudatukat, követték tanítójukat, és gyakorolták az Utat, mind buddhákká és pátriárkákká váltak. A mai embereknek is ilyeneknek kellene lenniük. Ne becsüljétek le magatokat azért, mert azt gondoljátok, hogy buták vagy ostobák vagytok. Ha nem ébresztitek fel a bódhi-tudatot ebben az életetekben, mit vártok, mikor lesztek képesek az Utat gyakorolni? Ha most kényszerítitek magatokat a gyakorlásra, biztosan megvalósítjátok az Utat.

17

Dógen tanította:

– Van egy közmondás a császár útjáról: ha az ember szíve nem üres, nem tudja elfogadni az őszinte tanácsot. Ez azt jelenti, hogy a császárnak ne legyenek személyes nézetei, kövesse a lojális miniszterek tanácsait, és járja az uralkodók útját a dolgok rendje szerint.

Az Utat gyakorló zen-szerzetes hozzáállásának is ilyennek kell lennie. Ha csak kismértékben is ragaszkodsz saját nézeteidhez, tanítóid szavai nem fognak eljutni a füledig. Ha nem figyelsz tanítód szavaira, nem tudod megragadni a tanítód Dharmáját. Ne csak a Dharmával kapcsolatos különféle nézeteket felejtsd el, hanem a világi ügyeket, az éhséget és a hideget is. Amikor teljesen megtisztult testtel és tudattal figyelsz, képes leszel bensőséges módon hallani. Amikor ezzel a hozzáállással figyelsz, képes leszel megvilágítani az igazságot, és megválaszolni a kérdésedet. Az Út igaz megvalósítása nem más, mint hogy félredobod a tested és a tudatod, s egyenesen követed a tanítódat. Ha fenntartod ezt a hozzáállást, az Út igaz embere leszel. Ez az első számú titok.

Dógen mester írásos hagyatéka

Sóbógenzó	Az igaz Törvény szemének kincsestára
Fukanzazengi	Általános bevezetés a zazen gyakorlásába
Gakudójódzsinsú	Szem előtt tartandók az Út gyakorlásában
Tenzokjókun	A konyhavezető szerzetes előírásai
Eihei-kóroku	Eihei Dógen általános alapvetései
Nihon Koku	
Ecsizen Eihei-dzsi	az Eihei-kolostor vezető szerzetesének szóló szabályok
Csiji Singi	
Kicsidzsozan Eiheidzsi	
Surjó-singi	Az Eihei-kolostor szerzetesi szállásának szabályai
Fusukuhampó	Étkezési szabályok
Szansódóei	Dógen lírájának gyűjteménye

Zen-átadásvonalak

I. táblázat

ELŐZŐ KORSZAKOK BUDDHÁI

1. Vipasjin Buddha (Bibasibucu)
2. Sikhin Buddha (Sikibucu)
3. Visvabhú Buddha (Bisafubucu)
4. Krakuccsanda Buddha (Kuruszonbucu)
5. Kanakamuni Buddha (Kunagonmunibucu)
6. Kásjapa Buddha (Kasóbucu)

INDIÁBAN ÉLT PÁTRIÁRKÁK

Sákjamuni Buddha (Sakamunibucu)

1. Mahákásjapa (Makakaso)
2. Ánanda (Ananda)
3. Sánavásza (Sonavaszu)
4. Upagupta (Ubakikuta)
5. Dhítika (Daitaka)
6. Miccsaka (Misaka)
7. Vaszumitra (Baszumitta)
8. Buddhanandi (Buddhanandai)
9. Punjamitra (Fudamitta)
10. Pársva (Barisiba)
11. Punjajasa (Funajasa)
12. Asvaghósa (Memjo)
13. Kapimala (Kapimara)
14. Nágárdzsuna (Nagaradzsun)
15. Kánadéva (Kanadaiba)
16. Ráhulabhadra (Ragorata)
17. Szamghanandi (Szogjanandai)
18. Gejásata (Gajasata)
19. Kumáraláta (Kumorata)
20. Sájata (Sajata)
21. Vaszubandhu (Basubanzu)
22. Manorata (Manura)
23. Haklenajasa (Kakurokuna)
24. Szimhabódhi (Sisibodai)
25. Vasaszuta (Basasita)
26. Pnjamitra (Funjomitta)
27. Pradzsnyátara (Hannjatara)

Az előfordulo szanszkrit, kínai, valamint zárójeles japán nevek magyar (kiejtés szerinti) átírásban szerepelnek.

KÍNAI PÁTRIÁRKÁK

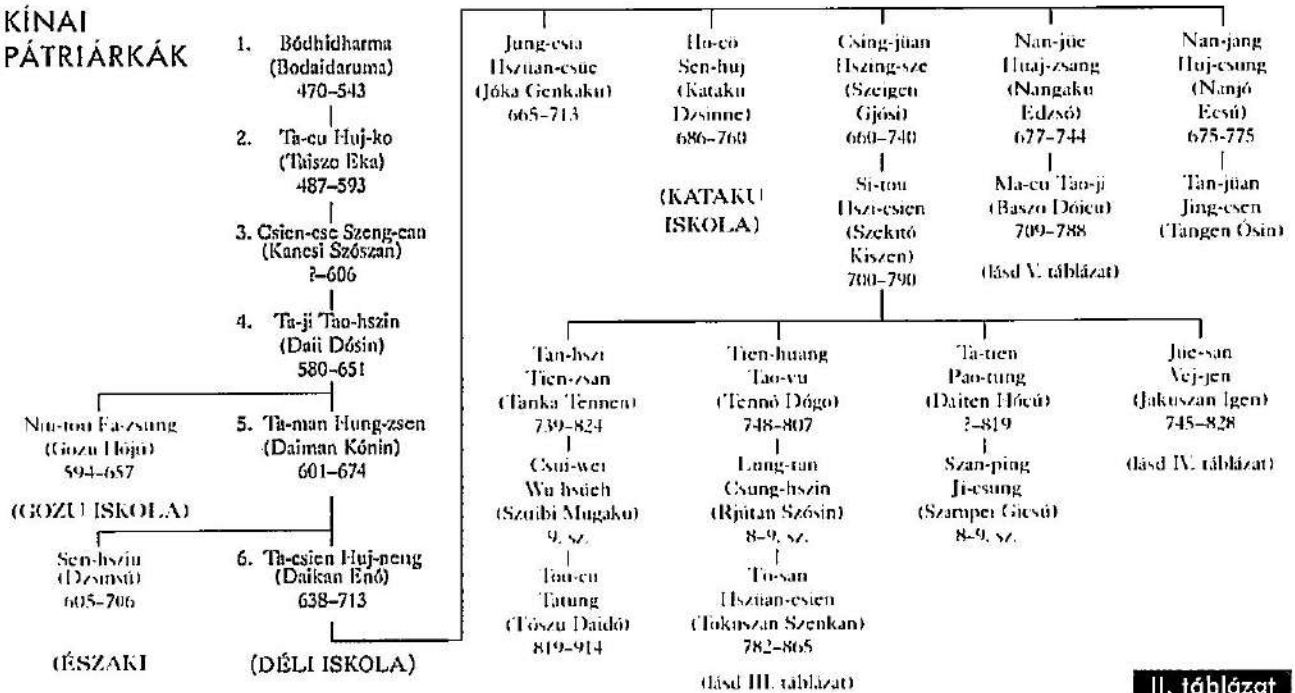

II. táblázat

III. táblázat

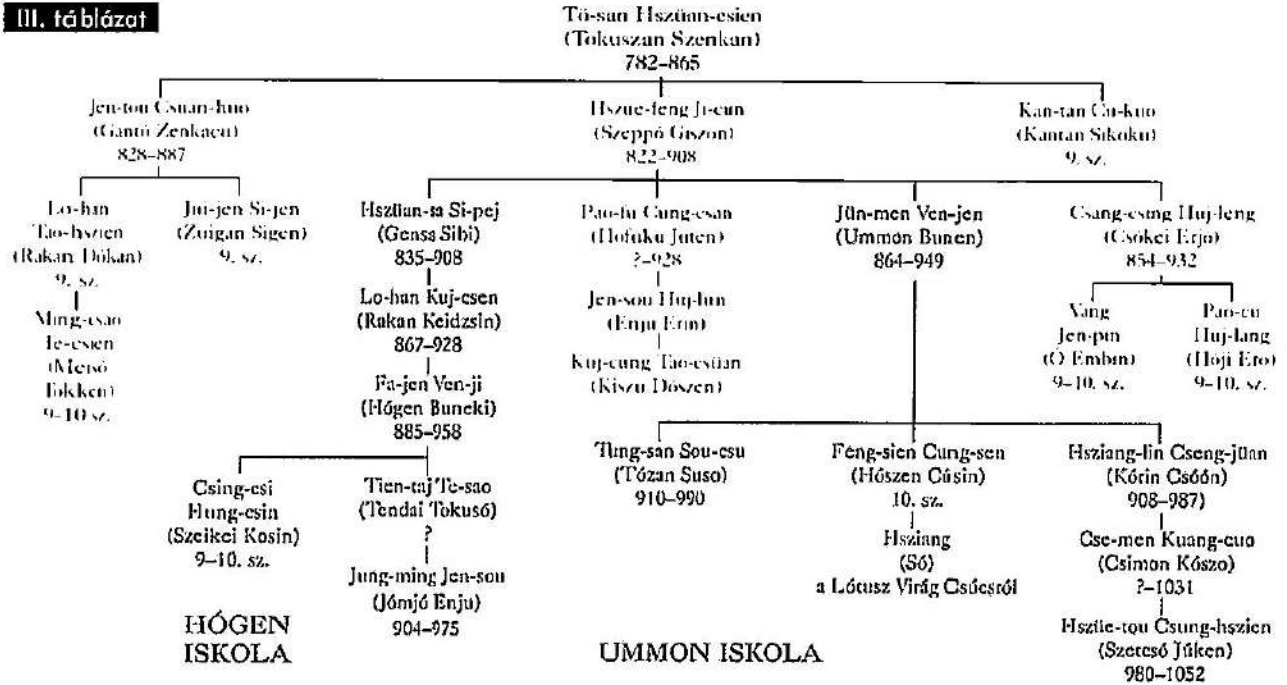

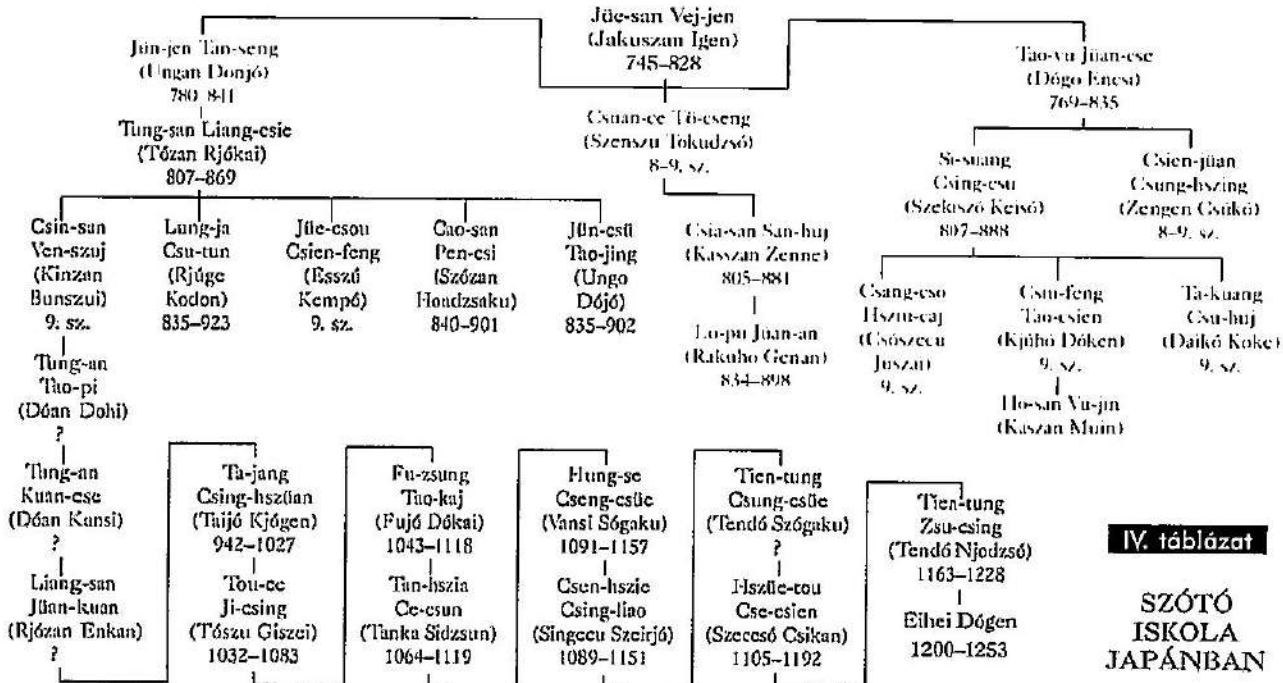

IV. táblázat

SZÓTÓ ISKOLA JAPÁNBAN

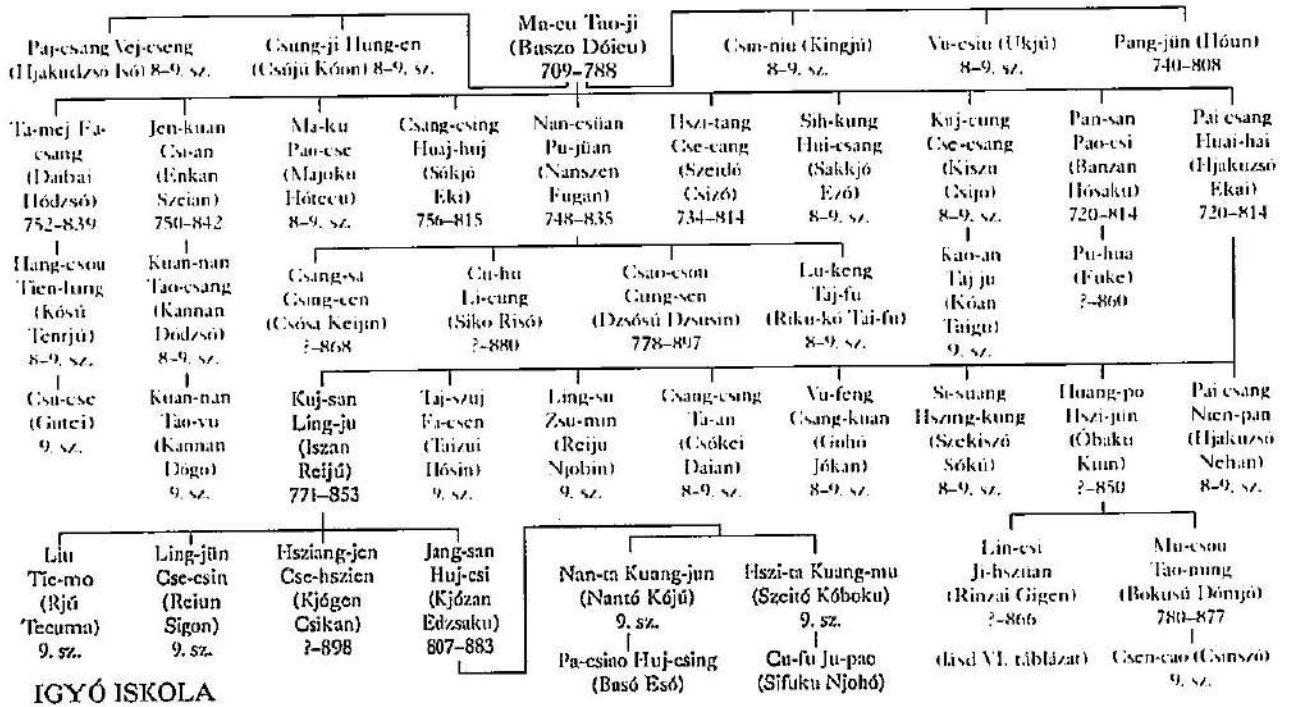
Pap-csang Vej-cseng (Hjakudzsó Isó) 8–9. sz.
Csung-ji Hung-en (Csújú Kóon) 8–9. sz.
Ma-cu Tao-ji (Baszo Dóicu) 709–788
Csu-niu (Kingjú) 8–9. sz.
Vu-csiu (Ukjú) 8–9. sz.
Pang-jün (Hóun) 740–808
Ta-mej Fa-csang (Daibai Hódzsó) 752–839
Jen-kuan Csi-an (Énkan Szian) 750–842
Ma-ku Pao-cse (Majoku Hótecu) 8–9. sz.
Csang-csing Huaj-huj (Sókjó Eki) 756–815
Nan-csüan Pu-jüan (Nanszen Fugan) 748–835
Hszi-tang Cse-cang (Szeidó Csizó) 734–814
Sih-kung Hui-csang (Sakkjó Ezó) 8–9. sz.
Kuj-csung Cse-csang (Kiszu Csijo) 8–9. sz.
Pan-san Pao-csi (Banzan Hósaku) 720–814
Pai-csang Huai-hai (Hjakudzsó Ekai) 720–814
Hang-csou Tien-lung (Kósú Tenrjú) 8–9. sz.
Kuan-nan Tao-csang (Kannan Dódzsó) 8–9. sz.
Csang-sa Csing-cen (Csósa Keijin) ?–868
Cu-hu Li-csung (Siko Risó) ?–880
Csao-csou Csung-sen (Dzsósú Dzsusin) 778–897
Lu-keng Táj-fu (Riku-kó Tai-fu) 8–9. sz.
Kao-an Táj-ju (Kóan Taigu) 9. sz.
Pu-hua (Fuke) ?–860
Csu-cse (Gutei) 9. sz.
Kuan-nan Tao-vu (Kannan Dógo) 9. sz.
Kuj-san Ling-ju (Iszan Reijú) 771–853
Taj-szuj Fa-csen (Taizui Hósin) 9. sz.
Ling-su Zsu-mun (Reiju Njobin) 9. sz.
Csang-csing Ta-an (Csókei Daian) 8–9. sz.
Vu-feng Csang-kuan (Gohó Jókan) 8–9. sz.
Si-suang Hszing-kung (Szekiszó Sókú) 8–9. sz.
Huang-po Hszi-jün (Ókaku Kun) ?–850
Pai-csang Nien-pan (Hjakudzsó Nehan) 8–9. sz.
Liu Tie-mo (Rjú Tecuma) 9. sz.
Ling-jün Cse-csin (Reiun Sigon) 9. sz.
Hsziang-jen Cse-hszien (Kjógen Csikan) ?–898
Jang-san Huj-csi (Kjózan Edzsaku) 807–883
Nan-ta Kuang-jun (Nantó Kójú) 9. sz.
Pa-csino Huj-csing (Basó Esó)
Hszi-ta Kuang-mu (Szeitó Kóboku) 9. sz.
Cu-fu Ju-pao (Sifuku Njohó)
Lin-csi Ji-hszüan (Rinzai Gigen) ?–866
(lásd VI. táblázat)
Mu-csou Tao-ming (Bokusú Dómjó) 780–877
Csen-cao (Csinszó) 9. sz.
IGYÓ ISKOLA

V. táblázat

VI. táblázat

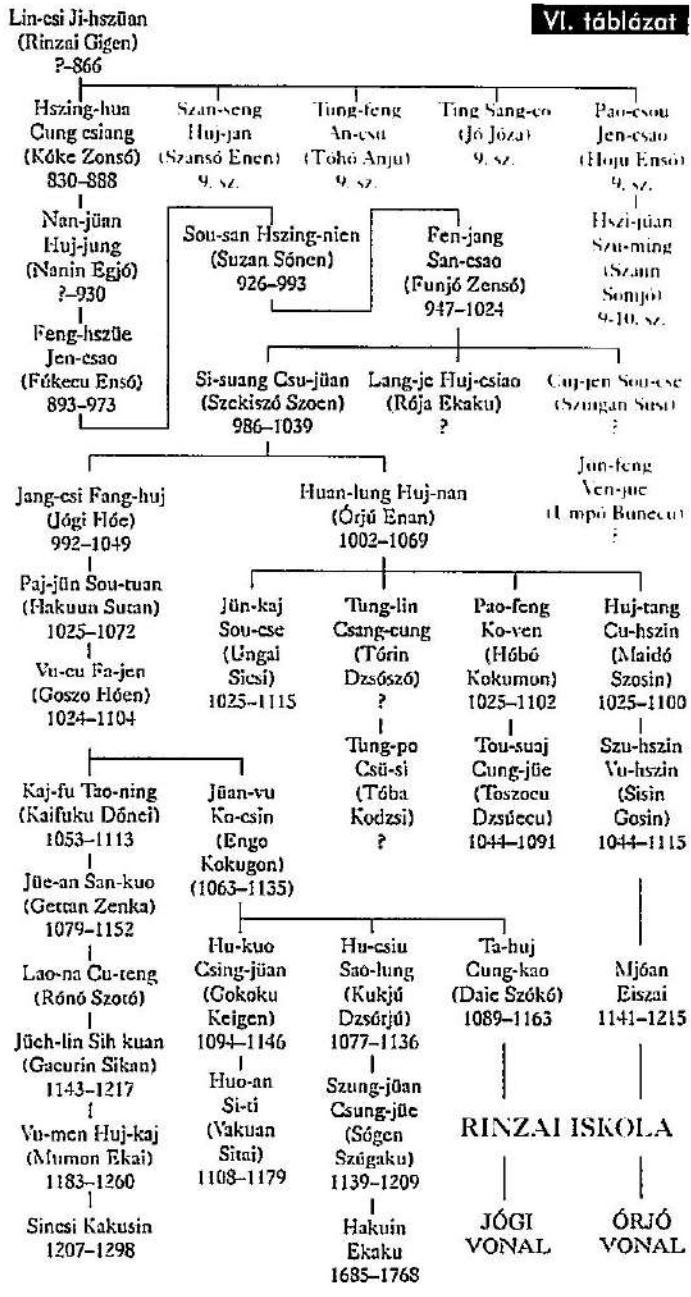
Lin-csi Ji-hszüan
(Rinzai Gigen)
?–866
Hszing-hua Cung csiang
(Kóke Zonsó)
830–888
Szan-seng Huj-jan
(Szansó Enen)
9. sz.
Tung-feng An-csu
(Tóhó Anju)
9. sz.
Ting Sang-co
(Jó Józa)
9. sz.
Pao-csou Jen-csao
(Hoju Ensó)
9. sz.
Nan-jüan Huj-jung
(Nanin Egjó)
?–930
Sou-san Hszing-nien
(Suzan Sónen)
926–993
Fen-jang San-csao
(Funjó Zensó)
947–1024
Hszi-jüan Szu-ming
(Szain Somjó)
9-10. sz.
Feng-hszüe Jen-csao
(Fúkecu Ensó)
893–973
Si-suang Csu-jüan
(Szekiszó Szoen)
986–1039
Lang-je Huj-csiao
(Rója Ekaku)
?
Cuj-jen Sou-cse
(Szuigan Susi)
?
Jang-csi Fang-huj
(Jógi Hóe)
992–1049
Huan-lung Huj-nan
(Órjú Enan)
1002–1069
Jün-feng Ven-jüe
(Unpó Bunecu)
?
Paj-jün Sou-tuan
(Hakuun Sutan)
1025–1072
Jün-kaj Sou-cse
(Ungai Siesi)
1025–1115
Tung-lin Csang-cung
(Tórin Dzsószó)
?
Pao-feng Ko-ven
(Hóbó Kokumon)
1025–1102
Huj-tang Cu-hszin
(Maidó Szosin)
1025–1100
Vu-cu Fa-jen
(Goszo Hóen)
1024–1104
Tung-po Csü-si
(Tóba Kodzsi)
?
Tou-suaj Cung-jüe
(Toszocu Dzsúecu)
1044–1091
Szu-hszin Vu-hszin
(Sisin Gosin)
1044–1115
Kaj-fu Tao-ning
(Kaifuku Dónei)
1053–1113
Jüan-vu Ko-csin
(Engo Kokugon)
(1063–1135)
Jüe-an San-kuo
(Gettan Zenka)
1079–1152
Hu-kuo Csing-jüan
(Gokoku Keigen)
1094–1146
Hu-csiu Sao-lung
(Kukjú Dzsórjú)
1077–1136
Ta-huj Cung-kao
(Daie Szókó)
1089–1163
Mjóan Eiszai
1141–1215
Lao-na Cu-teng
(Rónó Szotó)
Jüch-lin Sih kuan
(Gacurin Sikan)
1143–1217
Huo-an Si-ti
(Vakuan Sitai)
1108–1179
Szung-jüan Csung-jüe
(Sógen Szúgaku)
1139–1209
RINZAI ISKOLA
Vu-men Huj-kaj
(Mumon Ekai)
1183–1260
Sincsi Kakusin
1207–1298
Hakuin Ekaku
1685–1768
JÓGI VONAL
ÓRJÓ VONAL